

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

25 - 31 august 2004
(Anul XXXVII)

33

■ mărturii

**GEORGE
RADU
BOGDAN**

*Problema
antisemitismului
lui
E. Lovinescu*

paginile
**18-
20**

■ ediții

**Jurnalul ca
împostură**

un comentariu de
Ion Simuț

pagina
13

SINTEZE DOCUMENTE ESEUR
Eugen Barbu
JURNAL

■ literatură

Profil

**ILEANA
MĂLĂNCIOIU**

paginile
**14
15**

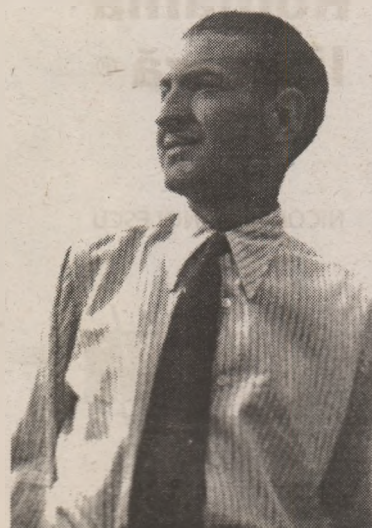
memorialistică

1944 din primăvară până-n toamnă

paginile
**16
17**

«Prin iunie, când avu loc debarcarea aliaților în Normandia, Pamfil Șeicaru deveni tot mai nervos. [...] Dar prin iulie, când situația debarcării în Normandia se clarificase – tata îi demonstrase că spărtura de la Avranches era fatală, iar Șeicaru nu ripostase, în iulie deci când și situația frontului din Moldova devenise tragică, Șeicaru îi comunică tatei că va pleca din țară, spre a nu cădea în ghearele rușilor. „Dar domnule Șeicaru, încerca să-l liniștească Șerban Cioculescu, de ce să pleci? Aici are să se instaleze un regim democratic, care nu va permite abuzuri, vindicte.” „Ești naiv, amice Cioculescu, îi răspundea Șeicaru. Dacă pun mâna pe mine, mă spânzură.»

O evocare
subiectivă
de
Barbu Cioculescu

**contrafort
de Mircea Mihaiescu**

Europa concretă și, de ce nu, meschină

La la doilea punct descoperim două subcategorii: mai întâi, naționaliștii șovini, pentru care orice străin venit în România ori aduce droguri, ori ne otrăvește izvoarele mioritice, ori e violator de auiolaci. Apoi, îmbogățiii de după revoluție, bișnițarii deveniți multimiliardari; aceștia știu că șmecheriile aducătoare de averi colosale vor fi lesne contracarate de organisme europene. Pentru ei, o Românie concurențială înseamnă spectrul falimentului și prăbușirea de pe piscurile aurite unde s-au tolănit întru trai îndelungat pe banii babacii naționale.

Cum ar fi periculos să-și demaște adevăratele gânduri, inventează tot felul de teorii, care de care mai jalnice. Ca de pildă: că o dată intrați în Uniunea Europeană vom avea la cheltuieli de ne vom cocoșa — de parcă acum nu suntem cocârjați de taxele aiuritoare, că mai rămâne doar să ni se pună contor la aerul respirat; că va trebui să ne supunem unor reguli pe care n-avem cum să le respectăm — i-auzi Gogule, care-or fi alea, că mie nu-mi trece prin minte nici una?! N-om putea reforma Internele și asana Justiția? N-om fi în stare să punem ordine în administrarea banului public? N-om reuși să eradicăm corupția? Se prea poate. Însă toate acestea trebuie făcute oricum, de dragul nostru, nu de dragul Europei. Iar dacă nu le facem, ne-am dus pe cobză!

Un alt argument tare ca fularul susține că trebuie să intrăm în U.E. atunci când vom fi pregătiți. Lăsând de-o parte formula vagă — pregătiți din ce punct de vedere? al performanței economice? al nivelului de trai? al legislației? al indicatorilor politici? —, euroscepticii dovedesc o suspectă neînțelegere a procesului istoric pe care-l trăim. Tare mi-e teamă nu vom fi gata niciodată și, tocmai de aceea, trebuie să intrăm acum! Nu e un paradox ieftin, ci rezultatul unui raționament: odată primite în Uniunea Europeană, țări cu mari probleme economice

Titul de mai sus ar putea părea — oarecum în ton cu cel al euro-scepticilor de pe Dâmbovița — un atac la adresa dorinței țării de a se integra în U.E. și-n alte organisme și paraorganisme. Nu intenționez așa ceva. Dimpotrivă, încerc să demitez un proces care, din cauza secretomaniei puterii de la București, tinde să devină o formulă doar pentru inițiați. La o privire sumară, românii au față de Europa două atitudini: fie una adulatorie, de acceptare pe nemestecate, fie una de respingere crâncenă, înfricoșată. La primul punct se înscriu atât cei convinși că doar mecanismele europene pot pune capăt dezastrului țării, cât și pomanagiii care-și imaginează că nu vor avea decât să stea cu mâna întinsă pentru a se umple de euroi. Cu marele avantaj că nu se vor deplasa nicăieri, precum cerșetorii de azi, pentru că milostivii din Vest vor poposi în persoană pentru a ne aduce acasă fericirea.

precum Spania, Irlanda sau Portugalia au luat-o ca din pușcă pe drumul cel bun. Experiența a arătat că miezul tare al europenilor e mai dispus să te ajute când ești înăuntru, decât atunci când stai pe margine și faci și pe nebulun.

Partea goală a paharului este că românii nu știu de fapt nici ce e Uniunea Europeană și nici ce obligații își asumă în momentul când li se va înmâna pașaportul cu steluțe proiectate pe fond albastru. Tot felul de inși cu aer misterios fac naveta la Bruxelles, cocoșați de dosare, dar nu catadicsec să sufle o vorbă despre felul în care-și cheltuie diurna. Din când în când, pe-un ton triumfalist, anunță că au închis un nou capitol din acest roman foileton cu termenul expirat, dar ce conțin respectivele înțelegeri — mergeți dumneavoastră pe Internet și informați-vă!

La rândul lor, trimișii Europei le seamănă ca două picături de apă: exhibă un identic aer de hăbăuceală cu pampon, frați siamezi întru inexpressivitate și abstracțiune. Întrupări desăvârșite ale corectitudinii vestimentare și-ale exprimării onctuoase, ce lunecă pe lângă subiect precum uleiul pe șaibă, ei

oferă guvernaților involuntare alibiuri. Arareori, când sunt, probabil, muștruluiți la rândul lor de șefii din centrală, afli că viteza negocierilor scârțâie și că nu ne-am prea ținut promisiunile. Dar își revin repede și, după câte un chef cu aleșii neamului, conced că, da, s-au făcut totuși pași importanți și că totul e în ordine.

O parte a bălciiului cu aderarea provine din faptul că foarte puțini români au avut experiența directă a Europei și a europenilor. Chiar atunci când îi întâlnesc (așa cum s-a întâmplat în recenta vizită a

cancelarului Schroeder la Ceaunu Mare) îi percep ca aparținând unei alte planete. Pentru românul de rând, europeanul e cineva cu mașină frumoasă și cu portofelul plin, care împarte gumă de mestecat copiilor străzii și aduce rudelor sau prietenilor cafea de bună calitate și haine frumoase.

Nu știu câți concetățeni ai noștri au avut prilejul să petreacă mai multe zile în șir alături de străini aflați în vizită în România. Sunt absolut sigur că atât mitul supraomului european, cât și spaima de el, s-ar evapora ca prin minune. Ar putea constata că sunt oameni din carne și oase, care suferă și ei de reumatism și au nevoie de ochelari când citesc sau scriu. Sunt mai degrabă scârțari, și nu se sfiesc să te întrebe dacă nu știi un loc unde-ar putea cumpăra mai ieftin (adică la piața neagră) ultimul DVD „Spiderman 2” sau „Harry Potter 3” pentru copiii rămași acasă. După cum ar merita să-i vezi la ei în țară cum iau cu asalt magazinele în zilele de „mari reduceri” și cum se bucură când tu, venit din lumea a treia, îi inviți la un restaurant bun din orașul lor — fie el Paris, Londra sau München.

Din motive lesne de înțeles,

Vestul continuă să rămână pentru noi un El Dorado. E greu să-i scoți românului din cap că și neamțul are probleme, nu doar Mercedes-uri, că și francezul poate fi analfabet și italianul constipat. Și asta pentru că atributele normalității au fost epurate din această ecuație. La ei curățenia intră în firea lucrurilor, la noi e starea de excepționalitate. Vizita recentă a cancelarului Schroeder a ilustrat perfect această realitate: câteva săptămâni înainte, s-a asfaltat și s-a făcut bec totul. Trebuia, doar, să arătăm un obraz curat celui pe care cineva cu umor (involuntar spre macabru) din Ceaunu Mare l-a descris drept „un fiu al satului”!

Dar aceiași români grijulii cu străinii vor pune mătura în cui și fărășaul după ușa până la eventuala viitoare vizită a cine știe căruia personaj important. Aici e fisura pe care n-o pricepe: atâtea exemplare arată că înțelegem ce e normalitatea, și tot atâtea contra-exemple ne arată că nu ne pasă de ea. Probabil că nu e posibil să asfaltăm peste noapte toate drumurile țării. Dar de măturat le putem mătura. După cum nu e neapărată nevoie să aruncăm pungile cu gunoarie direct pe geam. Și nici să scuipăm pe stradă, când o batistă de hârtie ar fi perfect adecvată. Și nici să urlăm ca apucații după vreun cunoscut pe care l-am zărit la câteva sute de metri în fața noastră.

Cred, așadar, că scurte cure de normalitate europeană — cu toată doza de meschinărie menționată — n-ar prinde bine. Aș merge chiar mai departe: putem renunța la tradiționala noastră ospitalitate (mai mult clamată decât pusă în practică, de altfel, și mai evidentă la țară decât la oraș, și mai mult la munte decât la câmpie, după cum spun sociologii) în schimbul unei atenții sporite acordate curățeniei. Ar fi un prim semn de europenitate la care n-ar avea de ce să protesteze nici miliardarii de carton de pe Dâmbovița și nici viitorii noștri concetățeni continentali. Ba dimpotrivă. ■

România literară®

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

TUDOREL URIAN - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA, MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: **IOANA PĂRVULESCU, CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.**

Corectură: **CONSTANȚA BUZEA** (pag. 8, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 30), **SIMONA GALAȚCHI** (pag. 2, 4, 5, 7, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32), **ECATERINA IONESCU** (pag. 1, 3, 6, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 21, 22, 31), **NINA PRUTEANU.**

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Tema numărului: *Cărțile care rămân... (I)*

Tehnoredactare computerizată:
IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, cp. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR). **CORNELIU IONESCU** (director administrativ), **MIRONA LAUDĂ** (economist principal), **GHEORGHE VLĂDAN** (difuzare, tel. 212.79.86). Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista *România literară* este editată de Fundația *România literară* cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Este un lucru de domeniul evidenței: revoluția din decembrie '89 a avut două momente esențiale: acțiunea de la Timișoara – foarte importantă ca detonator și ca fapt de temeritate și de voință, și acțiunea de la București, și ea cu două secvențe: 21 decembrie, cu vibrația și tensiunea ei dramatică și catalizatoare, și 22 decembrie – ziua spulberării puterii lui Ceaușescu.

În acest context ceea ce a contat a fost temeritatea unor grupuri restrânse care au aglutinat, apoi, mulțimile, culminând cu marea revărsare de la 22 decembrie din București. Concomitent, în multe alte orașe ale țării se constituiau puncte fierbinți ale mișcării.

Au fost revoluționarii oamenii care au ieșit în stradă și au protestat? În sensul propriu al cuvântului, nu. Ideea de revoluționar se leagă de acele figuri care se află în relație de adversitate cu un regim, pregătesc ideologic și prin fapte răsturnarea acestuia și participă, printre conducători, la actul răsturnării.

Figură de revoluționar a fost, de exemplu, în cuprinsul istoriei noastre Nicolae Bălcescu. A elaborat un proiect transformator, a acționat pentru realizarea lui, și-a riscat viața întru împlinirea proiectului. Ce s-a întâmplat însă la noi, în special la București, în zilele de 21-22 decembrie? O explozie a mulțimilor care a măturat regimul lui Ceaușescu și prin aceasta pe cel comunist.

Au luat însă puterea cei aflați în avanscena acțiunii? Nicidecum fiindcă aceștia nici nu se gândeau să o ia, nu erau „echipați” pentru constituirea unui nucleu de putere și nici nu știau ce să facă cu puterea. Nu avuseseră un proiect. Pe urmele vacarmului creat – imediat ce se risipise negura puterii lui Ceaușescu – au venit în mare parte alți oameni. Este drept, unii chiar participaseră la ciocnirea fierbinte din 21 decembrie, cum a fost, de pildă, Petre Roman pe care l-am văzut venind spre Universitate după ce se spărșese adunarea de pomină din fața C.C.-ului. Vor mai fi fost și alții. Strigau invariabil: „Jos Ceaușescu!”, „Jos dictatorul”. Călcu în picioare portretele „conducătorului” și purtau un steag cu stema tăiată. Prin această acțiune se produse o ruptură cu Puterea.

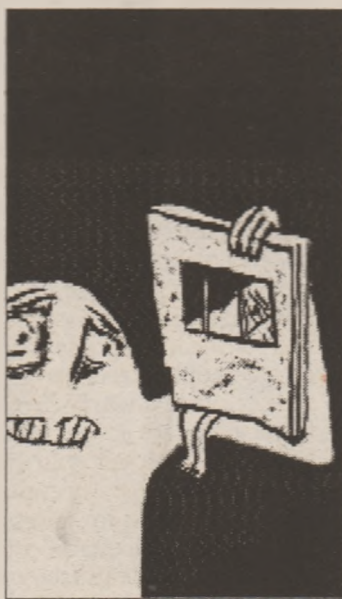
A doua zi când revoluția s-a mutat din stradă în Televiziune, în studiouri ajunseseră doar câțiva dintre actanții mișcării. S-au adunat în grabă și cam haotic „conducători” ca Mircea Dinescu, disident veritabil, apoi Dumitru Mazilu, disident dubios, a apărut și actorul Ion Caramitru care poate fi considerat disident prin poziția sa piezișă față de regim... A țopăit în cadrulul figurilor conducătoare de la Televiziune și regizorul Sergiu Nicolaescu. „Pe ce bază?” – greu

O mărturie

CertIFICATELE și revoluționarii

de explicat. Prin substanța și mesajul filmelor sale, ca și prin condiția efectivă pe care o avea în percepția puterii politice, domnia sa era un cadru omologat al regimului comunist. În cazanul fierbinte de la Televiziune se afla, bineînțeles și dl Silviu Brucan, om, în adevăr, de curaj prin acea „scrisoare a celor șase” din 1988, dar cu zigzaguri spectaculoase în mișcări văzute sau oculte. Un mister rămâne faptul că nici până astăzi nu a fost identificat nici un trăgător, nici un „terorist”.

Și eu am fost în stradă la 21 și 22 decembrie '89. La 21 decembrie priveam fie din Piața Universității (de lângă vestitul „ceas”), fie din colțul străzii Victoria (Magazinul copiilor) cum se revărsau șirurile de participanți la adunarea plănuită de Ceaușescu. A doua zi mă aflam în spatele unui „tab” când, trecând pe Ana Ipătescu, l-am văzut privind dintr-un balcon pe profesorul Dionisie Pippidi, tatăl lui Andrei Pippidi. Încerca să deslușească cu ochi avizi și cu vederea slabă ce se întâmplă în stradă. L-am văzut și, într-un moment de simpatie și de solidaritate spontană, i-am strigat: „Să trăiești Domnule Profesor!” La care el a întrebant: „Cine este?” „Sunt eu, Damian Hurezeanu.” „A,

dumneata? Vino, dragă, încoace dacă ești bun.” Am pășit pentru prima dată în locuința profesorului deși îl cunoșteam de multă vreme. Era îngrijorat în legătură cu Andrei, de care nu știa nimic. „Să nu i se fi întâmplat ceva...” L-am liniștit cum am putut și am stat împreună cu dânsul până la ora 13. Era exact momentul în care revoluționarii se tixiseră în curtea Televiziunii și a început și transmisiunea prin

Radio. A început să vorbească Mircea Dinescu, haotic, agitat, gătit de emoție. S-a liniștit și profesorul, înțelegând de acum că revoluția e „în siguranță” și lui Andrei nu i s-a întâmplat nimic.

Restul zilei l-am petrecut în beția străzii, mai mult pe la Televiziune. Nu stăru asupra tuturor episoadelor. O voi face, poate, altădată.

Seara, în prim-planul Televiziunii dl Brateș (maestru de ceremonii transmise în direct) a făcut apel insistent ca mulțimea să meargă la Casa Radio, pe Temeșana. M-am dus și eu. Acolo se trăgea, în adevăr, intens, spre clădirea Radioului și, în replică, dinspre clădire spre „agresori”. Oamenii adunați în lungul străzii din fața clădirii Radioului, de o parte și de alta, circa 2500 formau două grupuri de simpli spectatori. Contau, poate, așa, ca decor sau ca imagine a solidarității. Altfel, dacă teroriștii chiar și-ar fi pus mintea cu noi, ne secerau pe toți nevinovați. Lucrurile s-au liniștit când au venit dinspre Piața Palatului câteva „taburi” dotate cu mitraliere. În jur, spre Berzei, ardeau vreo două case.

După ce am terminat, noi „revoluționarii”, treaba asta am coborât pe Știrbei Vodă spre Piața

Palatului. Parcă am deslușit și un terorist, îmi zic acum, coborând scările unei clădiri a Societății de construcții „Carpați”. La parter se afla o parfumerie. Jos, omul care coborâse pe scări, am văzut că avea la mână o brasardă. „Aha, e bine, e revoluționar”. Mulți își puneau atunci, ca semn de adeziune la „revoluție”, o brasardă. Am plecat spre Piața Palatului tăind Calea Victoriei în dreptul Hotelului Athenée Palace. Am ajuns acolo pe la 9,30-10 seara. Dinspre Ateneu și restaurantul „Cina” se trăgea spre Palatul Regal (Muzeul Național de Artă), iar din Palat se trăgea spre clădirea C.C. în direcția intrării principale. Din acoperișul Bibliotecii Universitare ieșea un fum gros amestecat uneori cu limbi de foc.

Duelul de focuri avea, pentru puținele grupuri aflate în Piața alura unui spectacol. Erau sparte geamurile hotelului ca și vitrinele magazinelor dispuse în prelungire. Îmi amintesc precis de o frizerie. Putea oricând intra și ieși în voie. Asta până la un moment dat când, de sus, din spate, din turnul fostului magazin de modă „Gioconda” colț cu strada Gabriel Péri, au început să tragă „teroriștii”. O ambulanță sanitară aflată chiar lângă clădirea Casei de modă a pornit în trombă. Pentru militarii (erau niște tineri, aproape copii) aflați lângă taburi situația devenise extrem de dificilă. Se trăgea acum din spate. S-au așezat și ei cum au putut (îmi pare că tabul avea o aripă protectoare).

(Continuare în pag. 21)

Damian HUREZEANU

O vară a cărții

Târgul Estival de Carte de la Mangalia, primul târg de carte particular din România, a ajuns anul acesta la a noua ediție și s-a bucurat, ca de fiecare dată, de succes. A avut, chiar, mai multă strălucire decât de obicei, datorită prezenței în perimetrul lui a zeci de scriitori de valoare și a mii de iubitori de literatură din toată țara.

Inventatorul și proprietarul târgului, poetul și omul de afaceri Gheorghe Todor a reușit ceea ce conducătorii unor importante instituții de cultură nu reușesc și anume să adune în același spațiu personalități de cele mai diferite vârste și orientări. Au participat la întâlniri cu publicul, la lansări de cărți, la dialoguri la scenă deschisă, răsplătite adeseori cu aplauze, Mircea Dinescu, Mircea Cărtărescu, Emil Brumaru, Grigore Vieru, Octavian Paler, Georgeta Dimisianu, Marin Mincu, Ștefania Ploeanu, Ioan Es. Pop, Nichita Danilov, Augustin Frățilă, Ioana Nicolaie, Alexandru Condeescu, Domnița Ștefănescu, Cristina Cîrstea, Eugen Șerbănescu, Radu Paraschivescu, Stelian Tănase, Alex. Ștefănescu, Bujor Nedelcovici, Cristiana Eso, Ioan Groșan, Aurelia Lăpușan, Vartan Arachelian, Constantin

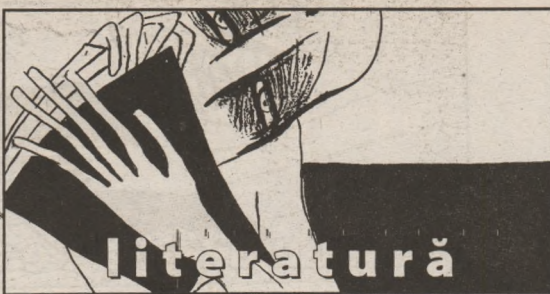
Dumitru, Oana Cătălina Ninu, Mircea Țuglea, Mugur Grosu, Grigore Șoitu, Irina Georgescu, Daniel Dumitru Ionașcu, Daniela Vladu ș. a. La unele dintre manifestări a fost prezent și cel mai iubit dintre pământeni („pământeni” în sensul de „localnici”), primarul Mangaliei, Zamfir Iorguș.

În cadrul Târgului Estival de Carte a fost

prezentată publicului și Expoziția „Nichita Stănescu” (adusă de la Muzeul Literaturii Române din București cu concursul directorului instituției, Alexandru Condeescu), ca și o copie a sabiei lui Ștefan cel Mare (nu aceea folosită ca material propagandistic de oficialități, ci una comandată special la Toledo de Gheorghe Todor). (Rep.)

Cițiva dintre participanți

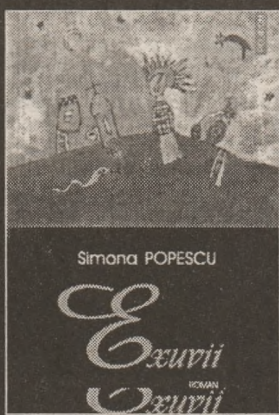
lecturi la zi de Marius Chivu

Escher desenează o matrioșcă

Simona Popescu a scris cu totul trei volume de poezie, toate în anii '90, care au propulsat-o și au menținut-o în top-ul celor mai buni poeți contemporani. Apariția în 1997 a excelentului roman *Exuvii* a fost o surpriză de proporții, Simona Popescu descinzând cu succes pe un land încă „necivilizat” de proza românească. Volumul de eseuri *Volubilis* (1998) demonstrează disponibilitățile teoretice (deloc grozave la generația '90 spre deosebire de optzeciști) și prevestea alte lucrări de asemenea factură. Simona Popescu s-a apropiat între timp de Gellu Naum - poetul suprarealist cu, probabil, cea mai frumoasă bătrânețe literară - căruia i-a și dedicat primul eseu critic (*Salvarea speciei. Despre suprarealism și Gellu Naum, 2000*), carte republicată îmbunătățită și într-o variantă remixată sub titlul *Clava. Critici și eseuri cu Gellu Naum (Paralela 45, 2004)*. Între timp, *Exuvii* a fost tradus în poloneză și a ajuns la ediția a III-a, iar *Paralela 45* a scos și prima antologie de autor a poetei. Ce (mai) poți spune la o asemenea ediție!?

Simona Popescu - *Juventus și alte poeme*, antologie, cu un cuvânt înainte al autoarei, Editura Paralela 45, Pitești, 2004, 254 p.

Simona Popescu - *Exuvii*, roman, ediția a III-a, revăzută, Editura Polirom, Iași, 2004, 328 p.

Cum se întâmplă însă în asemenea cazuri, receptarea critică de-a lungul unei perioade îndelungate de îndelungate poate scoate la iveală lucruri pline de semnificație. Debutul din 1990 cu *Xilofonul și alte poeme* a fost perceput atunci ca un manifest al noii generații, criticii literari recunoscând în acel volum o scriere de referință pentru sensibilitatea lirică a momentului. Personal, regret că lectura *Xilofonului* în anul de grație 2004 îmi dezvăluie o poezie doar foarte familiară, recognoscibilă întru totul propriei sensibilități, și că, de fapt, nu pot citi, de pildă, extraordinarul poem *Plicty*, cu ochiul neofit al cititorului imediat postrevoluționar. Acel cititor care (chiar profesionist fiind) remarcă, jumătate încurcat, jumătate

entuziast, tipul de „depoetizare” practicat de Simona Popescu, cea care își permitea să „frângă” fluxul liric prin inserturi prozaice, citate diaristice, răspunsuri de anchetă și alte strategii textuale adjudecate apoi imediat de mai tot poetul. Cu alte cuvinte, mi-ar fi plăcut să fiu contrariat de ceea ce atunci comentatorii subliniau drept mărci textuale distincte, absolut originale: simplitatea și infantilizarea discursului, maniera simili-epică a lirismului, mimetic și tranzitiv deopotrivă, melanjul de versuri enumerative, dialogate, evocatoare, ironic-infantil-folclorice, în fine, „de-romantizarea”, cum s-a zis, a copilăriei prin dramatizarea ingenuă. Astăzi, acestea fac parte din arsenalul obișnuit al poeziei și nimic nu e

mai reconfortant decât să participi, chiar și retrospectiv, la momentul omologării lui.

Ca un fan declarat al *Exuviilor*, m-am delectat găsind în poemele *Xilofonului* mici agenți ai liniștii de dinaintea „furtunii”, pentru că în *Juventus* (1994) deja temele *Exuviilor* încep să capete un contur clar. Într-o astfel de lectură orientată, se poate simți o anume reținere sau, mai bine zis, un control al temei copilăriei-adolescenței-maturității. Simona Popescu nu lasă să treacă în *Juventus* mai mult decât poezia poate suporta, pentru că tensiunea de acolo, în toată complexitatea și tăria ei, nu putea să-și găsească pe deplin expresia decât prin glisajul înspre o proză de mare întindere. Se simte că se păstrează pentru ceva cu mult mai sofisticat sau poate că încă nu a descoperit pe deplin calea, de aceea vād *Exuviile* fie ca pe un foarte interesant act de defulare (în sensul cel mai creator) a scriiturii, fie ca pe un act final al unei intuiții extraordinare. Oricum, traseul Simonei Popescu vorbește deopotrivă despre necesitatea succesiunii formelor scripturale, dar, mai ales, despre continua hăituială a propriilor obsesii ale scriitorului. Fără a abandona temele din *Xilofon* - de altfel, autoarea însăși mărturisește în *Cuvântul înainte* că poemele ei dezvoltă „inevitabil aceleași teme”, că absolut tot ce scrie e legat de sine; Gheorghe Crăciun inventa termenul „simonologie” - discursul poetic din *Juventus* face trecerea de la percepție și senzație la cerebralitate și viziune, devine mai „serios”, gravitatea nu mai poate fi tructată ușor, deși nu se manifestă neapărat în dimensiunea ei reflexivă, dar ca tip de (cvasi)interogație.

Apare astfel un pre-inventar de complexe și angose ale adolescenței care definesc, ceea ce eu aș numi, „indecizia maturității”, acel cumul amețitor de câștiguri și temeri care declanșează inevitabil (fructuoasă) criză identitară. Versurile fac pe „durele”, dar nu-și pot ascunde perpetuul balans dintre îndoială, „forța confuziei” și frenezie, dintre izolare și gregar, într-un joc cu jumătăți de măști ca o ștafetă de roluri contra cronometru, ipostază dinamică a alterității care este însăși esența trecerii unui prag psihologic și de la un nivel biologic la altul. De la exuberanță până la introvertire, senzațiile contradictorii nasc întrebări și atitudini contradictorii („nu ești tu cel mai complet, mai ireproșabil oximoron?”). Apologia tinereții nu exclude conștientizarea angoselor ei și nici teama de incoerent voluptatea inconsistenței. Poemele sunt, astfel, secvențe, fragmente, *whatever*, ale unui singur mare și unic poem al acestei intervârste suspendate, definită printr-o anxioasă așteptare („tinerețea

mea a fost făcută pentru așteptare/ tot ce știu e din cărți/ câteodată am impresia că nici nu exist”). Inconsistența existențială determină și o indeterminare a limbajului și, implicit, a mesajului. *Juventus* pare o scrisoare de adio & de bun venit plină de necunoscute, un e-mail modular trimis *undisclosed recipients* la toți și la oricine, inclusiv ție. Dar aceste disproporții de identificare și de verbalizare creează tocmai efectul autenticității: deficitul identitar este chiar Identitatea vârstei. (Re)construcția începe din momentul contabilizării senzațiilor, a amintirilor și cuvintelor, dar până unde poate merge această reinventare de sine: „Oooo! Tulbure adolescență când / frumusețea împiedică gândirea - gândirea simțirea / și simțămintele cuvintele”.

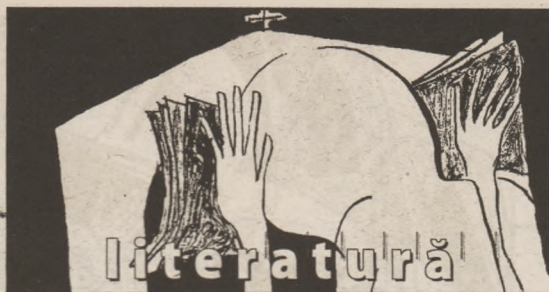

(Interval) Scrisul, poezia însăși este resimțită ca inutilă, criza de substanță este și una de expresie. Nu întâmplător splendidul poem *La umbra pustietății în floare. Duhului meu* este și cel mai livresc. Pentru prima dată viața are destulă carnație să provoace textul și o face decisiv: „Litere și cuvinte și nimic. / Litere și cuvinte și nimic. / Dar viața? Dar toată mișcarea inimii tale / și tot ritmul și toată muzica omenească a corpului tău? / Și tot ce ai fost? Acestea unde se duc?”

În acest punct aș face trecerea decisivă înspre *Exuvii - Juventus* îmi apare acum ca un *link* spre roman -, acolo unde textul face mai vizibilă căutarea și uimirea de sine, înspre autogenerarea în multiple învelișuri a miezului tare

identitar care, imposibil a se înfățișa unic & unitar, se ascunde la nesfârșit sub propriile straturi. Recurența unor cuvinte-simbol este evidentă: *pielețe, coji, scoarțe, învelișuri, carcase, simulacre, corpuri*. Pentru a conferi expresivitate problematicii identității, Simona Popescu s-a folosit încă din poem de imaginea simbolică a Matrioșkăi, a inventat apoi această metaforă a „exuviilor”, l-a citit pe Deleuze formulând teoria rizomului și s-a interesat de fractali. Scriitoarea a descoperit astfel autenticitatea explorării în cheie zenoniană a tocmai devenirii copilului în adolescent și a adolescenței în matur, procesul nu rezultatul, desfășurarea fluidă, „rătăcirea”, continua stare intermediară, în fine, traseul perpetuu spiralat care se îndepărtează și se întoarce într-un niciodată încheiat circuit brownian, înainte și înapoi, în și în jos, înăuntru și înafară, dezvoltând un echilibru policentric unde „eul e coprezență de eu”, acolo și atunci când consistența o dă multitudinea de euri care definesc alteritatea. Citez din poemul *Matrioșka*: „nu știu ce-mi veni întrerupându-mi gândul / să mă gândesc la mine (Matrioșka, Matrioșka / spune câte păpușele mai sunt la rând? / Ai în miezul tău și păpușa cea mai bătrână? / E acolo zbârcită senină lipsită de frică / matrioșka cea mai mică / matrioșka de care ți-e mîia baba-copilă?)” și acum din roman: „Mă simt un fel de matrioșka, un fel de mamă uriașă, o mamă-copilă care ține în creierul ei masculin, ca matrioșka în burtă, o grămadă de homunculi, de păpuși, de creații care nu mai există, care nu există încă.”

Noapte sau Zi (1998) este poemul post-traumatic, nu însă mai puțin tensionat. Titlul însuși exprimă nu atât indecizia, cât alternanța, succesiunea complementară a celor două dimensiuni, regimuri existențiale, „visul de noapte” concurându-l pe cel „de zi” fără a se delimita neapărat și/sau perceptibil. Odată întregul mecanism înțeles, rămâne infinita călătorie între cele două senzații la fel de puternice, prelungite indecibil una în alta: realul sau visul. Aceasta este noua stare și singura condiție. Dacă în *Plicty* poeta realiza, cum frumos s-a spus, un fel de fenomenologie a plictisiei, urmează acum o focalizare asupra visului, granițele fiind abolite de la sine și pentru totdeauna: „cum stau așa la intersecții/ holbându-mă la albe și negrele indicatoare/ sunt un desen de Escher din care nu mai ies/ mă tot despart de mine și iar mă întâlnesc/ îmi intru-n piele mă depășesc mă uit în spate/ carcase goale/ structuri exuviale/ iar înainte forme asemănătoare/ îmi pregătesc ieșirea din uniplan.”

Am făcut această succintă schiță a traseului urmat de Stelian Tănase în spațiul public pentru că ea este în măsură să explice specificitatea textelor sale în literatura politică românească. Articolele politice ale lui Stelian Tănase se desprind din contingent prin aceea că ele sînt rodul unei triple experiențe: de scriitor, de om politic și de analist politic. Spre deosebire de majoritatea comentatorilor politici de la noi, Stelian Tănase are șansa de a privi lucrurile dinspre ambele capete ale baricadei (elită politică/mass media), iar calitățile sale scriitoricești îi permit să spună lucrurilor pe nume într-un limbaj viu, netributar limbii de lemn sau formulelor aseptice și insipide din articolele specialiștilor, marca „Ștefan Gheorghiu”.

Despre comentatorii politici se spune îndeobște că sînt excelenți profeti ai evenimentelor trecutului. Fiecare dintre ei poate explica rațional de ce un eveniment din trecut s-a petrecut într-un anumit fel și nu altfel, cum devenise el previzibil cu multă vreme înainte și care sînt consecințele sale pentru prezent. Firește, fiecare analist politic încearcă să își extindă judecățile și spre un viitor, mai mult sau mai puțin îndepărtat, dar aici lucrurile devin infinit mai complicate. Cu excepția celebrei afirmații făcute de Silviu Brucan în 1990, potrivit căreia poporul român va avea nevoie de cel puțin două decenii pentru a-și însuși deprinderile unui comportament democratic, nu prea știu previziuni politice pe termen mediu care să se fi împlinit. Cîți analiști politici cu firmă ar fi putut prevedea în momentul semnării Tratatului cu Uniunea Sovietică din 1991 că același Ion Iliescu va deveni, peste mai bine de un deceniu, președintele integrării României în NATO? Sau că, după episoadele grotestice din 1990, Ion Iliescu va reuși să stabilească, pe durata ultimului său mandat de președinte (2000-2004), o relație cvasi-amicală cu Regele Mihai? Îmi amintesc chiar că unul dintre politologii pe care îi prețuiesc mult, Vladimir Tismăneanu, scria, înainte de scrutinul din 2000 (vezi volumul *Scrisori din Washington*, Editura Polirom, 2002), că, o eventuală victorie a lui Ion Iliescu în alegerile prezidențiale din acel an ar face din România o țară echivalentă, din punctul de vedere al imaginii externe, cu Iugoslavia lui Miloșević. Între timp au venit însă evenimentele de la 11 septembrie, harta politică a lumii a suferit schimbări inimaginabile, iar Ion Iliescu s-a transformat într-unul dintre partenerii importanți de dialog ai președintelui american George W. Bush. De aceea, publicarea unui volum de publicistică politică, la cîțiva ani după ce evenimentele respective au avut loc, reprezintă întotdeauna

și un pariu cu istoria, cel mai adesea pierdut de autorul în cauză. Politica are ceva inefabil, un element care scapă oricărei judecăți raționale și care face ca mai întotdeauna rezultatul să fie altul decît cel preconizat. De aceea articolele

sa duală, paradoxală. Observă cu justețe Stelian Tănase: „Două clase – o «burghezie» născută la repezeală dintre foștii funcționari ai lui Ceaușescu și sărăcimea – își văd interesele reprezentate de același partid. De fapt, de o singură

neprezentarea la urne sau prin votarea contracandidaților. Un deznodămînt previzibil a fost astfel grăbit. Premierul Adrian Năstase are în bună măsură dreptate atunci cînd acuză presa pentru actualul declin al partidului de guvernămînt.

nici această alianță nu a făcut mai nimic pentru a merita aceste voturi. Înainte de a da însă vina pe presă (în fond, aceasta este treaba ei, să semnaleze neregulile cele mai flagrante la nivelul societății, or acestea nu pot fi decît în zona guvernării – indiferent din cine este aceasta alcătuită – pentru că acolo sînt și banii – contribuabilului! – și puterea), premierul ar trebui să se întrebe ce a făcut în calitate de președinte al PSD și de prim-ministru pentru stoparea fenomenelor incriminate? În momentul în care un om este călcat de o mașină, de vină nu este martorul care a spus ce a văzut, ci șoferul imprudent.

Tentativelor disperate ale premierului de a pune botniță presei (excelent descrise și analizate de Stelian Tănase) le-ar fi fost de preferat niște încercări ale liderului PSD de a spăla imaginea partidului altfel decît prin recomandarea făcută lui Mischie, Sechelariu & comp. de a-și lăsa acasă ghiulurile, brățările, lanțurile și ceasurile scumpe pentru a nu-i jigni pe oamenii cu care stau de vorbă.

Extrem de dur cu actualii guvernanți, Stelian Tănase nu menajează nici fosta administrație. Emil Constantinescu este făcut zob (în calitate de președinte, dar și ca om), iar despre regimul său spune că și-a binemeritat ieșirea pe ușa din dos a istoriei. Nici liberalii sau democrații nu sunt văzuți în culori roz, lipsa de consistență a prestației lor în această legislatură și pactizarea (e drept, în chestiuni punctuale) cu PRM fiind aspru sancționate de analist.

Cartea lui Stelian Tănase *Zei și semize. La început de secol* oferă șansa unei mai bune înțelegeri a realității politice românești. Ea poate fi citită cu folos de electorat, dar și de cei angrenați în jocul politic, mai ales în acest an electoral.

**lecturi la zi
de Tudorel Urîan**

Politică și delicatețe

Pe Stelian Tănase cei mai mulți îl știu din ipostaza de moderator de succes al unor talk-show-uri de televiziune pe teme politice sau din analize publicate în presa cotidiană ori în revista „22”. Alții știu despre el (și) că este unul dintre prozatorii interesați ai „generației optzeciste”. Puțini își mai amintesc de faptul că la începutul anilor '90 a fost un politician de succes (deputat în legislatura 1992-1996, vicepreședinte al Partidului Alianței Civice, unul dintre personajele importante ale Opoziției la vremea respectivă) și, încă și mai puțin, că, înainte de decembrie 1989, a stat la originea unei scrisori de protest, adresate lui Nicolae Ceaușescu de elita scriitoricească a timpului.

Stelian Tănase, *Zei și semize. La început de secol*, Editura Curtea Veche, București, 2004, 178 pag.

politice li se potrivește cel mai bine calificativul „efemeride”. Ele au valoare în ziua apariției lor, ulterior apar elemente noi care pot schimba fundamental datele judecății și contrazice toate prognozele anterioare. Aceasta nu scade însă cu nimic importanța analizelor aplicate trecutului și prezentului. Ele ne fac să înțelegem lumea în care trăim, să îi aflăm slăbiciunile și, pe cît posibil, să îi evităm capcanele.

Zei și semize. La început de secol este o selecție din publicistica politică a lui Stelian Tănase din perioada 2001 – martie 2004. Autorul face o radiografie precisă a spectrului politic românesc actual, pune diagnostice exacte bolilor de care suferă principalii actori de pe scena politică, dar nu intuiește, decît foarte timid, o evoluție politică precum cea de la alegerile locale din primăvara acestui an. Trendul politic din sondajele de opinie de după alegerile locale poate părea surprinzător pentru mulți dintre noi, obișnuiți cu atotputernicia partidului de guvernămînt din ultimii ani. Semnele unui posibil eșec al PSD se văd limpede în analizele lui Tănase, chiar dacă el nu a putut prevedea durata perioadei de agonie. La originea acestui deznodămînt (pe care autorul analizei îl situează în jurul alegerilor din anul 2008), observă cu finețe politologul, se află criza de identitate a partidului de guvernămînt, cauzată de natura

persoană, Ion Iliescu, în spatele căruia s-au aliniat. (...) Cît va mai dura acest contrasens? PSD este evident vehiculul prin care o minoritate s-a îmbogățit beneficiind de voturile – via Iliescu – date de majoritate. (...) Al cui partid este PSD? Al acestei noi burghezii, al proaspeților îmbogății de război, citește de «tranzitie», sau este partidul pauperilor din satele și orașele românești? (pp. 121-122) Revolta electoratului PSD de la alegerile locale se poate explica și prin faptul că relațiile presei din ultima vreme privind averile și faptele „baronilor locali” i-au dat acestuia certitudinea că, în pofida retoricii populiste, partidul a devenit o umbrelă pentru protejarea unor personaje ale căror averi și stil de viață nu au nimic de-a face cu social-democrația. Lipsa de reacție a Opoziției, crede Stelian Tănase – și iarăși are dreptate – a fost șansa și neșansa PSD în acești ultimi patru ani de guvernare. A fost șansa pentru că le-a permis clienților acestui partid să se îmbogățescă fără scrupule, uneori (de cele mai multe ori) în disprețul legilor (dacă nu întotdeauna al celor penale, cu siguranță al celor morale). Și a fost neșansa pentru că lipsa de teamă în fața unei eventuale reacții a Opoziției i-a făcut pe acești îmbogății (identificați cu partidul!) să adopte comportamente de nababi, fapte care au dus la dezamăgirea celor care constituie baza electorală a partidului (sărăciții tranziției), exprimată prin

Cu siguranță tapajul făcut de presă în jurul licitațiilor dubioase, contractelor preferențiale, ocalelor diferite cu care măsoară PNA sau cei care se ocupă de recuperarea datoriilor la bugetul de stat, modulul abuziv în care sunt folosite instituțiile statului atunci cînd este vorba de interesele clienților politici, mașinilor de lux și al vilelor baronilor PSD, i-a făcut pe mulți români să întoarcă spatele cu lehamite actualului partid de guvernămînt și să își ofere voturile grupării politice percepute ca avînd șansa să constituie alternativă. Chiar dacă

am primit la redacție

- Dania Vasilescu, *Cuvinte despre cuvînt*, Craiova, Ed. Mitropolia Olteniei, 2004 (versuri). 112 pag.
- Lucia Dărămuș, *Cu fața spre lumină, printre oameni și limelice*, prefață de Victor Cubleşan, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2004 (jurnal). 294 pag.
- Moise M. Storică, *Iisus nu și-a dus propria cruce (Adevărul despre El)*, Ed. Junior, 2004. 136 pag.
- Claudiu Soare, *Frica de a trăi din nou*, București, Ed. Vinea, 2004 (versuri). 66 pag.
- Eugenia Delad, *Cutia cu pandore*, Galați, Ed. Sinteze, 2004 (roman). 100 pag.
- Letiția Ilea, *O persoană serioasă*, Cuvînt înainte de Ion Pop, Cluj, Ed. Limes, 2004 (versuri). 116 pag.
- Emil Stănescu, *Fructele izolării*, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, col. „Lirica”, 2002 (prezentare pe ultima copertă de Liviu Grăsoiu). 112 pag.
- George Holobacă, *Via caprelor*, Ed. Călăuza, 2003 (proză scurtă). 124 pag.

Reacții

Parvenilă

critica literară nu-i o grădină, de soare plină – și cei care o practică știu că nu vor fi mângâiați de zarzări la Ionel Teodoreanu. Bu-ruienoasa grafomanie, tulpina vi-guroasă a vanității scriitoricești, rădăcinile imposturii întră în ris-curile meseriei; iar cârțile care performează pe sub pământ pentru a face câte un mușuroi la suprafață contribuie și ele la ima-ginea răvășită a câmpului de lucru. Demersul critic constă toc-mai în limpezirea acestei imagini, prin trasarea unor linii drepte care să despărț valorile de non-valori, operele reușite de cele re-butate, talentele reale de cele doar închipuite, actul artistic ori-ginal de manufactura livrată ca atare. Iar când ne referim la un alt critic, mai trebuie să luăm în dis-cuție și "amănuntul" probității profesionale, de care acesta dă sau nu dovadă. Căci criticul face judecăți de valoare – și de onesti-tatea lui depinde, în primă și ultimă instanță, însăși configu-rarea spațiului literar. Mincinoșii, delatorii, pamfletarii cu iz, resen-timentarii, porcii orwellieni stă-pâni pe câte-o fermă și cârțile băștinașe fojgăind pe dedesubt nu pot fi critici literari; nu au cum.

Demnitatea acestei meserii e dată de liniile ei austere, de mo-rala profesională implicată în fie-care cuvânt și în fiecare nuanță.

De o bună bucată de vreme, caut măcar o nuanță de onestitate în discursurile "critice" ale lui Răzvan Voncu (articler la *Cronica Română*). Acest tânăr m-a injuriat în mai multe rânduri și a pus pe hârtie niște calomnii atât de oribile la adresa mea, încât nici Maica Tereza nu i le-ar fi putut ierta vreodată. În numărul din 17 august al ziarului la care lucrează, acest pseudo-critic recidivează, adâncind și mai mult groapa imundă în care evoluează. Sub titlul, inept, *Note sentimentale despre tovarășul C. Scânteia*, el consacră o coloană întreagă murdăririi unui critic, C. Stănescu, bine cunoscut pentru obiectivitatea, onestitatea și finețea articolelor sale. Întreaga lume literară, incluzându-i pe scriitorii din provincie, parcurge săptămânal, de zece ani încoace, *Revista revistelor* făcută de C. Stănescu la *Adevărul literar și artistic*, așa că nu mai e nevoie (ca și în cazul *Accentelor* din *Adevărul*) să lămurim pe cineva asupra calităților și meritelor celui care le semnează. Să mai adaug doar că îl cunosc pe dl C. Stănescu de vreo șapte ani – și că rar am

întâlnit un om mai corect, un critic mai fair, cu bun simț și cu bun gust, cu dreaptă măsură a cârților și a oamenilor. Echilibrat și nuanțat: atât de nuanțat, încât propriul discurs îți pare făcut dintr-o bucată de lemn uscat, fără nervurile fine ce dau viață criticii literare. Cum se vede, însă, C. Stănescu în oglinda lui Răzvan Voncu? Care sunt atributele fixate de finul portretist? Iată-le: "gândirea slinoasă a tovarășului C. Scânteia", anii "petrecuți în latrinele oficiosului Partidului", "tartor al suplimentului de profil, literar și artistic", "veșnic interimar prin literatură, artă și viață". Ce aude Răzvan Voncu? "Aud chiar că și-ar fi adunat o carte din băgările de seamă pe marginea presei literare." "Îl miră acest lucru?" "Nu mă miră." De la înălțimea intelectuală și morală a lui Răzvan Voncu, oamenii devin mici, iar criticii asjiderea. Scârbit de peisaj, dezabuzat, tânărul monitor mai face totuși – așa, în treacăt, în silă – o șarjă: "Nu contează că nu înțelege nimic și nici că tovarășa Vodcă, veche parteneră de dialog social și intelectual, nu mai stă, de la o vârstă încolo, ca-n sticlă. Obsecvios, deși ridicol, întepător, deși necitit de nimeni, moralizator, deși lipsit de conștiință morală, tovarășul C. Scânteia pune note."

Îmi cer iertare că am încredințat tiparului (fie și între ghilimele) asemenea fraze abjecte. Dar, dacă

n-aș fi făcut-o, cei mai sceptici dintre cititori ar fi zis că exagerez. Că nu poate fi chiar așa. Ba da, acesta este stilul "critic" al unui tânăr care își compensează frustrările de marginal prin atacuri furibunde îndreptate împotriva celor pe care lumea îi citește și îi prețuiește. Problema lui Răzvan Voncu, spasmele și insomniile lui se leagă de insignifianța sa pe scena noastră literară. A făcut tot ce-a crezut el că-i bine să facă: a lins bombeuri și a scuipat în direcția opusă, a combătut la ziar și a mințit pe culoar; apoi a schimbat strategia, combătând pe culoar și mințind la ziar; a trecut din redacție în redacție (*Literatorul*, *Ora*, *Caieete critice*, *Cronica Română*) lăsând în urmă imaginea de neșters a unui ins transpirat de efortul parvenirii, pe cât de gălăgios, pe atât de laș, obraznic și umil, lăudăros și mincinos, deopotrivă preș și bătător. Nu e lipsit de talent, nu e lipsit de cunoștințe; dar caracterul i-a alterat iremediabil compoziția individuală, făcând din el un parvenit care nu mai ajunge o dată la destinația ambiției sale. Un personaj ridicol, de răsu-plănsu, un Parvenilă.

Am ajuns, literalmente, să mă minunez de ce poate fi în mintea-mușuroi a acestui personaj, de felul cum mizeria morală i se adună pentru a fi proiectată în obrazul altora. Merită să dau și un exemplu din cele ce mă privesc personal.

Trec peste secretele mai vechi, pentru a o analiza puțin pe cea mai nouă. În același articol în care îl batjocorește pe C. Stănescu, ilustrul Răzvan Voncu se declară deodată *îndurerat*: "Valeriu Cristea se răsuște în mormânt" pentru că "Daniel C.-Enache este un admirator al succeselor literare ale lui Gabriel Liiceanu și Horia-Roman Patapievici"...

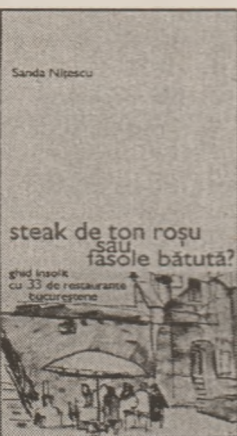
Cum am mai spus, nu vreau să intru în categoria descendenților abuzivi și să vorbesc în numele (în memoria; în lumina) lui Valeriu Cristea. Dar nici nu pot accepta ca un asemenea individ să se folosească de numele tatălui meu adoptiv pentru a-și regla jalnicele sale conturi. Ceea ce nu știe Răzvan Voncu – i-o spun eu acum – e că Valeriu Cristea îl disprețuia profund, de la prima lor întâlnire, în care tânărul "critic" a încercat să-l lingusească fără rușine, ridicând în slăvi *După-amiaza de sâmbătă*. Unde mai pui că stânga creștină în care credea admiratorul *umiliților și obidiților* dostoevskieni nu are nimic, dar absolut nimic de-a face cu stânga achizitivă, bugetivoră, hrăpăreață a lui Răzvan Voncu și a altora ca el. Așa că, Parvenilă, până una-alta, jos labelle de pe Valeriu Cristea!

Critica literară nu-i o grădină, de soare plină...

Daniel CRISTEA-ENACHE

lecturi la zi

De la firul de mărar la fasolea bătută

Sanda Nițescu, *Steak de ton roșu sau fasole bătută?*, Ghid insolit cu 33 de restaurante bucureștene, Ed. Humanitas, București, 2004. 168 pag.

Între metafizicul „fir de mărar și cerul albastru”, cum se numea prima carte a Sandei Nițescu și între steak-ul de ton roșu sau fasolea bătută, cum sună titlul insolitului ghid al numai ceea ce autoarea considera a fi o microtipologie a cafenelelor pariziene, volum intitulat simplu *Cafe* publicat la „Cartea Românească” în 2002. Tot între timp, vede lumina tiparului la Editura l'Harmattan, originalul francez al *Firului de mărar...* pe care Irina Mavrodin îl tălmăcise admirabil, în română și căreia îi este dedicat de astă dată *Steakul de ton roșu...* scris direct în română.

În cei șapte ani care au trecut de la debutul literar al Sandei Nițescu, în scriitura ei a survenit o modificare de perspectivă și de

traseu. Exilată la Paris, sub gingașa tiranie a madeleinei proustiene, bătută de nostalgii, Sanda Nițescu redactase 29 de scrisori adresate unei prietene mai mult sau mai puțin imaginare. Era prima ei carte, în care confesiunea, memorialistica, spiritul de observație, descrierea și notația exactă, plus *savoir faire* ul culinar, erau condimentate tandru și discret cu mironenii identitare conform principiului „spune-mi ce mănânci ca să-ți spun cine ești”.

Reveneau în cea dintâi carte a Sandei Nițescu, aproape ca un laitmotiv, câteva componente ale bucătăriei românești ridicate la rang de simboluri: mărarul din titlu, desigur, mămăliga și vinetele...

Elogiul vinetei transformată în

binecunoscuta salată (servită cu ceapă sau usturoi, subiect extrem de controversat la mesele exilaților sau românilor care trăiesc în străinătate) este precedat însă de un fel de proces-verbal al supliciilor pe care biata legumă trebuia să le îndure până a se transforma în îndrăgita pastă pe care francezii o denumesc pretențios „caviar d'aubergines”...

Antologică rămâne tot în prima carte a Sandei Nițescu evocarea „mămăligii” devenită figură emblematică a bucătăriei românești.

Cafenelele pariziene ale Sandei Nițescu, descrise în cea de-a doua ei carte – un bloc notes de crochiuri literare și grafice – anticipau într-o formă ceva mai „descămată” suculentul periplu prin restaurantele bucureștene.

Ajunsă acasă, despovărată de nostalgii, înarmată cu reminiscențele „distilate” ale unor lecturi de specialitate și având memoria perfectă a sutelor de feluri de bucate degustate și savurate din obligație și pasiune, de-a lungul unor decenii, fără a face paradă de erudiție „gastronomică” și nici caz de impecabila cunoaștere a codului bunelor maniere, autoarea ghidului insolit al restaurantelor bucureștene reface, de astă dată în mod invers față de prima ei carte, un traseu identitar.

Sanda Nițescu pare interesată să verifice acum în ce măsură oferta gastronomică a Capitalei are „stil” – este cosmopolită, dar, în același timp, fidelă etichetei mai mult sau mai puțin puriste, pentru care au optat în parte, localurile vizitate.

Parcurgând paginile acestui ghid nu lipsit de ambiții literare – pe care autoarea le emite în prefață cu intenția explicită de a-și delecta și cultiva cititorii –, se produce, pe nesimțite aproape, pătrunderea într-un Babel culinar. De la prima pagină, Sanda Nițescu îmbină savuros și inspirat informația cu divertismentul „literar” (în chiar sensul etimologic al primului termen, distrăgând, prin scurte divagații și asocieri de idei, atenția cititorului de la stricta consultare a listei sau degustare a bucatelor din farfurie). Ioana Pârvulescu surprinde de altfel în scurta prefață la carte, respectarea întru totul de către autoare a unei străvechi rețete latine: imbinarea utilului cu plăcutul.

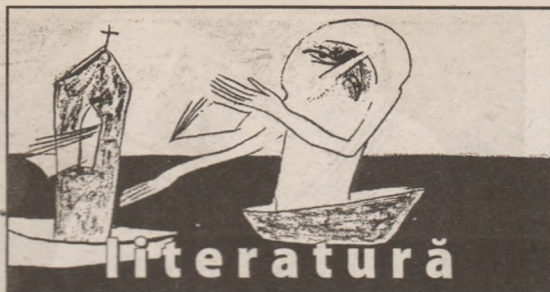
Din fericire, Sanda Nițescu și-a scris cartea parcurgând restaurantele unui București în care acum se găsesc de toate, chiar dacă nu la îndemâna tuturor. În desișul cosmopolit al ofertelor, autoarea caută stilul, autenticitatea, armonia perfectă între a fi și a părea. Și, culmea!, - regăsește cu bucurie „firul de mărar” într-o supă de

dovleac servită în cea mai mare farfurie văzută vreodată, cât o piscină. Se pare că această descoperire care îi trezește autoarei „bucurie” a fost și cea care i-a spulberat accentele caustice care ar fi penalizat oferta unui restaurant cu bucătărie franțuzească și cu grave greșeli de ortografie în meniul care i se înmânează consumatorului.

Cu toate că nuanțele foarte critice lipsesc din descrierea fiecăruia din localurile frecventate, înlocuite fiind de observații ironice, sau doar punctate de exclamații în ansamblu, clivajele existente între ambianță, servire, cartea de bucate și mâncarea din farfurie sunt pe alocuri chiar stridente și generează, ca de obicei în astfel de cazuri, ridicolul. Titlul acestui ghid inedit, ca și numele unor localuri, sugerează nedorita situație.

Dar nu rezultă cumva farmecul dintotdeauna al Bucureștilor – inclusiv cel al restaurantelor prin care a trecut Sanda Nițescu – din suma uluitoare de contraste pe fiecare metru pătrat, culminând la nivel gastronomic cu cel dintre snobul steak de ton roșu și neașa fasole bătută, pe care îl oferă vizitatorului său, Capitala, mai ales când acesta vine dintr-un placid Occident?

Rodica BINDER

Istorie literară

Un boier luminat

În trecutul nostru istoric și cultural, puțini au fost oamenii auți care să fi făcut operă de mecenat și să fi rămas în memoria posterității prin asemenea acte, așa cum a fost, de pildă, atât de cunoscutul Dinicu Golescu, sprijinitorul de nădejde al celor mai multe activități culturale din epocă și, fapt rar, creatorul unei școli gratuite pentru săteni pe moșia sa, la Golești. La cei mai mulți dintre oamenii auți a dominat latura negativă și dorința de a-și mări averea. Poate de aceea literatura i-a prezentat, de cele mai multe ori, ca hrăpăreți, asupritori, avari și... incuți.

Așa stând lucrurile, ne apare azi cu totul excepțional gestul unui urmaș al lui Udriște Năsturel, care a instituit Premiul Năsturel al Academiei Române în condiții de real sprijin material, cum vom arăta ceva mai jos.

Udriște Năsturel însuși fusese în epocă un om luminat, știutor de aleasă carte, cunoscător al mai multor limbi străine, aplecat cu folos asupra mesei de scris și iubitor de neam și de țară. A fost diac al Cancelariei lui Matei Basarab, al cărui cumnat era, iar mai târziu, consilier intim al domnitorului și principalul său diplomat. În 1638 este trimis la Viena, la împăratul Austriei, iar în 1643, delegat în Transilvania la Curtea lui Rakoczy. A tratat cu Levakovic, trimisul Papei Urban al VIII-lea. Era la curent cu propaganda protestantă, căci avea în bibliotecă un exemplar din *Catehismul Calvinesc*, tipărit de unguri la Alba Iulia, în 1642, pentru convertirea românilor din Transilvania. A avut convorbiri cu Mitropolitul Varlaam al Moldovei. A scris versuri în limba slavonă pe *Pravila de la Govara* (1640) și a tradus *Evangelia* (1642), scrisă și premenită de pre limba rusească pre limba românească. A tradus, din limba latină, *Imitatio Hristi*.

Un strănepot al lui Udriște Năsturel, Constantin Năsturel Herescu (1798-1874) a instituit Premiul Năsturel al Academiei Române, în 1873, pe care mulți l-au crezut (unii îl mai cred și azi) ca fiind din fondurile Academiei. Generalul Constantin Năsturel Herescu devine, la urcarea pe tron a lui Al. Ghica, aghiotant domnesc, iar în timpul domnitorului Bibescu, vistiernic, pentru ca sub Știrbey să ajungă mare ban și spătar.

La 30 august 1873, Generalul Constantin Năsturel Herescu donează Academiei Române jumătate din venitul moșiilor sale,

sub numele de Fondul Năsturel Herescu. Academia Română primește cu recunoștință donația din care înființează trei categorii de premii: unul de 5000 lei, care să se acorde celei mai bune lucrări în limba română asupra unui subiect propus la concurs de către Academie, din domeniile istoriei, arheologiei, lingvisticii, literaturii, științelor morale și politice; a doua categorie de premii avea în vedere lucrări apărute în timpul anului respectiv din domeniul literaturii, al istoriei, filosofiei artei – și era în valoare de 4000 lei; în sfârșit, al treilea premiu, în valoare de 12000, „Marele Premiu Năsturel”, se acorda, la patru ani o dată, celor mai bune lucrări apărute în acest interval.

În actul de donație se menționa că nu vor fi admiși la concurs decât români, iar dintre străini cei care vor fi dobândit naturalizarea cea mare sau care vor fi făcut studii și vor avea diplome de la universități române.

Mulțumind pentru donație, Academia Română sublinia: „Nu este inimă de român care să nu se emoționeze în fața unui act atât de frumos, atât de mareț și atât de patriotic”.

Printre cei care au obținut premiul se numără Al. Odobescu, V. Alecsandri, S. Fl. Marian, G. Dem. Teodorescu, Octavian Goga, B. Delavrancea, G. Coșbuc, George Mumu, I. Nenițescu, Liviu Rebreanu etc.

Ne-am amintit de acest gest sublim, al unui boier luminat, în aceste vremuri, când auzim atâtea plângeri din partea editorilor, dar mai ales din partea cititorilor care intră în librării, răsfoiesc volume și reviste, dar ies cu mâinile goale și cu regretul de a nu fi putut cumpăra nimic!

Și ne-am amintit de scria, cu prilejul unui târg de carte (1935) N. M. Condiescu, președintele Societății Scriitorilor Români: „În calitatea mea de președinte am cercetat durerea societății. E sărăcie, sărăcie, sărăcie! În această falangă de meșteșugari ai scrisului sălășluiesc azi dureri peste care azurul neprihănit al visului și tumultul gândurilor frământate într-o creație aduc negură, mohorare și uneori murmure înăbușite sub scrâșniri de dinți”.

Și aceste cuvinte se spuneau în prezența șefului statului de atunci, Regele Carol II.

Cât despre boierii de azi, ei ori nu există, ori nu sunt... luminați.

George RADU

cerșetorul de cafea de Emil Brumaru

Aici e mult timp, Dimov...

Pirat duios,

Începe seria plicurilor înguste și a sentimentelor nebune (din cînd în cînd o să trimit și plicuri normale, pentru calmare), seria nervilor smuși cu penseta, a sufletelor împunse cu andrea, a unghiilor băgate-ninimi, seria marilor persice și-a motanilor triști. În sfârșit, mi-ai scris o scrisoare! Prima, zic eu, și trebuie să recunoști că așa e. Era necesară fița mea de damă timpită? Se vede că da. Dar să trecem.

Poemul odăilor nu m-a convins. Mai sincer, m-a dezamăgit. Aici simt că trebuie să dau lovitură, la odăi (sufragerii, dormitoare, bucătării). Impresia e de trunchiat; n-a fost mai lung?

Turnul Babel m-a turtit. Totuși, afectiv, țin mai mult la *Istoria lui Claus și a giganticei spălătorese* și la *Vedeniile regelui Pepin*. Poate pentru că se leagă de primele întâlniri cu Dimov (cel din 7 poeme) cînd proaspăt, neștiutor, singur cu ziarul în dosul casei, în șezlong, sub meri, le citeam fericit. *Mistrețul și pacea eternă* are versuri uluitoare, gustoase, pipărate, elegante, medievale, nebune, făcîndu-mă să chicotesc de plăcere ca o curvă pișcată de cur (oh!). Și deodată - oroare! - dau de aceste rînduri sinistre: „Un pumn de stele s-au desprins / Și cad în noaptea zmăltuită”!!!! Dar în rest, ce desfrîu, ce orgie: „Să dăm de-o parte roze buci / De mici maimuțe africane”; „Buldogi cu bot împărătesc / Adulmecau fecioare grase” (îmi vine și mie să mă pun în patru labe și să adulmec fundul rotund și regal al tuturor fecioarelor); „Băteau în poartă cavalerii / Să taie țîțe somnoroase” (ce sadism, ce deliciu!); și altele, multe, n-are rost să-ți rescriu poemul. Dar cine e acel pui care te-a încălecat?? *Mistrețul și pacea eternă* - o sărbătoare pentru papilele mele gustative (*Turnul Babel* - mereu revin - e inhibant, rămi trăsnet, nu mai ai bale în gura în care să se dizolve cuvîntul).

A.B.C.-ul face parte, nu știu cînd a fost scris, mai mult din seria viselor. Sînt treceri de la vis la realitate, neașteptate, derutante. Am de gînd să-l descompun cuvînt cu cuvînt, sper să prind șmecheria. Dar despre A.B.C. (cu ultimele două rînduri de-o gravitate și putere de contaminare a spaimei de moarte teribilă) voi povesti altădată.

Dacă aș fi fost editor, iată cum făceam volumul: mențineam doar 4 poeme (*În munți, Mistrețul și pacea eternă, Istoria lui Claus și a giganticei spălătorese, Vedeniile regelui Pepin*); *Turnul Babel* - un volum separat; A.B.C. - în volumul de *Vise, Poemul odăilor* - în primul volum de *Versuri*. Dacă ți-ar fi convenit. Dacă nu, căutai alt editor!!

Ce figură de pișicher, de coțcar galant cu damele (căci ele au sîni, căci ele au solduri), de curtean cu făcuțe și bărbie dublă, ce figură de mustață cu nas, de nas cu chelie, de chelie cu cîrlionți, ce figură ai în G. L. Stam cu ziarul desfăcut și rîdeam și mă bucuram. Și deodată m-am simțit foarte singur.

Desigur, desigur, vreau versurile (cele 200 de strofe - dar, iartă-mă, scrii ca un buhai!). Voi face o listă și o voi trimite celui mai drag secretariat din lume. Pentru că voi cere și altele, mereu, pînă la exasperare.

ivănceanu a ajuns celebru. Iată-l luat în seamă de Șerban Cioculescu în G. L. (E cam ce i-am spus și eu în prima scrisoare.)

Deci perioadă de dizgrație la *Luceafărul*. Pe undeva mă bucură. Poate, în felul acesta, o să scrii mai des lui Brumaru. *Extemporalele*? Știu eu? Numai să nu se piardă (nu am copie). Ar putea fi plasate altundeva? Dacă nu, și dacă există o copie, pot fi lăsate să și putrezească.

Aici e mult timp, Dimov, imens de mult timp. Și eu nu scriu nimic, sînt iar bolnav (vă promit că n-o să mă mai vait, gata, o trag pe propria mea piele) și citesc mereu 7 poeme și *Visele* trimise de Marina (sora mea de caritate!). Pisicile dorm interminabil, e-o lenie, o tihnă, un godin, o descompunere a tuturor iluziilor mele de adolescent! Simt cum mă pierd, tip către voi, dați-mi cărți, dați-mi dragoste; iar am devenit idiot și patetic. Iar tu scrii ca un disperat, ca o mașină, ca o sută de mașini. Te mîină moartea din spate, omule - acum sînt macabru! Scrie-mi, fii înțeleghător. Peste o lună sau două izbînda ta va fi oficială, vor fi cronici, vor fi contracronici, Marina va avea un bărbat în prima linie a lirice actuale. Oh!

3 - I - 1968

Emil Brumaru

P.S. Azi, în Fălticeni, o femeie superbă pășește domol plutind cu grație pe lîngă vitrine, cu ochi imenși, cu pielea luminînd, a trecut, a trecut, a trecut... E. B.

Litere și albine

Adolescent, licean, în zile-nsorite de mai, întors de la oraș în livada bunicilor, obișnuiam să mă urc într-un măr înflorit, cu o carte-n mână, și să las să se-amestece, printre polenuri de aur, litere și albine. Alcătuiau în jurul meu un cerc în care nu mai știam al cui e zumzetul, a cui lumina. Iar eu eram exact în centrul lui.

Poate că și pozam puțin, cum ți sta bine unui atât de june cărturar promisi, gândiseră ai mei, tărani, unui măreț și falnic viitor.

Trecutul era încă aproape – mă vedeam copil trimis cu vaca la păscut cu-o frânghie-ntr-o mână, și cu o carte-n alta pe haturi, printre grâne și sturzi, lângă morminte, -

în aur toți și pentru totdeauna. (Păcat – gândesc acum - pentru Signac, și pentru-al său confrate, Seurat, că n-au ajuns să mai trăiască ziua aceea și că nici de Someș și de mine n-au mai putut să știe -

ar fi avut, desigur, ce picta).

Acum, când mărlul e de mult cenușă și când în loc de-albine și grăunțe de polenuri îmi zumzăie în jur numai globule, biete scânteii sărind din propriul meu sânge, eu tot în centru sunt și plin de-auzuri.

Chiar dacă știu că nu mai e, de-un timp, poetică corect muzici s-auzi, pe-nchipuite circumferințe roșii, trecând tot mai departe prin fii și fiice, eu, cu urechile mele-nvechite, cutez , totuși, să spun că le-ascult.

Ca pe-o tot mai calmă ninsoare, ca pe o prelungire de foșnete către verile viitorului -

vor fi puțin și ale mele - careva dintre ei va simți, poate, adiindu-i în sângele orb, un fel de boare, un fel de umbră, va cădea, poate, măcar o clipă și fără nici un motiv pe gânduri, aducându-și aminte de ceva fără nici un chip, o ceață de muzici mocnite printre globule și apa limfei.

Ca de-un centru risipit în pulberi de lumină, abia mai pălpâind, și-ntr-un târziu,

de-atâta luminoasă osteneală uitând încet, uitându-se în toate, în aur tot și pentru totdeauna.

Deltă

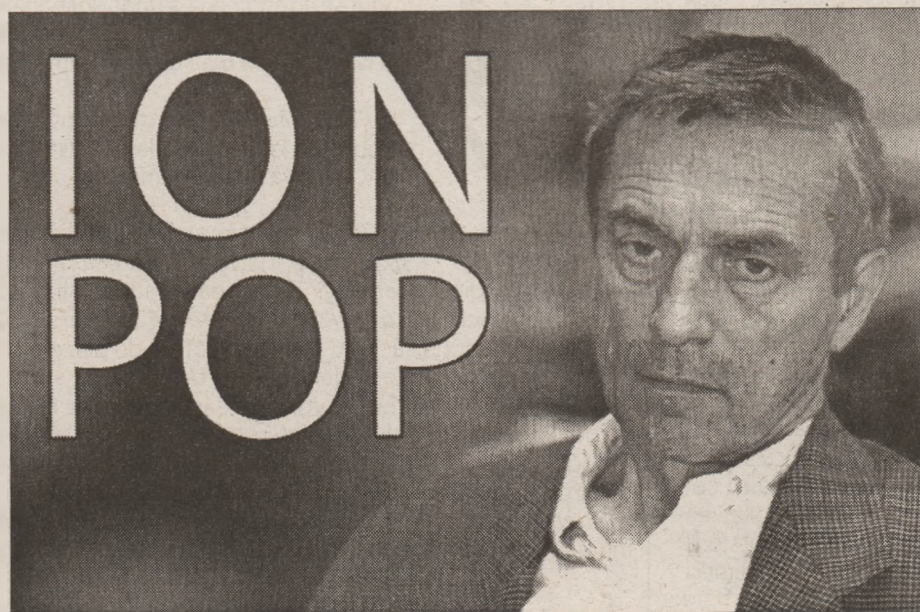
Într-o vară, pe când alunecam cu vaporul pe un braț al Deltei Dunării, fiica mea mi-a fotografiat mâna dreaptă

rămasă cu un creion între degete pe când citeam o carte cam prea celebră de Vladimir Nabokov și tocmai mi se așezase pe degetul arătător o libelulă aproape transparentă.

Era, nu-i așa, un fel de emblemă, foarte poetică, a comunicării, să-i zicem viscereale, dar și inefabile, dintre viață și text, drept care a și fost aleasă, apoi,

deasupra cerul, jos peștii analfabeți și romanul, lectura pe veci neterminată și stuful, și cormoranii, și măturile neștiind că sunt triumphiuri sfinte, și noi vorbind gravi despre palimpseste, amețiți de muzica țarilor, sub Ochiul triumghiular.

Deschideam ochii, închideam ochii, știind, neștiind. Alunecând spre mare.

pentru coperta cărții mele *Viață și texte*, cu paginile, desigur în negativ, și pielea mea devenită albastră, libelula cărămizie, creionul trecut din verde-n alb, cu grafitul aproape fumegând din cauza, firește, a concentrării.

Ceva mai târziu, pe când eram foarte aproape să ne vârsăm în mare, și când poetul N.D. mi-a cerut un fel de definiție lirică a Deltei, i-am răspuns, inspirat, că foarte expresivă ar putea fi aceea de palimpsest, (ca un neomodernist târziu ce sunt, am fost foarte încântat de metaforă): marele fluviu aduce, nu-i așa, straturi mereu noi de aluviuni, muzica țarilor, devenite Triumfi, putem citi, apoi, marea cu verzi răsfoiri

sărate , geometria eliberată-n larguri, păstrând totuși

o amintire de linii drepte, o rază din marele Ochi.

Și tot răspunzând, întrebând, lunecam spre mare,

în jur era numai apă și stuf, în noi literatura, câte-o egretă albă, un cormoran cenușiu și libelula prinsă-n rășina peliculei, - și sângele nostru tăcut, tresărind o clipă, când, din nebăgare de seamă, cartea mi-a alunecat dintre degete și, ah, Lolita, Lolita s-a scufundat printre mături, înecându-se pe vecie.

Și noi continuam să alunecăm foarte încet spre mare, - deasupra era sângele nostru, jos apa, aluviunile,

Pietà

Voi auzi cândva ca prin vis cum se scot cuiele, ca mari rădăcini eliberând lutul, voi coborî încet printre tâlhari, spre genunchii tăi, Mamă către insomnia de veci.

Mă va aștepta, Doamne, abia atunci, truda cea mare de a vedea mereu cum mor și cum calc pe moarte.

De miliarde de ori îmi vor obosi brațele slăbite, de miliarde de ori mi se va opri inima ostenită în piepturi ce vor muri.

- Ah, toate aceste căderi, gemetele și urletele izbînd clipă de clipă-n timpanul meu ceresc, o, palmele mele de lumină ce nu vor mai face nîcîcînd bătători, tot mîngîind fețe înlăcrimate, spălînd rănite picioare, așezîndu-se de miliarde de ori pe umerii încovoiați!

Să fii ramă în vecii vecilor, în timp ce peisajul se vestejește, în timp ce portretul pute, în timp ce mor încă și încă o dată foarte moartele naturi moarte.

Tempus

Timpul. Frumos. Cu Profețiile, oho, împlinite toate. Și, mai ales, Ultima. Mari surprize nu prea

mai putem avea. Am raportat și visat aproape totul. Mutări și mutații, mutanți și muțenie. Poeții mai găsesc totuși câte ceva de cântat. Iar când răgușesc, joacă fotbal, precum odinioară, Cioran, cu craniile lui Yorrick. Poetesele, și mai brave, își ridică tot mai tulburător poalele-n cap - țin neapărat să ne arate Adevărata Stemă.

Și păci asurzitoare și Europele vesele ciupindu-se, chicotind. Și zâmbetul Generalului, până dincolo de urechi, care-ți taie urechile cu arcul lui tandru, de oțel inoxidabil. Pe sub copacii plini de ciori vopsite ca papagalii. Și cizmele celor și mai Egali pe care le lustruiesc tot egalii, lăudînd și cărtînd, printre îngeri și vite.

Da, Bacovia. Chiar așa. Și cerul. Frumos, pur și simplu, e cerul, - senin sau mînios. Și toate Profețiile îndeplinite.

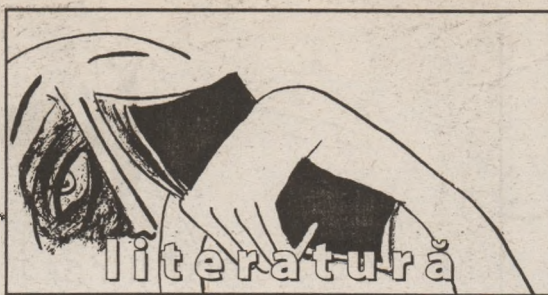
Și Timpul.

Cactus

- Uită-te bine la floarea asta, îmi atrage atenția fiul meu pasionat colecționar de cactuși, - nu trăiește decât o zi.

- Mă uit, îi spun, e ca o mână scoasă de-un deținut din geometria ghimpată, din lagărul lui verde, de concentrare. E-un bot fragil și catifelat, de aspru arici vegetal. Ca un profesor pare, ce-n mijlocul Marii Prelegeri și-ar arunca, surzînd complice, cravata pedagogică. Așa va fi fost, gândesc, neprihănită Fecioară trezită din somn de vocea Arhanghelului. O rană e, dechisă foarte încet, pe dinăuntru. Un trudnic gând odihnindu-se, în sfârșit, o clipă în oboseala lui luminoasă. Un Drept, ajungînd târziu să vadă fața lui Dumnezeu și pedepsit de îndată pentru că-a îndrăznit s-o vadă. Un...

- Da, da... Dar uită-te bine la floarea asta. Nu trăiește decât o zi. ■

**semn de carte
de Gheorghe Grigurcu**

O antologie a lui Marin Mincu (I)

Are dreptate Marin Mincu când afirmă că antologiile de poezie, de care, în secolul XX, literaturile europene s-au folosit din plin, devin

cîteodată mai importante decît istoriile literare pentru „formarea și fixarea unui anumit orizont de așteptare/receptare”, pentru „a consolida acțiunea de canonizare estetică”. Ne place să deslușim în această aserțiune o tresărire a poetului ce, în cazul d-sale, coexistă cu criticul. Căci selecțiile de poezie stabilesc materia vie a lirismului, identifică organele sale palpitînde asupra cărora se exercită, în prima instanță, critica „de întîmpinare”, urmînd, ca rezultat al unor sancționări axiologice, integrarea lor în perspectiva diacronică. Dar, după cum o dovedește chiar practica lui Marin Mincu, gestul antologator își conservă valabilitatea și pentru materia deja trasă în istorie, din nevoia unei „revizitări” periodice a acesteia, bizuită pe cea a exercitării unui imprescriptibil gust personal. Panorâmînd selectiv „poezia română în secolul XX”, de la Al. Macedonski la Magda Isanos (minus avangarda înfățișată separat), Marin Mincu aduce însă în prim-plan un demers teoretic și anume acela de-a urmări „dramatica sforțare a eului poetic de a se constitui ca entitate autonomă”. Sau mai precis, „diagrama evoluției” poeticității, sinuoasă în desfășurarea sa, „marcînd transformările insesizabile traverse de discurs, pînă ce «obiectul» poeziei ajunge să se identifice cu subiectul poetic”. Despre ce este vorba? În fond, nu despre altceva decît despre mai vechiul concept al „poeziei pure”, filtrat prin ceea ce exegetul numește „realitatea textuală”, excluzînd cu scrupulozitate alte „operații poetice” în afară de „autospecularitate, autoreflexivitate și autoreferențialitate”. În bună măsură, „noutatea” datează. Cultivînd anticipator idealul unui poem închis în sine, care nu comunică nici adevăruri, nici „beția inimii”, Poe năzuia spre *the poem per se*. Familiarizat cu speculațiile bardului american pe care îl admira și traducea, Baudelaire stipula că „a minui artistic o limbă înseamnă a exercita un fel de magie evocatoare”. Iar puțin mai tîrziu, Mallarmé își propunea, în consens, „a mistui și consuma lucrurile în numele unei purități centrale”. Revendicîndu-se de la Mallarmé și de la simbolști, „poezia pură” se vrea un concept privativ, adică, așa cum ar veni în termeni kantieni, o reprezentare „în care nu se află nimic din ceea ce ține de percepția senzorială”. Dar e cu

Marin Mincu, *Poezia română în secolul XX*, vol. I, Ed. Pontica, 2003, 610 p., preț neprecizat.

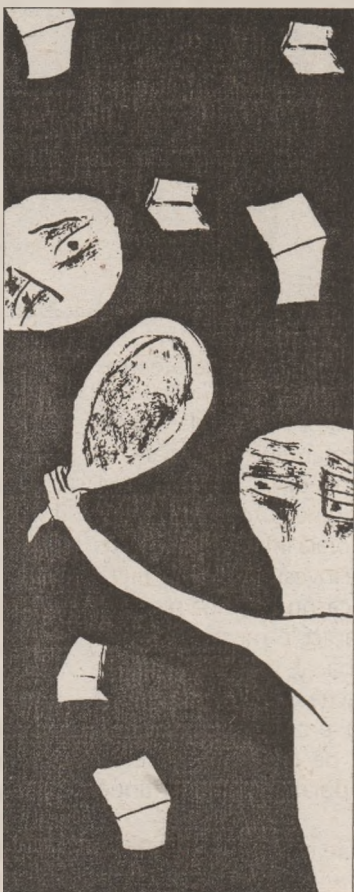
putîntă așa ceva? Nu cumva avem a face cu o prea seducătoare himeră? Condiția *sine qua non* a lirismului astfel conceput e o dereificare extremă, o abolire a oricărui „conținut” în favoarea „textului” ce înglobează „conținutul”, suprimîndu-i semnificația. Socotînd că Eminescu „nu propune decît un subiect abstract, auto-contemplativ, ce-și caută încă în exterior rațiunea unui statut ambiguu”, dl Mincu susține că trecerea către structurile de sine-stătătoare ale poeziei veacului XX a fost înfăptuită de Macedonski, care „purifică definitiv discursul de lesul aglutinărilor romantice”, cărora, evident, le era tributar Luceafărul. Cu un pas înapoi se pare, Arghezi ar întruchipa doar „starea de încercare și tatonare, datorită imposibilității instanței enunțatoare de a se separa de toate acele servituți specifice conceiverii tradiționale a discursului ca ema-

nație transcendentală; eul nu reușește să se întrevadă decît uneori, ca voce difuză, hibridată în interstițiile unei alte voci impersonale ce aparține instanței transcendente”. Cu Ion Barbu ar avea loc „o bruscă mutație anticipatoare”: „eul poetic este retras definitiv ca modul posibil al discursului, fiind substituit cu o instanță textuală suverană ce dictează doar acele permutări sintactice și prozodice, incluse în legile interne ale textualizării”. Nici Blaga n-ar fi izbutit a „recupera” eul poetic, întrucît „metoda” expresionistă pe care și-o însușește, cea a „amplificării eului pînă la plastica strigătului”, nu conduce decît, deviant, la „dispersia în supra-individual”. În schimb, cu Bacovia „se înregistrează un eu poetic pentru prima dată cu adevărat constituit, dar este vorba de o accepție pe care o capătă acesta numai în receptarea actuală”, în stare a sesiza că instanța enunțatoare „își este propria transcendență”. Vedem astfel că abstracțiunea orfic-romantică, derularea diegetică, transcendenta ca și infuzia prozaic-realistă (deși ultima are, în ochii lui Marin Mincu, meritul de-a ajuta la „actul reformat de dez-metafizicare a tradiției poetului”) abat lirismul de la „absolutizarea” lui. Dar unde putem ajunge? La un „eu ce se contemplă pe sine” în exclusivitate, nutrindu-se „nastratinesc” din experiența sa scripturală. Roland Barthes cu al său discurs ce se scrie pe sine e pe aproape...

Atingînd acest punct extrem, ne vine însă greu a mai delimita poezia ca fapt totuși concret, ireductibil, de utopia ce i se aplică, riscînd a o anihila. Exigențele purificatoare pot înainta neîndoios pînă la scheme geometrizante tăioase, dar nu se pot stabili într-o zonă rarefiată excesiv în numele unui eu ce, vîzîndu-se în fața abisului, glisează fatalmente înapoi, spre „lirismul viu”, triumfînd în polisemia sa, în cuprinsul căreia tabla decelabilă a poeticii e doar

unul din elementele constitutive. Cînd nu e doar un element indus din afară, aidoma altor factori de context, exteriori creației intrinseci! „Poezia pură”, indiferent de filiera structuralistă ori textualistă pe care sosește acum la noi, duce la acel „néant” mallarméan, în care toate „hazardurile” empiricului sînt anulate, adică la anularea hranei eului căruia nu-i rămîne decît a sucomba de inanție. N-avem a face mai curînd cu o strategie de cabinet decît cu o grilă funcțională ori cu o rețetă de producție viabilă? Constatînd că orice dat real e nesatisfăcător (judecată idealistă îndreptățită), nu cred că avem dreptul de-a sugruma eul liric, în frămîntarea *de facto* a căruia se conexează și vectorul emoțional și aspirația transcendență și ispita narativă și „impuritatea” frapantă a cotidianului, eu care nu se poate asuma pe sine

prin expulzarea factorilor de ordin ontologic ce-l califică. Deoarece actul creator nu e numai limitare, renunțare, abstragere mai mult ori mai puțin artificioasă, ci și creștere, sporire a propriei sale intimități organice. Un eu pus sub clopotul unei mașini pneumatice nu e decît o sublimă extravaganță! După refluxul „impurităților” existențial-morale, urmează ineluctabilul lor flux. „Conținutul”, de care creația literară nu s-ar putea lipsi, căci altminteri s-ar reduce la acrobația lettristă sau la... „limba spargă, devine inefabil ca și semnele scriiturii. A-l nesocoti nu e decît o performanță a minții ce ține a-și proba ingeniozitatea. Fenomenologia vieții se transferă, e drept, în „alveolitatea textului”, însă nu pentru a se aneantiza, ci pentru a suferi o misterioasă mutație, o mîntuire estetică. Această, să zicem, resurrecție nu poate avea loc pe vid, ci pe o substanță umană imanentă, transcendența însăși nefiind decît un factor corelativ al indispensabilei imanențe. Și apoi nu admite chiar Marin Mincu necesara bipolaritate, aplaudînd eul bacovian pentru că „se situează simultan în existență și scriitură, asumate coparticipativ ca existență a scriiturii și ca scriitură a existenței”? De unde rezultă că eul poetic nu poate fi epurat de „aglutinările”, de „servituțile specifice” ale vieții *tout court* ce-i dă naștere și îl întreține, că prezumțiosul „discurs pur” nu e capabil a abolii „orice urmă a realului”, pentru a se nutri „nastratinesc” numai și numai „cu ceea ce s-ar putea chema realitatea textuală”. ■

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Str. Rasplătitor 32, ap. 2
sector 2, cod 020548, BUCUREȘTI
E-mail: office@prior.ro

Tel.: +4021 210 89 08 +4021 210 89 28
Fax: +4021 212 35 61
www.prior.ro : Librerie virtuală: www.ebookshop.ro

ENCYCLOPEDIA OF SCIENCE AND RELIGION

Editor in chief: J. Wentzel Vrede van Huyssteen, 2nd ed.

2 volumes set

Macmillan Reference, 2003

Hardcover, 900 pp.

ISBN: 0-02-865704-7

Encyclopedia of Science and Religion analizează toate aspectele dialogului dintre știință și religie, dialog necesar astăzi mai mult decît în orice altă perioadă istorică. Lucrarea, cea mai cuprinzătoare apărută pînă în prezent, face o adîncă incursiune atît în sfera științelor umaniste, dar și în domeniul tehnologiei și al științelor.

Cele peste 400 de articole elaborate de cercetători renumiți clarifică multe dintre controversile acestui dialog știință - religie.

Poetul popular Găină & comp.

În paralel cu această tragedie se desfășoară tragicomedia vieții de la țară, relatată – epistolar – de Iustin Olaru. Prozatorul se întrece pe sine descriind în registru satiric, prin intermediul personajului său, protipendada unui sat din România socialistă. Iată, ca eșantion, un fragment din scrisoarea în care tânărul scriitor povestește cum a băut în doi cu Socoliuc, primarul comunei:

„Până la urmă m-a rugat să-i cânt, și așa s-a mai îmblânzit puțin și, după o dușcă zdravănă, și-a șters lacrimile: «Mă, tu ai habar ce fac eu când zac aici, lângă telefon? se interesă el deschizând fișetul. Că uneori te prinde urâtul de nici să bei nu-ți mai vine...» «Nu», i-am răspuns, mulțumindu-mă să-i urmăresc gesturile ușor inhibitate, stângăcia cu care scosese un caiet școlar cu un Eminescu șters, desenat pe copertă, și amestecul de șiretenie și jenă din priviri. «Tu ai scris vreodată poezii?» «Nu, cel puțin până astăzi», i-am răspuns. «Și când n-ai ce face, când te apucă, așa, urâtul, un fel de să-ți vină să-ți zbori creierii?» Am ridicat din umeri convins că nu sentimentele mele aveau importanță în clipele acelea. «Am și din ălea și din ălea, spuse, după cum îmi vine. Dacă citesc presa sau dacă mă ciondănesc cu nevasta, depinde... Așa-i viața... Nu-s nici mai bune, nici mai rele ca ale altora... Că citesc și eu când am timp...» Apoi, cu un gest ferm, mi-a întins caietul atrăgându-mi atenția că în prima parte sunt «din ălea, mai cu suflet și necazuri, după cum decurge viața».

E cumplită gelozia/ Doamnelor din România/ Orice gest interpretează/ Și toate le enervează/ Și te află peste tot/ Urmărindu-te cum pot/ Nu mai poți bea un coniac/ Că-ți dă cu poșeta-n cap!

Ce era să-i spun? L-am încurajat în continuare, însă privirea lui suspicioasă, nemulțumită nu mi-a plăcut: habar n-am ce ar fi așteptat de la mine!

Socoliuc este un mic dictator local, care numai la beție devine sentimental. Ceilalți indivizi care reprezintă autoritatea în sat se caracterizează prin același primitivism. Într-o cronică din revista *Luceafărul* (aservită în momentul respectiv cu totul și cu exces de zel politiciii culturale a PCR), Mihai Ungheanu a sancționat cu

indignare abaterea lui Augustin Buzura de la obligația de a prezenta satul românesc ca pe un spațiu al „muncii înfrățite”.

„Viața satului se compune în romanul *Refugii* din relatarea pășaniilor grupului de notabilități locale: primar, milițian, preot, învățători, profesori, care sunt aceleași de-a lungul întregii cărți și se pot rezuma la cuvintele beție continuă.”

Scriind asemenea fraze, Mihai Ungheanu seamănă cu delatorul anonim din *Orgolii*.

Ultimul roman publicat de Augustin Buzura înainte de 1989, *Drumul cenușii*, are ca subiect investigațiile făcute de un ziarist de provincie, Adrian Coman, în legătură cu dispariția unui inginer de mină, Helgomar. Subiectul, aparent banal-polițist, a provocat o alertă de gradul trei în rândul autorităților, evocând cazurile de dispariții suspecte ale unora dintre organizatorii grevei minerilor din 1977. Scriitorul făcea în mod evident trimitere la activitatea Securității, care după înăbușirea conflictului spontan de muncă din Valea Jiului a trecut la represalii discrete, mutându-i peste noapte pe unii lideri ai minerilor în alte zone ale țării sau chiar lichidându-i.

Atmosfera morală și o parte din mediile sociale descrise se află într-un raport de continuitate cu cele din *Refugii* (*Refugii* și *Drumul cenușii* făcând parte dintr-o proiectată trilogie, *Zidul morții*). Nu lipsește din noul roman nici poetul amator, corespondentul lui Socoliuc. Este „creator popular”, se numește Găină și își semnează versurile cu pseudonimul Eustațiu G. Călinescu. Scriitorul oferă mostre din creația acestuia, persiflând Festivalul Național „Cântarea României”:

[Împăratul Traian:] „Decebal, Decebal, Nu îmi sta tu mie-n cale! De nu te supui pe loc/ Am să dau Daciei foc.” etc.

Tradus în engleză și publicat de Editura Columbia University Press din New York, romanul *Refugii* a fost pus în circulație în 1994 de faimoasa rețea de librării *Rizzoli* (cunoscută publicului românesc din filmul *Falling in love* în care personajele interpretate de Robert de Niro și Meryl Streep se întâlnesc pentru prima oară, în atmosfera de Crăciun, într-o librărie *Rizzoli* din Manhattan). La lansare au participat personalități ale culturii și politicii americane, printre care scriitorul William Styron, autorul celebrului roman *Sofie's choice*. Scurtul discurs al scriitorului român a impresionat asistența:

„Romanul meu încearcă să spună câte ceva despre dragoste, viață, moarte și, în special, despre moartea spiritului, în cea mai bolnavă dintre lumi. O lume ale cărei aberații și urmări încă nădăjduim să le înlăturăm. Cred că acest lucru reprezintă una din obligațiile noastre ca simpli cetățeni. Deși destinul a trasat prompt frontiere apropiate și concrete cu cel mai zburciat și mai nesătul imperiu, noi am fost cei care am trasat frontierele spirituale – și acestea pot fi doar de partea celei mai mari puteri intelectuale și morale a timpurilor noastre – Statele Unite ale Americii.

Ceea ce ne-a mai rămas, din punct de vedere al scrisului, este să continuăm să

dorim imposibilul, să căutăm noul, inexprimabilul, ceea ce nu a fost încă spus despre viață și să fim vigilenți, astfel încât libertatea și demnitatea să nu fie din nou puse în pericol, deoarece, așa cum ne avertiza Camus, germenii ciurmei nu mor, ci continuă să stea la pândă.”

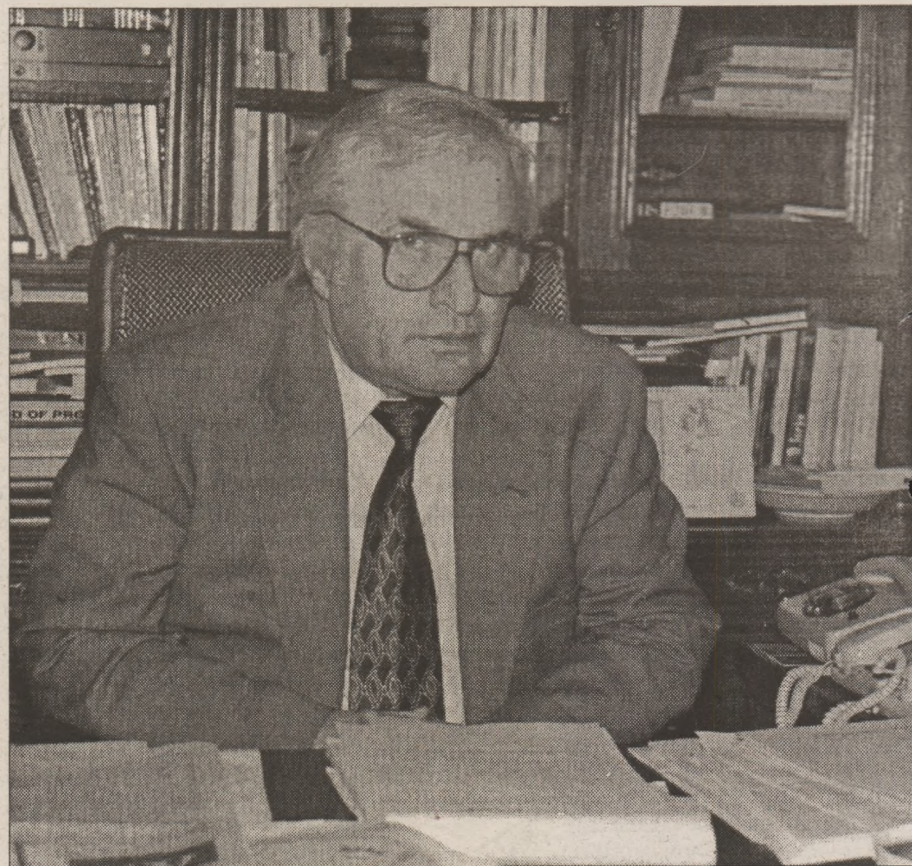
Un erou al timpului nostru

Romanul *Recviem pentru nebuni și bestii*, scris după 1989, s-ar putea intitula *Sfârșit de secol în România*. Prin intermediul mai multor sute de pagini de o sinceritate brutală, pline de dramatism și de deznădejde, autorul își face cunoscut punctul

o cunoaște, în casa doctorului Eugen Cernescu – om de lume și comentator cinic al faptelor contemporanilor săi –, pe traducătoarea Anca Negru. În momentul prezentărilor, gazda îi face femeii un portret negativ, involuntar elogios: „Este foarte frumoasă, de fapt se vede și cu ochiul liber, dar nu ne disprețuiește de pe această baricadă pe care, la nevoie ne-am încăpățâna să o cucerim, căci arme ar mai fi, ci de pe o alta, intelectuală. Ea vrea să lase impresia că n-a ieșit de unde se știe, ca tot omul, ci din *Enciclopedia britanică*. Noi ne împerechem ca strămoșii noștri pe scara animală, ea iubește, cică! Deoarece cuvântul *ignorant* i se pare a nu fi pe înțelesul nostru, ne face, în ciuda impresiei pe care o degajă, măgari sau

la o nouă lectură
de Alex. Ștefănescu

AUGUSTIN BUZURA (III)

de vedere în legătură cu societatea românească postcomunistă.

Personajul-narator și, în același timp, protagonistul romanului este ziaristul Matei Popa, proprietar și editorialist al ziarului de atitudine *Cronica zilei*. El trăiește o criză morală înțelegând că articolele sale, în care investește foarte multă energie sufletească, nu schimbă nimic în lume: „Miile de articole mi se înșirau în față ca un colaj banal, vechi, peste care mâna inutilității scria cu siguranță: *ei, și?* Te implică sau nu, proporția răului nu se modifică. Prostia pe glob rămâne constantă, doar populația e în continuă creștere.”

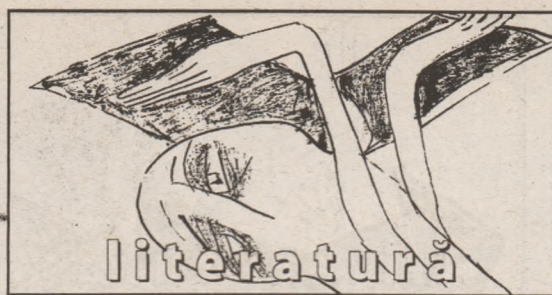
În această stare de spirit, Matei Popa

chiar porci.”

În aceeași manieră este portretizat și Matei Popa: „Domnul pe care mi-ai cerut să-ți prezint este Matei Popa, cel mai mare gazetar al țării, un fel de Atila al presei, spaima escrocilor și a oamenilor cinstiți deopotrivă. Îi este ciudă că n-a participat la facerea lumii, să-i dea câteva sfaturi Creatorului despre diversitatea oamenilor. Lovește fără milă, dar nu știi niciodată pe cine nimerește.”

Anca Negru, de curând despărțită de soțul ei, devine *ascultătorul ideal* al ziaristului, care simte nevoia să se confeseze și să-și evalueze existența. Matei Popa își evocă întâi adolescența, trăită înainte de 1989. Își amintește de tatăl său, fost miner, rămas infirm în urma unui accident de

muncă, de fratele său, Visarion, care nu visa decât să fugă din România și mai ales de prima femeie pe care a iubit-o cu adevărat, Elena Filipescu, fiica profesorului său de engleză.

De Elena Filipescu se leagă o experiență care l-a traumatizat psihic pe Matei Popa. Acesta s-a aflat la un moment dat în situația de a asista, legat de un copac, la violul săvârșit asupra iubitei lui de o bandă de cinci tractoriști. Drept urmare, el hotărăște să se răzbune, cu atât mai mult cu cât Miliția nu întreprinde aproape nimic pentru găsirea vinovaților. Dorind să-și facă singur dreptate, Matei Popa ajunge în închisoare.

Episodul dezlănțuie un torent de

riscându-și în repetate rânduri viața. Apoi înființează ziarul *Cronica zilei* prin care, speră, nu fără o anumită naivitate, să contribuie la înlăturarea comunismului rezidual din România.

Toată această aglomerare de fapte senzaționale țin de o *retorică epică* de factură romantică, pe care întotdeauna a practicat-o Augustin Buzura. Genul preferat al scriitorului este un fel de roman de aventuri cu mesaj umanitar, ca *Mizerabiliul* lui Victor Hugo. Spre deosebire însă de autorul francez, solemn și uneori grandilocvent, Augustin Buzura are în relatare o nervozitate specifică secolului douăzeci.

comprehensive ca Anca Negru –, Matei Popa primește scrisori de amenințare din partea unor necunoscuți, despre care ne dăm seama că sunt securiști de altădată, incomodați de articolele incisive ale ziaristului. Ei îi atrag atenția că i-ar putea distruge reputația dezvăluind publicului pretinse fapte compromițătoare din biografia sa. În cele din urmă, un odios rechin de presă, Theodor Antim, pune în aplicare amenințarea, publicând în propriul său ziar, *Drumul libertății*, un pamflet intitulat bombastic *Tăcerea care acuză*.

Augustin Buzura face un adevărat tur de forță imaginând texte de acest fel. În unele din romanele sale anterioare apăreau scrisorile unor delatori către "conducerea de partid și de stat". Ținând pasul cu epoca, romancierul parodiază acum, la fel de caustic, stilul scrisorilor de amenințare și al articolelor calomnioase din presa de scandal.

Textele sunt adevărate demonstrații de virtuozitate stilistică și ar merita, în alt context, o analiză aparte. În această scurtă prezentare însă trebuie relevată funcția lor în economia întregului roman. Practic este vorba de o *a doua versiune*, falsificată, grotescă a biografiei lui Matei Popa.

Viața plină de nedreptate și suferință de care a avut parte Matei Popa este relatată *invers*, cu un înspăimântător aplomb al mistificării, propriu propagandei comuniste. Iată, în viziunea lui Theodor Antim (manevrat el însuși, din umbră, prin șantaj de foști securiști) istoria cu violarea Elenei:

"Marele nostru patriot și justițiar n-a intrat, așadar, la răcoare pentru că s-a opus comunismului, securității, cum se laudă astăzi majoritatea lașilor, ci în calitate de deținut de drept comun, pentru tentativă de omor. Îl rugăm frumos să ne contrazică sau, dacă este cât de cât cinstit, dacă-și regretă faptele ori are o altă viziune asupra lor, să ne ofere o explicație în aceste pagini, chiar în spațiul în care noi îl acuzăm. Mai mult, suntem de acord să-și însoțească textul cu mutra sa porcină, altfel vom fi obligați să încredințăm cititorilor, din arhiva noastră, niște imagini la vederea cărora orice om normal, cu excepția clientului nostru, s-ar sinucide de rușine. Dar cum noi nu dorim moartea păcătosului, ci îndreptarea lui, îi dăm șansa nesperată de a-și ilustra textul cu poza lui cea mai convenabilă, din anul în care i-a nenorocit pe viață pe Elena Filipescu și pe bietul Mitică, tractoristul naiv, blând și generos..."

Întoarcerea pe dos a adevărului reprezintă o crimă monstruoasă îndreptată împotriva întregii colectivități, comparabilă cu turnarea de otrăvă în rețeaua de alimentare cu apă a populației. Ea nu duce doar la discreditarea unui om nevinovat, ci și la discreditarea ideii înseși de adevăr. Societatea românească de azi trăiește într-un amestec de informații adevărate și informații false și tinde să creadă că *toate informațiile sunt false*. Aceasta este viziunea de coșmar pe care o impune, cu forță artistică, Augustin Buzura.

Prototipul iresponsabililor producători de confuzie îl constituie Antim, descris de romancier într-un mod memorabil: "Cos-

tum alb, cravată albastră, legată prost, ochelari de soare cu ramă de aur, chelie și multă transpirație care-l îndemna să se șteargă într-una pe ceafă și pe frunte. Părea un bulibașă proaspăt ales în care fala și nesiguranța nu izbuteau să se înțeleagă."

Așa cum Grobei, cel cu "tranzistorul" agățat de gât, va rămâne, datorită creatorului său, Nicolae Breban, un simbol al prostului-gust din timpul construirii "omului nou", Antim al lui Augustin Buzura va simboliza pentru vreme de acum înainte nerușinarea din epoca de după 1989, când foștii securiști și activiști ai PCR au maculat totul ca să nu li se mai observe propria mizerie morală.

Romanul are o tensiune maximă, de la prima până la ultima pagină. Totul este intens, răscolitor, extenuant. Când Matei Popa, purtătorul de cuvânt al romanierului, obosește, alte personaje preiau sarcina atacării cititorului cu întrebări fără răspuns, neîngăduindu-i nici o clipă să adoarmă din punct de vedere moral. Chiar și personajele care disprețuiesc morala contribuie, printr-un fel de surescitare, la întreținerea atmosferei de incandescentă luciditate. Uneori îți vine să arunci cartea din mână, dar nu pentru că te-ar plictisi, ci fiindcă *nu o mai poți suporta*.

*

O puternică impresie face publicistica lui Augustin Buzura, reprodusă selectiv în volumele *Bloc-notes*, 1981 și *Tentația risipirii*, 2003. Prin gravitate, prin autenticitatea trăirii, ea distonează atât de articolele convenționale și festive scrise de ziaristii de profesie în timpul comunismului, cât și de cele libertine și isterice din presa de după 1989.

Textele din *Bloc-notes*, cele mai multe publicate inițial în revista *Tribuna* din Cluj, circulau, multiplicat la xerox, în perioada dictaturii lui Ceaușescu. Severitatea criticilor formulate în aceste texte la adresa stilului de viață comunist dădea cititorilor sentimentul accesului la adevăruri interzise, ca intransigența morală a emisiunilor difuzate de postul de radio *Europa Liberă*. Așa se explică de ce scriitorul era supravegheat atent de către Securitate, prin intermediul unei armate de informatori.

În *Tentația risipirii*, Augustin Buzura se simte dator să evoce acei ani în care se afla în dizgrație, întrucât noua sa poziție, de președinte al Fundației Culturale Române, îi face pe mulți să-l considere un iubitor de favoruri din partea oficialității. Scriitorul se dezvinovățește obsesiv, explicând că și-a sacrificat în mare măsură cariera de scriitor pentru a se ocupa de propagarea culturii române în străinătate. Totodată, pune la dispoziția cititorilor documente din dosarul pe care i l-a întocmit înainte de 1989 Securitatea, comentând cu o ironie caustică rapoartele celor cincizeci și patru de informatori care s-au ocupat de el.

Volumul *Tentația risipirii* poate fi considerat varianta *non-fiction* a romanului *Orgolii*, în care, la fel, viața unui om superior, chirurgul Ion Cristian, este reflectată în oglinda strâmbă a rapoartelor destinate Securității. ■

Cu Andrei Codrescu

întâmplări ieșite din comun în biografia tânărului. După ce iese din închisoare, el încearcă, împreună cu fratele lui și ajutat de o femeie generoasă, Estera să treacă granița în Iugoslavia. Grănicierii însă îi surprind și o ucid pe Estera, într-un mod barbar. Visarion reușește să traverseze Dunărea și ajunge în Occident, convins că și fratele lui a fost ucis, iar Matei rămâne captiv într-o țară transformată în întregime într-o temniță. Protagonistul romanului lucrează într-o mină, urmând exemplul tatălui lui. Împreună cu un prieten, plănuiește să arunce în aer sediul PCR și în acest scop adună acasă dinamită, dar este descoperit de Securitate și trimis din nou în închisoare. Eliberat la 21 decembrie 1989, ia parte la Revoluție,

Comedia neagră a presei de scandal

Mai trebuie spus că numeroasele peripeții prin care trece personajul aflat în prim-planul atenției romancierului par excesiv de numeroase numai dacă sunt judecate din perspectiva verosimilității. Ele au însă o justificare estetică, însumând *toate ipostazele* în care s-ar fi putut afla un om moral în timpul comunismului și în perioada imediat postcomunistă. Biografia lui Matei Popa este nu o biografie exemplară, ci o *sinteză de biografii*.

Pe parcursul lungii sale spovedanii – stimulată de prezența unei ascultătoare

prepeleac de Constantin Ţoiu

Ponoasele poeziei (III)

Următorul text al lui Tacitus este de o actualitate frapantă (reduc la minimum, vezi tipo). Conflictul dintre ideal și practic, dintre o ocupație gratuită, batjocoritor, disprețuitor, rău văzută, - cealaltă aducătoare de mari venituri și de reputație socială, apare, după două mii de ani, ca și astăzi, același.

În *Dialogul despre oratori* - (traducere, prefață și note de H. Mihăescu) - Aperi îl atacă pe poet:

IX (1)... Poezia și versurile cărora dorește Maternus să își închine viața întreagă,... nu aduc nici o demnitate celor ce le cultivă și nici nu le sporesc averea, ci le procură doar o plăcere de scurtă durată, o laudă deșartă și stearpă. (2) Se prea poate ca ceea ce spun eu acum și ceea ce voi spune de aici înainte să fie neplăcut pentru urechile tale, Maternus; dar cui îi sunt de folos frumoasele discursuri pe care le pronunță în opera ta Agamemnon și Iason? (...) După ce a muncit un an întreg în fiecare zi și o bună parte din nopți, și a desăvârșit un singur volum, se vede apoi silit să facă rugămintă și închinăciuni pentru a aduna câțiva inși care să binevoiască să-l asculte... (-fiasco, financiar și social - n.n.)

...Am menționat adineaori cu laude... mărinimia lui Vespasianus care a dăruit lui Bassus cinci sute

de mii de sesterți. E frumos, fără îndoială, să te faci vrednic de o favoare imperială, dar e cu mult mai frumos... să nu ai nevoie decât de tine însuși, să nu te închini decât propriului tău talent (...) Mai pune apoi că poezii, atunci când doresc să... împlinescă ceva mai de seamă, trebuie să părăsească ... (viața socială n.n.)

Și să se retragă... „în păduri și în dumbrăvi”, adică în singurătate. (Un fel de Mogoșoaie augustă - n.n.)

XI (1). Chiar reputația și gloria, cărora ei li se închină în întregime și despre care mărturisesc că sunt singura răsplată pentru toată această osteneală, însoțesc mai degrabă pe oratori decât pe poeți, deoarece pe poeții de rând nu-i cunoaște nimeni, iar pe cei buni numai câțiva... (ca azi! - n.n.)

...Și n-ai vrea ca vorbele acestea să fie înțelese în sensul... (împotriva literaturii - n.n.)

Eu socotesc sacră și vrednică de admirație întreaga literatură de toate părțile ei; am credința că nu numai tragedia voastră sau armonia poemului epic, ci și farmecul poeziei lirice, neastâmpărul elegiei, răutatea versurilor iambice, tonul glumeț al epigramelor și toate celelalte genuri literare trebuie puse mai presus de orice altă preocupare artistică. (Părerea oratorului Aperi!)

În rest, cum spune Eminescu: poezie, sărăcie. ■

ironia e, prin definiție, ambiguă și indirectă: presupunând cu necesitate diferența dintre o aparență a înțelesului și intențiile ascunse, insinuante. De aceea nu poate exista o rețetă clară de identificare a sa: decisiv este contextul, contrastul între ceea ce presupunem și așteptăm să spună cineva și ceea ce efectiv acesta spune. La fel de normală este însă manifestarea unei tendințe de clarificare, de explicitare, care subliniază ironia prin mărci specifice. Din punct de vedere strict estetic, ironia e cu atât mai reușită cu cât presupune mai multă indecizie a interpretării; în practica unei comunicări curente, însă, poate fi mai comodă și mai sigură tocmai dezambiguizarea. Am constatat de mai multe ori că ironia nemarcată - ca ton și atitudine generală a unui text -, nu este percepută de mulți dintre cititori; cred că o testare a receptării ar produce rezultate surprinzătoare, demonstrând că foarte des enunțurile ironice sînt luate în serios. Mărcile ironiei însoțesc de obicei elemente izolate - cite un cuvînt, o expresie - dar au efect asupra întregului text, în măsura în care e de așteptat ca autorul care a avut o atitudine ironică într-un punct al discursului să repete acest joc și în alte locuri. Mijloacele de dezambiguizare folosite în scris - ghilimelele și punctele de suspensie -, ca și cele specifice comunicării orale - o anume intonație și, în ultimul timp, gestul de „punere a ghilimelelor” - reduc subtilitatea ironiei la o destul de banală folosire a unor cuvinte cu sens schimbat. Tipice semnale lexicalizate sînt mărcile distanțării, în relatarea ironică a opiniei altuia: *cică, vezi Doamne, pasămite, chipurile, măi să fie!* Există însă și un alt tip de mărci, mai puțin explicite: cuvintele care s-au încărcat în timp, prin uz, de conotații ironice tinzînd spre stabilizare. Acestea provin din anumite zone stilistice, marcate față de uzul standard: multe sînt familiar-argotice, destule arhaice, cu deosebire slavonisme, grecisme sau turcisme din straturi de împrumuturi la modă devalorizate ulterior; candidează însă la această funcție și multe franțuzisme și anglicisme foarte recente, insuficient adaptate, conotînd snobismul contemporan; sînt numeroase diminutivele ironice (*tărișoară, scriitorăș*), aluziile sau citatele literare comice (din Caragiale: *misie, cestiuni* etc.) Dicționarele noastre nu indică decât rareori „registru ironic”, deși în limba

actuală sînt multe cuvinte care au o conotație ironică și depreciativă fixă. Cîteva exemple de cuvinte ironice provenite din fondul mai vechi și popular sînt substantivele *diriguitor, jună, muzichie, odraslă, ogradă, patalama, plod, politichie, tagmă*, unele adjective (*vârtos*), adjective substantivizate (*mai mari*), nehotărîte (*niscaiva*), verbe ca *a cadorsi, a se pricopsi* etc. Aceste cuvinte se află în sinonimie cu formele standard, nemarcate, singura lor trăsătură distinctivă fiind tocmai distanța ironică, nuanța peiorativă. Am mai scris în această rubrică despre *odraslă* („Tribunalul județean Dolj a admis eliberarea pe cauțiune a odraslelor prefectului”, *Evenimentul zilei* = EZ 1236, 1996); încă mai negativ e *plod* („zeci de cărucioare cu

duirea» Direcției Sanitare a județului Iași”, RL 2030, 1996). Termenul *ogradă* e de obicei folosit ca metaforă ironică pentru „domeniu” („Ministerul Culturii crede, dimpotrivă, că locul centrelor cu pricina e în *ograda* culturii” (*Dilema* 1997). Verbul *a cadorsi* nu poate apărea în context neutru sau pozitiv - „un centru *cadorsi* cu contracte halucinante” (EZ 3744, 2004) -, iar alte verbe - *a se pricopsi, a se deda, a catadicsi* - au un sens negativ și mai clar. Adjectivele nehotărîte populare *nisca* și *niscaiva* sînt de ajuns pentru a adăuga o nuanță ironică unui text: „se instrumentează *niscaiva* dosare” (RL 2456, 1998); „mai e nevoie și de *niscaiva* muncă” (contrast.20n.com).

O altă categorie interesantă cuprinde cuvinte și expresii

păcatele limbii de Rodica Zafiu

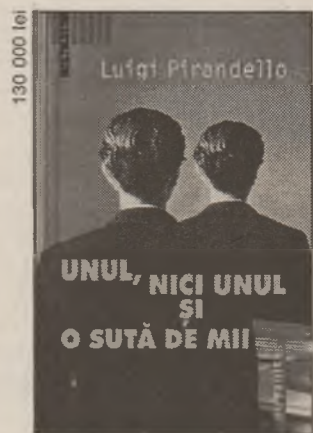
Ironii

plozi ară spațiul verde”, EZ 3375, 2003). Tot decupaje de vîrstă se reflectă în *june* și mai ales *jună* - termeni azi exclusiv ironici pentru noțiunile „tînăr”, „tînără”: „Doi *juni* olteni au pornit la violat babe” (EZ 1632, 1997); „*juna* cu fața roșie ca sfecla” (EZ 3375, 2003); „cum se exprima nu de mult la TV o *jună*” (*România liberă* = RL 986, 1993); „Mireasa colecției Levintza a stărnit ropote de aplauze: *juna* a purtat pe creștet o coroană cu țepi” (*Adevărul* 29.04.2002) etc. Sinonimul ironic și depreciativ al cuvîntului *diplomă* este *patalama*: „Un incompetent care vine și se plînge pe la instituții că are *patalama*, dar nu găsește slujbă” (EZ 2522, 2000); *categorii* exclusiv negativă e o *tagmă*: „un simplu act de bravură din partea vreunui teribilist proaspăt intrat în *tagma* „secretoșilor” finanțați de la Buget” (*Cotidianul* 27.04.2002); *muzica* adevărată e dublată ironic de *muzichie* („Muzică & muzichie”, *LA&I* 10, 2004), iar *politica* de *politichie* („Biserica vrea *politichie*”, EZ 1763, 1998). Administrația are *diriguitori* („*Diriguitorii* macroeconomiei și finanțelor României”, RL 809, 1992), *mai mari* („*mai marilor* SNCFR le-a venit marea idee...”, *Expres* magazin = EM 40, 1994) și oferă *oblăduire* („această stațiune se degradează continuu și sub *oblă-*

standard și culte, cu sens clar pozitiv (*cu brio, cu succes, sfânt, splendid, superb, măreț, bun, sănătos* etc.), care se folosesc frecvent în context negativ, cu efect inevitabil ironic: *a cădea cu succes, o sfîntă de bătaie* etc.: „convingerea că improvizările înlocuiesc *cu brio* construcția onestă” (*România literară* 1997); „prin comentariile dvs., toți trei, demonstrați *cu brio* intoleranța creștină” (Forum „România liberă” = FRL, 18.03.2002); „Metodă folosită *cu brio* și în contrabanda cu alcool” (EZ 3362, 2003); „Observ, în schimb, o mărlănie a discursului care și-a făcut timid loc pe Forum, și a fost dezvoltată *cu succes* de către participanți, până a ajuns să fie normă” (FRL, 8.03.2002); „cite o *sfîntă* dorință de delimitare...” (RL 1052, 1993, 16); „Din start, orice departajare în funcție de competență rămîne o *splendidă* literă moartă” (TL 580, 1992); „procesul intentat lui Nicu Ceaușescu a fost o *superbă* mascaradă” (EZ 134, 1992); „primea o serie de pumni *sănătoși* de la un vechi partener de afaceri” (*Independent*, 22, 2001) etc. Cred că s-ar putea alcătui un lung inventar al mijloacelor de care limba română actuală dispune pentru a marca ironia în: dependente, desigur, de preferința multor vorbitori și autori pentru un anume stil „bășcălios”. ■

HUMANITAS

bunul gust al libertății

LUIGI PIRANDELLO
Unul, nici unul
și o sută de mii

JULIAN BARNES
Metroland

Jurnalul lui Eugen Barbu cuprinde însemnări mai detaliate din anii 1942-1949 (în 150 de pagini), mai expeditiv și, probabil, selective din anii 1950-1952 (în numai 20 de pagini), la care se adaugă o secțiune finală separată (de aproape o sută de pagini), Jurnalul unor romane, amestecând la întâmplare, fără ordine cronologică, fragmente dispartate din anii 1953-1965 despre lecturi, proiecte și călătorii. E o perioadă generoasă în evenimente și transformări, cu intervale dramatice de tranziție, capabile să bulverseze amenințător evoluția unui scriitor de la 18 ani, câți avea în 1942 când începea jurnalul, până la 41, în 1965, când Eugen Barbu devine o personalitate influentă și periculoasă prin intrigă și dușmănie. Însă jurnalul nu are, din păcate, dramatism și autenticitate, pentru că însemnările epuizează în formulări laconice și convenționale. Dau trei exemple din sectorul politic. În 1947, „câțiva fruntași ai partidului național-tărănesc sunt surprinși în clipa în care voiau să fugă peste graniță” (p. 109). Atât și nici un fel de comentariu e prea puțin din partea unui scriitor, ziarist pe deasupra. Sfârșitul anului 1947 are parte în jurnalul lui Eugen Barbu de câteva propoziții desprinse parcă dintr-un manual de istorie pentru gimnaziu: „30 decembrie. România a devenit republică. Lungul proces politic a luat sfârșit. Monarhia constituia ultimul obstacol în calea forțelor democratice. Regele Mihai I a abdicat. La radio, marșuri muncitorești. Din Prezidiul nou creat fac parte, între alții, C. I. Parhon, om de știință, M. Sadoveanu, Gh. Stere, Șt. Voitec și alții” (p. 120). Însemnarea nu are deloc aerul unei înregistrări la cald a evenimentului, pare mai degrabă o recuperare post-festum. Aceleași clișee seci, de cronologie didactică, le întâlnisem mai devreme în jurnal și despre 6 martie 1945: „6 martie. Guvern de stânga condus de Petru Groza. Se anunță reforma agrară și alte reforme. Partidele istorice încep o opoziție sălbatică” (p. 60). E, indubitabil, limbajul anilor '50. Anecdotică amoroasă nu are nici un fel de savoare, nu numai pentru că e ascunsă sub tot felul de inițiale, dar și pentru că prozatorul, parcă blazat și indiferent, nu vrea altceva decât să-și acrediteze imaginea unui bărbat cu mare succes la femei. O scenă de la înmormântarea mamei are un fior lugubru, dar fals prin mândria amozului îndoliat, asaltat de pretendente de parcă i-ar fi murit nu mama ci o iubită favorită: „În jur, câteva prietene de ale mele, toate în doliu. În formula condoleanțelor, strecoară fiecare și câte o aluzie la căsătorie. Nu lipsește M., mai retrasă, mai cu bun-simț, dar care, între două saluturi, îmi amintește de «viitor».

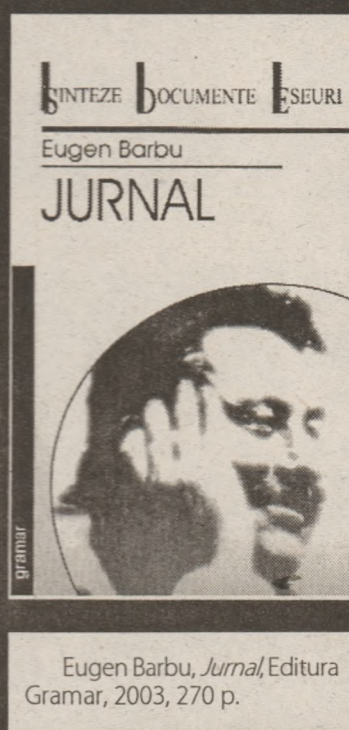

**cronica edițiilor
de Ion Simuț**

Jurnalul ca impostură

Editura Gramar, care s-a remarcat în mod deosebit prin colecția consacrată romanului românesc într-o selecție de o sută de titluri, a reeditat în 2003 Jurnal-ul lui Eugen Barbu, publicat pentru prima dată în 1966. Dintr-o neglijență redacțională lipsește mențiunea că e vorba de o a doua ediție a unui jurnal cunoscut, ceea ce creează falsa impresie că ar fi vorba de un document nou, dezvăluit acum, în postumitatea prozatorului. Ar fi fost util un aparat critic, care să încerce, în primul rând, să decripteze inițialele desemnând anumite persoane (necunoscute), de care e plin jurnalul, creând cititorului un sentiment de frustrare. Ni se oferă spre lectură o confesiune în care tocmai dezvăluirile unor secrete sunt principala curiozitate, dar promisiunea este obstrucționată de misterioase inițiale: scriitorul X, prietenul T., iubitele M., L., F., A. sau Y. În loc să ofere o confesiune liberă, jurnalul lui Eugen Barbu creează mai degrabă impresia unei autocenzuri. De altfel, insatisfacția lecturii acestui document tentant se extinde asupra tuturor palierelelor tematice: frământările de creație ale tânărului prozator, aventurile amoroase, simpatiile politice, culisele literare, lecturile și experiențele formative – totul e mai degrabă convențional decât autentic, ceea ce diminuează simțitor valoarea confesiunii.

L. se tânguiește, de asemenea, ca și F. care nu spune nimic, dar a cărei rochie de doliu, ostentativă, m-a scos din sărite. Acasă T. și M. cu sora ei. (...) Privesc lucrurile din jur, pereții cu tapet decolorat, și-mi spun că odăile astea o asteaptă pe A. Lenea mea trebuie salvată și nu știu cum voi face asta” (p. 94). E stupefiantă mina de mare cuceritor a unui bărbat încurcat între iubitele lui tocmai la moartea mamei. Ca scenă de ficțiune ar merge, ca episod de jurnal e stupidă și jenantă.

Un alt aspect în bună parte inautentic e comunismul de fațadă, etalat cu abilitate și suspect a fi confectionat retrospectiv, împins prea în urmă până în 1942 pentru a fi credibil, construit ca un fel de ideologie adoptată precoce, eroic și naiv deopotrivă. Într-o teză despre „războiul sfânt”, pe care ar fi scris-o în 1944 la școala de jandarmi, Eugen Barbu devenise bolșevic fără să știe. Inocența jucată și parșivă a unui comunism involuntar e nostimă și trebuie să fi făcut o bună impresie conducerii comuniste în 1966 când a fost publicat jurnalul: „Peste trei zile se aduc tezele. Se împart. Ultima teză e a mea. Căpitanul Pagubă mă roagă s-o citesc. Când termin, mă interoghează: - Dumneata ești bolșevic? Știi că asemenea rânduri te pot duce la Curtea Marțială? Sunt sfătuit să-mi revizuiesc păreriile și mi se cere teza. Încă mă gândesc: sunt oare bolșevic? Oare ce este aceea a fi bolșevic? Sunt hrănit, într-adevăr cu cărți

«periculoase», am văzut sub ochii mei istoria unei mahalale de cefești, dar de aici până a fi considerat «bolșevic» mi se pare un drum foarte lung. Am scris numai adevărul în cele patru pagini obișnuite de caiet. Am fost crescuți cu cântece patriotice, ni s-a cerut să iubim

«dinastia», «neamul», «patria» și alte gogorițe. Și cine ne învăța să iubim aceste lucruri? Niște politicieni faliți care se demască reciproc la fiecare schimbare de guvern. Până acum nu m-a interesat prea mult politica. Ziarele le deschideam pentru a afla noutăți literare, dar viața din jurul meu m-a obligat câteodată să deschid ochii. Oare n-am văzut destulă mizerie și minciună în jurul meu? Dacă aceasta e o gândire de om cinstit, atunci sunt «bolșevic»” (p. 25-26). Nu cred că aceasta putea fi atitudinea deschisă a unui tânăr din școala de jandarmi în martie 1944. Imediat după 23 august 1944 ar fi fost altceva, dar înainte de acest eveniment e incredibilă atitudinea bolșevică a unui tânăr aflat la școala de jandarmi. Nu cred nici că un ofițer superior i-ar fi trecut cu vederea atât de indulgent bolșevismul, oricât de naiv, recunoscând el însuși, în fața unei clase, că gestul e de competență Curții Marțiale. Nu cred nici că ofițerul l-ar fi pus pe tânărul jandarm Eugen Barbu să citească în fața colegilor o teză cu o ideologie atât de clar în răspăr cu politica oficială a acelui moment. Nu cred nici că restul comentariilor politice din fragmentul citat ar fi putut fi redactate în martie 1944, la cei 22 de ani ai protagonistului, fie și într-un jurnal (nu aceasta e problema), cu asemenea maturitate de gândire revoluționară, care nu putea aparține decât abilului Eugen Barbu, confectionându-și douăzeci de

ani mai târziu un trecut de comunist inocent, cu izbucniri naturale, imprevizibile și devastatoare ca ale unui vulcan. Pentru mine e foarte clar că în jurnalul publicat în 1966, scriitorul, cu o experiență editorială devenită notorie, inventează un personaj, pe tânărul jandarm Eugen Barbu descoperind bolșevismul ca Monsieur Jourdain proza. Era ușor să-și agrementeze alte pagini cu aceleași convingeri despre victoria comunismului. Secvența anului 1946 o începe cu propoziția „Suntem în 1946” (p. 87), precizare inutilă într-un capitol tocmai cu titlul 1946. Dar precizarea este iarăși credibilă ca un fel de autosugestionare retrospectivă, în sensul mirării că „suntem în 1946” și iată ce se întâmplă atunci (nu acum, când scriu jurnalul!), prefigurând evenimente ulterioare. Deci, numai din perspectiva lui 1966 e justificat stilistic și retoric debutul unui astfel de pasaj ideologic: „Suntem în 1946. (...) Un suflu nou străbate lumea. Comunismul mi se pare acum ceea ce era creștinismul la începuturile lui. În Indonezia, Indochina și Palestina au început lupte de eliberare. Marea întrecere între capitalism și comunism s-a declanșat încă de anul trecut. Comunismul roade și învinge acolo unde corpul social este bolnav de sărăcie. Cine crede că-l va strivi cu tunurile se înșală” (p. 87). Dacă speranța din 1946 a lui Eugen Barbu în victoria universală a comunismului mai poate fi credibilă (armata sovietică ocupase România), e suspectă stilistic formula „marea întrecere între capitalism și comunism”, care e o sintagmă nici măcar a anilor '50, ci '60, o calchiere a lozincii despre „marea întrecere socialistă”.

Pentru mine, suspiciunea de confectionare ulterioară a jurnalului de către Eugen Barbu se transformă într-o convingere. „Marele scriitor” avea nevoie de acest „document”, ca legitimare a unui trecut revoluționar care să-i creeze un ascendent imbatabil asupra lui Marin Preda și a celorlalți scriitori pe care îi va transforma în adversari reprobabili, pentru a se inventa pe sine ca pe un campion al instalării regimului comunist în România. Când își va dezlănțui campania împotriva literaturii autentice din România, odată cu numirea sa ca redactor-șef la revista *Săptămâna*, în 1970, acest jurnal confectionat va fi pentru Eugen Barbu un argument al infailibilității sale, alături de alte probe tari la dosarul său „curat” de comunist adevărat. Cu puțină perspicacitate, secretele unei canalii ies încet-încet la iveală. Jurnalul lui Eugen Barbu e cel puțin bizar ca ficționalizare interesată, culpabilă, a unei biografii. O temă de meditație pentru iubitorii necondiționați ai genului diaristic.

Ileana Mălăncioiu și-a configurat, de-a lungul timpului, un univers poetic de o frapantă singularitate, atât din perspectiva temelor și motivelor recurente, cât și în ceea ce privește viziunea lirică, sau, cu alte cuvinte, în ceea ce privește unghiul de refracție a elementelor referențiale prezente în spațiul poetic.

Volumele de poeme publicate de Ileana Mălăncioiu, începând cu *Păsărea tăiată* (1967), continuând cu *Către Ieronim* (1970), *Inima reginei* (1971), *Crini pentru domnișoara mireasă* (1973), *Ardere de tot* (1976), *Peste zona interzisă* (1979), *Sora mea de dincolo* (1980), *Urcarea muntelui* (1986) pun în pagină obsesia unei conștiințe scindate între dorința de claritate interioară și dizarmoniile unui real ieșit din matcă, marcat de anomie și de indistincție. Tocmai de aceea, atitudinea lirică predilectă a poetei este aceea a retragerii în sine, a reclusiunii în imaginarul propriei ființări, a retransării în limitele fapturii proprii.

Singurătatea își pune, așadar, pecetea pe versul acesta translucid și agonic, iluminat de palorii thanatosului și tentat, în aceeași măsură, de puritatea și candoarea adolescentine. Solitudinea nu este, însă, pur și simplu, renunțare absolută la racordul cu lumea, ci, mai degrabă, tentativă de limpezire a unui relief interior dominat de afectivitate. Laurențiu Ulici are dreptate în acest sens, atunci când notează că „un demon al singurătății, ahtiat de neasemănare și suficient sieși, dotat cu o uriașă forță hipnotică atrăsese privirea poetei de la contingent”.

Erosul reprezintă o temă privilegiată a universului liric al Ilenei Mălăncioiu. Poeta caută să desemneze, în versurile sale, acea zonă de nedeterminare și delicatețe în care se naște sentimentul dragostei, zonă în care dăruirea de sine se conjugă cu dorința de împlinire a ființei, reculegerea se complinește cu propensiunea spre celălalt, retragerea în sine cheamă acordul suplu, simpatetic, cu ființa iubită.

Sentimentul iubirii e, mai degrabă, o promisiune a comuniunii, o acoladă utopică, o tentație a desăvârșirii prin eros, decât realizarea în sine a clipei de dragoste. Expresia poetică primește, de aceea, aspectul unei invocații și amprenta unui elan idealizant, ce condamnă trăsăturile ființei iubite la o eternă nedesăvârșire, la un provizorat perpetuu, la o suspendare a datelor reale, în beneficiul trasării unui relief necontingent al fapturii clamate: „Dar oricât mă tem și oricât te chem/ Tu te-ai făcut abur și m-aștept să vin/ Să descânt tot eu pe numele tău/ Și să mai încerc

să te scap de chin”.

E drept că Ileana Mălăncioiu își travestește adesea sentimentele, trăirile și fantasmalele în cheie alegorică, acordându-le o identitate onirică, o investitură simbolică destul de evidentă. Ieronim, Ierodesa, Regina, Natanael sunt astfel de personaje cu o aură indiscutabil mitică ce străbat versurile poetei ca tot atâtea alter-egouri difuze prin care se încearcă ieșirea din conturul monadic al fapturii solitare și exprimarea unei dorințe de comunicare cu universul. Versurile Ilenei Mălăncioiu produc, astfel, un efect de palimpsest, în măsura în care dedesubtul trăirilor proprii, dedesubtul figurației imaginarului propriu se ghicesc alcătuirile mundane, obiectele și siluetele de fiecare zi. Pe de altă parte, dematerializarea trupului, spiritualizarea elementelor pur biologice dau seamă de aceeași voință de puritate și de avânt spre ideal prezente în mai multe rânduri în aceste versuri („Iertați-mă, vă rog, că vă spun, dar mi-e frică/ Trupul dumneavoastră nu mai este decât/ Un contur de lumină aproape difuz/ Și prin el vi se văd toate oasele frânte”).

O metaforă esențială pentru poetica Ilenei Mălăncioiu este „regina moartă”. Este o metaforă a singularității, a unui eu ce se

detașează de planul contingentului, regăsindu-și universul interior și, implicit, arogându-și o postură și o poziție transcendentă față de elementele aparente, dizarmonice ale firii. În același timp, o astfel de metaforă are incontestabile conotații tanatice. Simbolistica morții, adierea neantului sunt evidente aici. În fapt, se poate spune, și criticii au observat acest lucru, că „regina moartă” e o imagine răsturnată, într-o oglindă tanatică, a poetei însăși: „Ci iar regina ta colindă peste lume/ Și ochiul meu născut de trupul ei se arată/ Și trupul meu e umbra eternului ei trup/ Intrat în umbra cea adevărată// Și cum și-ntinde mâna se-ntinde mâna mea/ Spre umărul tău rece și aplecat și mare/ Și cum îți lasă fruntea se lasă geana mea/ Și gura mea se lasă spre trista-ți răsuflare”.

Iubirea și moartea sunt astfel teme care se contaminatează reciproc, în tradiție romantică; erosul capătă reflexe ale tanatosului, iar trăirea își anexează spațiile incerte, cu o geografie fluctuantă, ale visului și ale solitudinii afective. Viața și moartea, de altfel, par să nu mai fie realități atât de ireconciliabile, dimpotrivă, spațiile pe care le ocupă se întrepătrund. Într-o lume a alienării, a sensurilor dezafectate și a reificării progresive, chiar sentimentul morții pare să fie mai

Desen de Vasile Blendea

suportabil, înscriindu-se aproape în limita firescului: „Să stai o zi în locuința morților,/ Să mănânci pâinea lor/ Și să bei din vinul lor curat/ Și să te-ntorci aici nepăsător// Să fii sigur cu cine-ai mâncat,/ Să fii sigur cu cine-ai vorbit,/ Să-ți amintești ce stare aveai/ În clipa când te-ai trezit// Tot în lumea asta în care / Niciodată nu știai cu-adevărat/ Cu cine stăi la masă și cu cine/ faci drumul cu care-ai plecat// Să nu te temi că ai ajuns la capăt/ Să-ți fie totuna încotro apuci/ Să nu-ți mai fie frică de moarte/ Mai mult decât de viața pe care-o duci”.

Versurile din *Urcarea muntelui* se impun prin alura lor agonică și, în același timp, protestatară, prin vehemența tonalității vaticinare, prin imaginile refuzului unei realități dezagregante, în care individualitatea era condamnată la neant, iar vina colectivă era escamotată. Sentimentul singurătății, al separației este aici iremediabil: „Ne-am separat, nimeni nu mai este cu nimeni/ Cineva a avut grijă să nu mai fim cu adevărat/ Nici măcar doi la un loc și a reușit/ Și totul e mai greu de ne-durat”.

Dinamica interioară a poemelor Ilenei Mălăncioiu nu este deloc una centrifugală, întoarsă spre lume, ci, mai curând, una centripetă. Majoritatea versurilor sale sunt

construite în vederea configurării unei mitologii a eului, cu universul său apăsător de taine și de vini neștiute, de fantasmе tulburătoare și de figuri ale neputinței ori morții. Sensibilă la ultragiul realității, vocea poetică se modulează, de multe ori, în arpeggiile melancoliei dense, ori ale unui patos sublimat.

Lirica Ilenei Mălăncioiu nu este una a adeziunii la valorile exteriorității, ci, mai degrabă, una a retransării în spațiul propriului sine, într-un teritoriu imaginar cu o arhitectură singulară și rafinată.

Păsărea tăiată este, poate poemul reprezentativ pentru viziunea, stilul și mijloacele de construcție lirică ale Ilenei Mălăncioiu. Dincolo de poetica implicită prezentă, ce impresionează aici e florul tragic, desenat în versuri limpezi, de o edificatoare pregnantă a delimitării unor trăiri liminare. Poezia poate fi considerată una a inițierii în tainele existenței. Cunoașterea înseamnă aici jertfă și expiere. Este metafora pătrunderii într-un teritoriu interzis, în care adastă tainele mari, grele de sens și de miracol, ale existenței.

Păsărea tăiată este o parabolă a inițierii în taina gravă a morții. Copilul aflat la vârsta candorii ia cunoștință de inserția tanatosului în cadrul viului, ia cunoștință de această dihotomie fundamentală

amputată, dezintegrată, dizarmonică. Gestul copilului este, nu întâmplător, acela de a reface legătura dintre elemente, de a suplini golurile din ființă, de a reda funcționalitatea viului unei ființe trecute în moarte.

Vina provocată de cunoașterea contradicțiilor și convulsiilor existenței pretinde expierea; dezintegrarea viului cheamă după sine o reintegrare la nivel simbolic, reclamând totodată o iluzorie renaștere: „lau c-o mână capul, cu cealaltă restul/ Și le schimb când mi se pare greu/ Până nu sunt moarte, să mai stea legate/ Cel puțin așa, prin trupul meu.// Înșă capul moare mai devreme/ Ca și cum n-a fost tăiat bine/ Și să nu se zbată trupul singur/ Stau să treacă moartea-n el prin mine”.

Fără îndoială, versurile din *Păsărea tăiată* vădesc o sensibilitate cu o acută propensiune spre aporiile realului. Rezonanța tăierii păsării în conștiința eului liric e tulburătoare și tragică, aducătoare de vină și de angoasă.

Cunoașterea, ca deschidere a ființei perceptive spre lume, are dimensiunile jertfei și ale vinovăției, în măsura în care, prin intermediul ei, ființa umană cunoscătoare iese din perimetrul protector al sinelui, din reclusiunea sa benefică și ia cunoștință de dramele, neîmplinirile, fisurile, anomalile și nedesăvârșirile firii. În viziunea Ilenei Mălăncioiu, cunoașterea presupune depășirea limitelor admise de percepția iluzorie, utopică a făpturii umane, sumontarea barierei, a hotarelor și, implicit, găsirea căii de acces spre „zona interzisă”.

Păsărea tăiată este o poezie emblematică pentru lirismul Ilenei

Mălăncioiu, un lirism marcat de vultele alegoriei și de desenul limpede al unui vers cu tăietura precisă, într-un stil ce îmbină precizia expresiei cu încifrarea sensurilor.

Una dintre temele cele mai frecvente ale poeziei Ilenei Mălăncioiu e aceea a morții, temă transcrisă în ton auster- expresionist, într-o scriitură febrilă și violentă, într-o frazare crispată, extrem tensionată. Eugen Simion notează, în acest sens, că „parabolele Ilenei Mălăncioiu pun totdeauna ființa într-o situație fără ieșire. Numai poezia mai poate aduna fărâmele trupului și mai poate da un sens unei existențe din care neantul mușcă adânc”.

Poezie de intensă feroare a vizualității, în pregnanța imaginilor și desenul de o precizie atroce a detaliilor, *Boul jupuit* abordează tema tanatică din unghiul raportului dintre fluxul vital și materialitatea trupului căzut, dintre idealitate și realitate. Infemul trupului depozat într-un desen de o tulburătoare concretețe a liniilor și culorilor, într-o înscenare lirică de maximă pregnanță imagistică: „Boul jupuit atârână cu picioarele în sus/ Pielea nu mai învește carnea lui cea muritoare/ O lumină dinăuntru și-o lumină dinafară/ Lasă coastele să facă cercuri albe de răcoare.// Locul inimii așteaptă însemnat cu cheag de sânge/ Capul cel cu stea în frunte se mai vede numai unde/ Ochii umezi dați pe spate vine cineva să-i scoată/ Și desparte carnea rece de luminile rotunde.// Eu rămân tăcută-n preajma trupului ce se lungeste/ Și se leagănă în aer parcă-anume ca să știi/ Că

din el se vede doar o umbră și-o lumină/ Dată de acea putere de-a fi fost odată viu”.

Reprezentativă pentru lirica Ilenei Mălăncioiu, poezia *Boul jupuit* dă contur unui sentiment al morții decupat din imagini de sugestivă materialitate. Efemerul aparențelor, al cămurilor depozitate de transcendența spiritului vital este sugestia ultimă a acestor versuri gravate cu acuitate senzorială extremă în relieful contorsionat și contras al poemului.

Poezia are o structură mai degrabă dramatică, iar tensiunea

lirică provine din aglomerarea de detalii din sfera visceralului, din domeniul metrialității imanente a trupului. O senzație de reificare pătrunde în spațiul poemului, mecanica viului este înlocuită treptat cu o inerție a cărnurilor ce nu mai transmit nici un fel de iluzie a vieții. Dinamismul vitalului este absent, revelațiile visceralității trasează, ele singure, limita atât de fragilă dintre viață și moarte, dintre spirit și materie.

Iulian BOLDEA

EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA PERECHI CELEBRE

Jean-Marie
Gustave Le Clézio
Diego & Frida

format 10 x 18, 248 p., 110.000 lei

Justus Noll
Ludwig Wittgenstein
& David Pinsent

format 10 x 18, 168 p., 90.000 lei

COMENZI la:
tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro
Pentru detalii vizitați:
www.edituraparelela45.ro

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Emisiunea **Scriitori la microfon**
programează în edițiile de **duminică,**
29 August și duminică, 5 septembrie,
ora **18.30**, o întâlnire cu criticul literar

Nicolae Manolescu

Realizator: Georgeta Drăghici

MHz kHz

Arad	106,8	
București	104,1	603
Bacău	103,1	
Baia Mare	100,1	
Brașov	105	
Constanța		1314
Craiova	89,5	
Deva	105	
Focșani	102,8	
Iași	103,1	
Oradea	96,1	
P. Neamț	103,1	
Ploiești	104,1	603
Rm. Vâlcea	102,5	
Satu Mare	96,1	
Șibiu	66,44	1404
Suceava	101,6	
Tg. Jiu	89,5	
Tulcea	105,4	1530
Zalău	105	

À l'ombre des gros bombardiers en forme

Astabili vacanța mare pe 1 aprilie – ziua păcălelilor –, la capătul celui mai greu an școlar, al luptelor de ariergardă cu matematicile, chimia și fizica, fusese decizia ministrului Învățământului. Se numea Ion Petrovici, era singurul din guvern căruia mareșalul i se adresa cu „domnule profesor”, scrisese, în anii maturității, o carte, amintirile unui băiat de familie, pe care n-o citisem, deși tot băiat de familie – sau poate tocmai de aceea.

Vladimir Streinu îi era consilier, pe Șerban Cioculescu îl numise inspector general în învățământul secundar și director al publicației pentru tineret a ministerului. Se știa că vacanța timpurie fusese dictată de teama unor bombardamente în perspectivă. Vremea era deosebit de dulce în acel început de primăvară, situația mea în lume se vedea pasabilă: încheiasem clasa șasea liceală – a zecea în număratoarea de astăzi – nevătămat, aveam ca bunuri proprii o bicicletă îndelung poftită, un N.S.U. (Nekansulm) cu dublu cadru orizontal și cu părțile de îmbucare sudate, deci fără nici un detaliu, inclusiv ghidonul – cromat. Departe, prin urmare, de precedentă, un T.V.N. – Triumph Werke Nürnberg – produs al aceleiași industrii germane dintr-un an cu mult mai bun. Dar care-mi fusese furată.

Lungă, stabilă, cu un mod propriu de a se legăna pe pavele, noua bicicletă te invita, parcă, la drum. Cu ea urcam în fiecare dimineață pe strada Știrbei Vodă, tot la fel coboram, la sfârșitul orei de curs, pe aceeași stradă, dar în mult mai mare viteză. Ca să intru în posesia ei îmi vândusem cea mai mare parte din biblioteca personală la care mama mai adăugase banii de pe o scoarță oltenească. Era război, criză, chiar în familiile cu venituri peste medii lipsurile se înmulțeau. Etajul vilei fusese închiriat. În iarnă avusese loc catastrofa militară de la Cotelul Donului, în clasă rămăsesem pe gânduri în fața foii albe ce urma să fie completată cu ce credeam noi despre războiul sfânt – o delegație de militari superiori aștepta în cancelarie strângerea extemporalelor. De lucrurile sfinte nu te atingi, dar fără credință te simți stingher.

Bombardamentele, însă, nu ne puneau probleme. Trecusem cu bine momentul raidurilor sovietice de noapte în primul an de război, cu rare explozii și dur foc de răspuns al antiaerienei. Șederea în pivnița casei, pe scaune aduse de la parter era scurtă și fără dramatism, în ciuda amenințării de a fotografia Bucureștii, dacă voiam a-i mai vedea, o lozincă a posturilor de radio sovietice. Afară de bicicletă, mai posedam un elegant vindiak culoare gris-souris, dăruit de mama, o victorie asupra galantarelor goale ale magazinelor de confecții. Trebuia menajat, îl inaugurasem în dimineața zilei de 4 aprilie printr-o plimbare de recunoaștere prin Grădina Botanică, în compania prietenului meu Dinu Dumitrescu, fiul profesorului medic și colecționar de artă, Horia Dumitrescu.

Știam că avea să urmeze, către orele prânzului, un exercițiu de alarmă aeriană, o noutate în materie, discutam despre ea în drum, pe largul bulevard doctor Marinescu. Schimbând oportun subiectul la apariția, în fața casei cu numărul 13, a unei elegante mașinuțe Steyer, argintie, de două locuri, deschisă, părea o ascuțitoare de creioane pe patru roți. Plimbarea decurgea pașnic, nu intenționam, de altminteri, să agățăm fete, îndeletnicire la care eram, ca băieți de familie, nuli și nici vreo eventuală victimă nu apărea la orizont, ceea ce, în secret, ne convenea. Codul epocii excludea deseori vederi între fete și băieți, eternul feminin ne apărea în întregul lui mister, a-l profana ne venea peste mână. În fundul Grădinii se zărea taluzul de dincolo de calea ferată, iar pe acesta tunulețe antiaeriene – depărtarea le făcea minuscule. Erau mai multe baterii, fără de nici un servant păreau uitate acolo. Ceea ce ne întări în hotărârea, când sirenele începură să sune cu tipica insistență, de a nu intra în adăpostul săpat proaspăt în lut, de lângă sere, către care eram tocmai îndrumați. Părosul meu vindiak mai cu seamă trebuia ferit de ultragii ce n-ar fi ieșit prin simplă periere.

Trecurăm, deci, de adăpost, dar nu mersem mult. Spargerea bruscă a văzduhului, izbucnirea unui huiet de incredibilă intensitate, senzația de seism, de răsturnare a lumii, ceața ce învăluia numaidecât aleile, tipătul de ruptură al instinctului de conservare – cu toatele ne iuțiră goana spre ieșire, printre coloanele de bulgări pe care le ridicau exploziile, desigur apropiate, dar nelocalizabile în haosul spargerii timpului. Portarul Grădinii, ucis, rămăsese lipit de poartă, în picioare, dincolo de poartă un leș de asin se și umflase. Dar partea cea mai îngrozitoare era că, privind în sus, pe un cer limpede cu norișori, vedeam plutind lin, în formație, escadrițele de bombardiere, lucind în soare, minuscule, datorită mării înălțimi la care zburau, generând

acel vuiet ce-ți trecea prin tot corpul.

Cu sufletul la gură, din nou pe bulevardul doctor Marinescu, micuțul Steyer dispăruse din fața casei de la numărul 13, care, la rândul ei lăsase un loc gol în peisaj. Mașina reapăru, la câteva sute de metri mai departe, unde o aruncase suflul bombelor: părea intactă. Chiar în acele clipe de lăcomă încărcare a subconștientului, o mare de oameni făcând cruci în serii nenumărabile, înțelese care va fi sfârșitul războiului și ce anume nou și nebănuit intrase în viețile lor. Față de cele cinci-zece minute ale bombardamentelor sovietice, bombardamentul acesta părea a nu mai avea sfârșit, în valuri succesive, lăsând între ele spații de liniște, parcă mai sinistre. Adăstam salvarea tot într-un adăpost săpat în pământ, un șanț neacoperit, acolo ne sosi, prin noii veniți, știrea că peste adăpostul din Grădina Botanică o bombă căzuse ucigând toți ocupanții și că preferabil ar fi să ne luăm inima în dinți și, intrând pe poarta Palatului Cotroceni, să ne vârm în adăpostul de acolo – acoperit cu scânduri. Cum aveam să aflăm, acel acoperiș trebuise a fi ținut cu mâinile de către cei dinăuntru, devenise foarte greu. O bombă căzuse peste el – și nu explodase. Beneficiarii acoperișului, ingenui, o sprijineau cu palmele.

Peste noi, în aer liber, zburau fișe divers colorate de la Institutul Cantacuzino, aflat la câțiva kilometri. O căruță cu căruțașul împușcat trecu cu roțile pe marginea șanțului, caili fură omorâți de schije ceva mai încolo. La ultimul din cele cinci valuri de bombardiere mă aflam chiar lângă casă, bucuros că se afla la locul ei – și chiar cu geamurile deschise, pe lângă mine şuierau fragmente incandescente de metal, se înfingeau în stâlpii electrici, metalici și ei, și-i străpungeau. În pur absurd, parabolicul lor fășnet prin văzduh mi se asocia cu imaginea celei mai bătrâne plute din Grădina Botanică, un plop multicentenar pe care numai o horă bine alcătuită l-ar fi putut cuprinde de trunchi. Pe când fugeam din Grădină o văzusem cum se smulgea din pământ, căzând într-o rână, în iarbă. Excelența experienței ai cărei subiecți fusesem nu putea fi pusă la îndoială, bombardamentul decuruse perfect. Efectul lansării de covoare de bombe pe obiective civile fusese cu acribie studiat, spre optimă eficientizare, cu, desigur, altruista convingere că fiecare element de potențare a panicii generale contribuie la scurtarea războiului – este prin urmare spre binele omenirii: cu cât vor pieri mai mulți oameni, ca să moară câți mai puțini, cu atât mecanismul își va demonstra utilitatea.

Cine ar fi replicat că, totuși, noi declarasem război Statelor Unite, cum se spune liber și nesiliți de nimeni, nu ar fi găsit o audiență favorabilă, în seara de 4 aprilie 1944.

memori

Dar și mai înainte s-ar fi spus că noi declarasem, ce-i drept, război americanilor, dar o făcusem cu tot dragul și cu credința că ei vor câștiga războiul. Apropiată marelui afirmam că el însuși gândea așa, într-o logică particulară. La fața locului, în cartierul cel mai lovit, Grivița, mareșalul Antonescu cerea tocmai iertare pentru cele întâmplare viilor și morților, punând capăt episodului.

Ciorogârla, mon amour

Dacă încă nu a fost dibuită gena retragerii în codri și în munți a românilor, în fața potopitorilor, nimeni nu-i contestă existența, miraculoasa ei calitate salvatoare. În virtutea unei fără de greș funcționări a acestei gene, familia Cioculescu se afla tot în prima decadă a lunii aprilie 1944 în cea dintâi căscioară, venind dinspre București, a comunei Ciorogârla. O bejanie la numai zece kilometri de reședință, cu atâtea boarfe luate câte să asigure un minim de igienă, pentru o durată nehotărâtă, dar dorită cât mai scurtă, față de mizerabilele condiții ale locului, rușinând întâia jumătate a secolului douăzeci – iată cum ne reîntâlneam cu istoria. Singurul element compensator era aerul tare al câmpiei în zori, larga deschidere a zărilor.

Reîntorși la fastele vieții simple – pretutindeni avea loc marea dispersare a tuturor instituțiilor statului și o neașteptată înviorare a vieții în orașele unde până atunci nu se întâmpla nimic – gândul ne rămăsese suspendat la casa lăsată în urmă. După fiecare bombardament, ce se auzea parcă multiplicat în spațiu, încălecam bicicleta și porneam către București, cu cheile casei în buzunar și cu mâncare pentru Miți, mîța casei, pe care nu o putusem lua cu noi felina fiind, cum se știe, a casei. La întoarcere, aduceam vestea că totul era în regulă, că pe Turnescu 5 toate sunt în ordine.

Într-o dimineață, pe când părintele meu se pregătea să iasă pe poartă, fu zărit dintr-o limuzină de un domn corpulent și cu un obraz puternic disimetric – avea un ochi mai jos sau închis – domnul sări din mașină, întâmpinându-l pe critic. Era gazetarul Pamfil Șeicaru, proprietarul trustului de presă *Curentul* – o perioadă de timp Șerban Cioculescu condusesse *Curentul literar*, una din publicațiile de fudulie ale trustului și fusese plăcut impresionat de lipsa oricărei ingerințe a patronului. Tip de anvergură, de intuiție, de decizie, insul înțelese spontan în ce situație lipsită de viitor ne răsătam în acea insalubră colibă și, magnanim, ne pofți să locuim la ferma sa, la celălalt capăt al satului.

A fost o schimbare de soartă imediat resimțită. Acum dispuneam

de o încăpere curată, într-o casă de lângă vila cu două terasas pamfletarului, un puț american oferea apă rece de cea mai bună calitate, ferma era îmbelșugată în legume și fructe, ea constituia refugiu temutului polemist, locul său inspirație cotidiană. O obținuse în schimbul lotului de Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul”, lărgind-o prin achiziționarea de terenuri și a unor sfori de pădure dintr-o rămășiță de codru ce lega Ciorogârla de Bolintin. Un parc impunător deschis din perspectiva către un bazin ce părea însă, părăsit. Toate, în îngrijirea unui administrator, bătrân specialist alb, pe nume Corninschi, căruia îi fusese universitar înainte de revoluție. Făcuse

Barbu Cioculescu

1944 din prapână toam

nu aducea câștig decât în perioadele în care soția gazetarului lua în frânele celor douăzeci de hectare. Din luna mai însă și până în septembrie nu am văzut-o niciodată, pe nici pe Viorica, fiica lor și directorul *Curentului copiilor*.

Șeicaru, în schimb, soț al Ciorogârla în fiecare seară, dădea scrie editorialul, într-o conferință care însemna pentru el o adevărată de onoare. Avea și telefon pe terasa vilei, îl auzeam, în primele nopți, tipând în receptor. La capăt al firului era un colonel, care a cenzurii ce-i rășluia textele pe la atât de delicatele probleme ale momentului. Politologul se afla în posesia unei premii, pe

Istorică

nu voia s-o irosească, anume ideea că, în plină expansiune militară, regimul sovietic, Stalin în speță, depășise epoca revoluționară, iar Uniunea Sovietică intra în plin bonapartism, cu tot ce avea să decurgă de aici.

Asemenea speculații când frontul din Moldova se prăbușea trezeau suspiciunile cenzurii, iritată că autorul lor se dădea în stambă. Nu puține elemente ar fi susținut o asemenea supoziție, în afară de generala împrejurare că teoreticianul, de dreapta ca structură, nu aparținea nici unei formații politice, acționând de unul singur - în primul rând pentru salvagardarea propriilor bunuri și interese, care nu erau puține. Altfel,

tocmai stăteau sub bombe. Împingând dincolo de buna cuviință lucrurile, ai fi zis că o certă voluptate, perversă își făcea jocurile, de-a-ndoaselea, precum în vis unde asști cu incântare la un film, spre a te amesteca apoi, fără noimă, în acțiune stricând totul.

À l'ombre des jeunes filles en fleurs

Un bombardament cumplit pe data de opt mai nutri atâtea incendii în oraș, încât noaptea luminau din depărtări, ca un zid de flăcări suind și descinzând, apoi iar înălțându-se, între puncte cardinale opuse. În mica republică dintre hotarele fermei, lumea era filogermană, cu excepția noastră, ceea ce, însă, nu invenina deloc relațiile, opinia noastră fiind considerată rod al ignoranței: ei știau, în schimb, că momentul intrării în acțiune a unor distrugătoare arme noi, germane, va modifica esențial situația. Din alte curți, alți refugiați, un buchet de fete nubile își făcu apariția, fostul meu coleg de clasă Gicu Căltuț, prietenii bucureșteni, Șerban Goiceanu și Lulu Tanoviceanu, încântătoare dudui Eliza, Gabi, Jeni, Smaranda și - o, desigur - Lala, cea cu arcuite sprâncene negre, cântată de Serghei Esenin și de mine cunoscută în două traduceri - a lui Zaharia Stancu și George Lesnea.

Se alcătui un cerc căruia i se adăugară frații Radu și Dinu Cocea, Albuleștii, mai vechi cunoștințe de la fermă, ce mai, o lume. Cineva aducea un patefon cu discuri de jaz Brunswick, de cum începea bombardamentul ne strângeam în miezul comunei, într-o vale străjuită de doi ploi frățini. Dansam, în privirile reprobatoare ale localnicilor. Caravan, Tabu, Sing-sing-sing, bucăți nemuritoare. La finele alarmei, porneam către oraș, nu pe șoseaua aglomerată de mașini ce făceau calea întoarsă, ci pe o cărăuie paralelă ce ducea până în Militari. Acasă, în curte, găseam o nouă generație de pisoai, ce, sălbatici, mă stupeau din bălăriile înalte ce copleșiseră gingașele ghețșoare. În amurg, porneam spre fermă. Dacă cineva s-ar interpune, adăugând un traseu neconvențional, într-un gang cu scâncică, vis-à-vis de ziarul *Universul*, indiscreția i-ar aparține.

Prin iunie, când avu loc debarcarea aliaților în Normandia, Pamfil Șeicaru deveni tot mai nervos. Primea vizite, ambasadorul Elveției Rene de Weck, ba și primul ministru, Ică Antonescu, veneau cu oarecare frecvență. Pe Ică îl priveam cu un soi de fascinație, pentru felul în care-și deslășea buzele uscate - părea bolnav. În urbea de dinainte de bombardamente circulau vorbe pe seama elocvenței lui. La

Universitate, luase cuvântul, adresându-se studenților: „Puii mei pui”, iar din amfiteatru venise replica: „Zexe”.

De cum se auzea, îndesat și tot mai clar, băzâitul bombardierelor, Șeicaru ridica mâinile spre cer, strigând: „Amice Cioculescu, îi vezi? Știi cine sunt ăștia?” Și tot el oferea răspunsul: „Poliția cerului! Dacă rușii au să vrea să ajungă la Atlantic, au să vină ăștea și au să cace peste ei, uite așa, așa...” Era profetic, chiar dacă mai târziu evenimentele n-au luat acest curs. Dar prin iulie, când situația debarcării în Normandia se clarificase - tata îi demonstrase că spărtura de la Avranches era fatală, iar Șeicaru nu ripostase, în iulie deci când și situația frontului din Moldova devenise tragică, Șeicaru îi comunica tatei că va pleca din țară, spre a nu cădea în ghearele rușilor. „Dar domnule Șeicaru, încerca să-l liniștească Șerban Cioculescu, de ce să pleci? Aici are să se instaleze un regim democratic, care nu va permite abuzuri, vindicte.” „Ești naiv, amice Cioculescu, îi răspundea Șeicaru. Dacă pun mâna pe mine, mă spânzură. Cum au vrut, de altminteri să facă și legionarii. Eu n-am avut noroc în politică.” Și se umbrea la față.

Din felul vehement în care-i vorbea despre Nichifor Crainic, al cărui vârf politic fusese o scurtă perioadă de ministeriat, tata trase concluzia, pe care și alte confidențe ale interlocutorului i-o întăriră, că regretul vieții lui Pamfil Șeicaru fusese de a nu fi ocupat un fotoliu ministerial. De aici, condamnarea în bloc a politicianismului interbelic. În sinea mea, mergeam mai departe, credeam că, în fond, Pamfil Șeicaru se visase dictator, mai îndrituit prin studii, trecut militar, avere, relații decât, de pildă mareșalul, care tocmai intra în vrilă. Dar proasta reputație de rechin al presei, marea avere în pripă constituită, scandaluri publice nimiceră alternativa. Acum, omul trebuia să fugă. Concurrentul său numărul unu, Stelian Popescu, directorul trustului de presă *Universul* și președintele ligii „Nici o brazdă de pământ” dejugase încă mai din timp în patria șvaițerului.

Printre oaspeții fermei, în miez de iulie, când bătălia pentru Franța era în toi, mai mulți gazetari francezi colaboraționiști își făcură apariția. „Știi dumneata, îi spuse unul din ei tatei, ca să-i demonstreze până unde puteau merge cu ororile luptătorii din interior, că m-au condamnat la moarte?”. „Tant pis pour vous” îi șoptise Șerban Cioculescu. Pregătirile de plecare ale gazdei noastre se apropiau de sfârșit, era cumva straniu ca ea să se ducă, iar noi să rămânem, un număr însemnat de lăzi de mărime, unui birou școlar fusese bătut în cuie - călătorul în perspectivă pusese la punct să ia cu sine tot ce i-ar fi fost de trebuință pentru un apreciazabil număr de ani - inclusiv suluri de

hârtie de cură.

Discuțiile cu părintele meu luau un caracter tot mai deschis, diferența de opinii nu mai conta. Pentru orice eventualitate trustul *Curentul* fusese transformat în societate de acțiuni și încredințat unui inginer Petrescu, cu indicația secretă ca, în cazul unor evenimente excepționale, să fie pus la dispoziția Partidului Național Țărănesc. Polemistul îi mărturisise tatei că lăsa în țară o avere de două miliarde de lei - fabuloasă în epocă - printre altele alcătuită din câte o casă în fiecare din orașele României. Îi mai spusese că în împrejurarea unei schimbări de regim, guvernul cel nou va fi condus de un general, pe nume Sănătescu. Informația îl amuză pe Șerban Cioculescu, mi-o comunică drept una de-a lui Șeicaru.

De zece august, ziua despărțirii, Pamfil Șeicaru îmi îngădui să-mi serbez ziua de naștere pe terasa vilei. În graba plecării uită acasă una din lăzi. Violată de personalul fermei, dădu la iveală feuturi de pălării bărbătești, pentru o viață și chiar mai mult. Avea să folosească în exil bascul. Nu prea departe, își vedeau de treabă militarii germani de la un post de observație. Scrutau, cu aparate auditive văzduhurile, pândind apropierea inamicului aerian. Singuratici, acceptau pentru un număr rezonabil de sticle de bere schimbul cu o sticlă de șampanie franțuzească, dădeau țigări nemțești pentru țigări indigene. De la ei fumam țigări ușoare marca Echt Orient, Sulyma Rekord, Juno Josseti (Warum ist Juno Rund? Wer gute grund ist Juno rund!), țigări preparate din frunze de sfeclă și nicotinizate.

Pufăiam pe potecile pădurii de foioase, lângă un adăpost acoperit și dotat cu bănci. Voisem, muza mea și cu mine, să vedem cum este înăuntru, dar ne ținuseră locului niște patetice lamente, indelebil aviz că eram tocmai pe punctul să zădărnici clipa de maxim acord a unui cuplu. Mai în adâncul pădurii, nepăzite, zăceau trupurile a doi soldați de-ai noștri, secerăți de schije - câte o bombă rătăcită căzuse în pădure. Era, desigur, război, în coroanele copacilor frunzele începuseră să se vestejească.

Sticla de șampanie de la nemți am băut-o în aceeași noapte în care nemții s-au făcut nevăzuți de la post. Puține zile mai pe urmă, înalte și prăfuite camioane Internațional descărcau în fermă primele eșaloane ale Diviziei Tudor Vladimirescu. Socotindu-ne, probabil proprietari, coloneii Cambrea și Maltopol cerură scuze protocolare că vor ocupa vila. Era ziua în care Iuliu Maniu, înconjurat de un mic grup de fideli, printre care și unchiul Radu, treceau prin Giorogărla, către Mănăstirea Samurcășești. Din timiditate nu i-am abordat și a fost astfel singura dată când l-am văzut pe Iuliu Maniu. Fantastice întâmplări

Autorul în epocă

ale unei singure săptămâni mă îndemnau să mă alătur celor ce se pregăteau să recucerească Ardealul, i-am spus singurului confident din divizie că intenționez să răspund unei aluzii pe care mi-o făcuse colonelul Maltopol, că mi-ar sta bine într-o uniformă de front. Om matur, căpitanul Ciobanu mă privi drept în ochi și mă întrebă dacă am înnebunit, spre a mă lămurii că el se înscrișese în Divizia Tudor Vladimirescu din dor de țară și disperat că n-are s-o mai revadă. Plecară, deci, singuri.

În primele zile din septembrie locul li-l luă un detașament de trupe - bărbați și femei - ucrainene, sub comanda tot a unui colonel, pe nume Novicov, rus țeapăn, ras în cap, vorbitor de limbă germană, părând mai degrabă neamț, prin ținută. În prima după-amiază, bazinul înămolit fu curățat, umplut cu apă, înconjurat cu cearceafuri puse pe sarmă: femeile-soldat făcură o baie după săptămâni de ședere pe tanc. Soldații, de vârsta mea, cu uniforme decolorate de soare, preferară să bea câte ceva, atent supravegheați de un politruc cu figură uscată și pomeții obrazilor împurpurați, stăpânul unui mare revolver pe care-l ținea la brâu. „Jid”, îmi șopti, în trecere, unul din adolescenți, răsucind pumnii în sens invers, într-un alfabet al gesturilor universal. Cu pistolul fură despărțiți doi cioloveci care se luaseră la bătaie crunt - rezervele de băutură ale fermei fuseseră descoperite. Îngrozit, în fața unei execuții în perspectivă imediată, încercasem să intervin. Mă potoli alt soldat care o rupea pe românește. „Este rus mult”, îmi spusese, cu filosofie.

Ca din întâmplare, Novicov îi spuse tatei că trupele sale se vor urni foarte curând - spre Berlin, firește - că locul li-l va fi luat de formațiuni de fel din Asia Centrală, poate mai puțin disciplinate. Și, militar cu suită în acțiuni, ne indică un camion cu cai și cu un soldat pe capră. Era formula ideală de a nu fi opriți în drum de către alți aliați - tot sovietici. De fapt, mare lucru n-aveam de luat cu noi. Când, la urmă, de sub pat se scoaseră vasele de bucătărie, de sub ultimul, cel mai încăpător și care nu fusese niciodată folosit, sări o broască. Validă.

• Ne întorceam acasă, criza se sfârșise. Criza începea. ■

mărturii

Problema aceasta a temperamentului lui Lovinescu pe care *Agendele* o pun atât de clar în evidență nu i-a scăpat câtuși de puțin minții lucide și caracterului moral ale celui în cauză. Încă la sfârșitul anilor '20 începutul anilor '30 ai secolului trecut, atunci când își redacta al II-lea volum de *Memorii*, apărut la Craiova în 1932, criticul afirma (v. pag. 287-288): „Reacțiunile imediate, actele reflexe, ideile curente sunt, negreșit, determinate de temperament, dar în afară de această floră instinctuală la îndemână oricui și esențială primitivului, omul cult, cugetătorul se poate ridica deasupra temperamentului său în elaborații ideologice neizvorâte din solul afectiv ci contrariindu-l chiar, prin posibilitatea bovarică a individului de a concepe și a se concepe altfel. Omul nu e, prin urmare, numai temperamental, după cum nu e numai bovaric, ci mult mai complex; peste temperament, el are numai posibilitatea, ieșită din împrejurări obscure, a transcenderii, a determinării după principii”.

Ce rezultă din cele de mai sus? Mai multe lucruri: în primul rând că însemnările din *Agende*, pentru a-și revela întreaga semnificație, trebuie coroborate în principal cu o seamă de texte memorialistice publicate de-a lungul anilor, *Agende și Memorii* luminându-se reciproc. Apoi, că există la Lovinescu cel din perioada interbelică o zbatere foarte pronunțată de ordin moral, care îl face să-și dorească o autodepășire, dominată de voința de a deveni altceva decât își apare a fi. Asta, pentru a elimina contradicția care îl stăpânește și de care e foarte conștient. De unde și acel imperativ al „transcenderii”, care în conștiința sa se împletește parțial cu o atitudine bovarică, ultimul aspect născându-i o întreagă problemă, mai cu seamă în ce privește opera proprie (v. *Memorii*, vol. II, pag. 288-301).

Ceea ce mă interesează aici e însă factorul principal al contradicției. El e indisolubil legat de raportul lui Lovinescu cel antisemit cu evreii. Căci iată ce ne confesează el (v. *Memorii*, II, p. 147): „[...] născut și crescut la Fălticeni, adică într-un mediu caracterizat prin prezența masivă a elementului evreiesc, am supt încă din copilărie aprehensiunea judaicului, obișnuită tuturor Moldovenilor, și degenerată la mulți sub forma antisemitismului militant. Cu toată această stare de ostilitate latentă, prin nu știu ce înclinare instinctivă sau deliberată, prietenii mele cele mai solide au fost totuși cu Evreii”.

Dacă nu se iau în considerare asemenea mărturii, o mulțime de ieșiri antisemite care apar în *Agende* – de jidăneli uneori de cea mai joasă speță, cum aflăm spre pildă în volumul al III-lea, cuprinzând anii 1930-1932 – pot să inducă în eroare. Ele aparțin acelui personaj cu care Lovinescu se luptă, încercând și reușind să se dezică de el, apelând la deja citata „posibilitate bovarică a individului de a concepe și a se concepe altfel”. E o biruință asupra și pe care nu voi înceta niciodată să o exalt. Ea îmbracă formele celei mai înalt atinse nobleți, ipostază deplin convingătoare; garantă a faptului că până în cele din urmă adevărul și definitivul Lovinescu e acesta. Exemplul său demonstrează prezența unei excepționale forțe morale, confirmând cuvintele înțelepte ale unui vechi cântec hasidic care spune: „Trebuie să cazi foarte jos pentru a găsi puterea să te ridici”.

Citite fără idei preconcepute și reacții pripite, *Agendele literare* sunt printre altele dar nu în ultimul rând mărturia treptatei și consecvenței metamorfoze pe care și-o impune Lovinescu. Într-un fel desigur mult mai modest, mă înscriu și eu printre eroii săi care fac obiectul demonstrativ al acestei metamorfoze. Așa cum s-a putut observa din ceea ce am publicat până acum, apariția *Agendelor* a resuscitat în mine un întreg trecut al tinereții, stimulându-mă și obligându-mă să-mi spun cuvântul, ca unic depozitar memorialistic al unor scene la care am asistat și rostiri pe care le-am auzit. Cu atât mai mult cu cât aceste notații strict intime și aproape criptice au o importanță deosebită în conștiința mea nu prin ceea ce consemnează Lovinescu, ci prin ceea ce trece sub tăcere lăsându-mă pe mine să divulg, într-o omagiere caracterului său, surprins adesea în ipostaza cea mai paradoxală. Oricum, personajul constituie în multe privințe o enigmă la a cărei dezlegare parțială – nu mai mult decât o infimă câtimă – încerc să-mi aduc obolul.

Poziția pe care mă situez este dictată de ceea ce *îl servește*. Iar ceea ce îl servește nu este în nici un caz ocolirea problemelor spinoase. Escamotarea de către feluriți comentatori ai *Agendelor* a anumitor aspecte delicate (ca să nu spun altfel) nu e de natură să-i reveleze cititorului extraordinara ținută a criticului. De aici nu trebuie trasă concluzia că îndin spre o atitudine apologetică. Sunt conștient de toate limitele generozității sale față de evrei și înțeleg perfect motivația acestor limite, născută din convingerea că așa cere interesul național românesc. Dacă se ține seama de contextul istorico-politic al epocii și de imperativele de moment ce păreau să decurgă din el (suntem la răscrucea lui 1942 și prima jumătate a lui 1943 când o victorie a Uniunii Sovietice începea să apară ca posibilă), interesul național românesc se confunda în numeroase conștiințe cu acțiunea dorită până la urmă biruitoare a armatelor hitleriste germane. Așa gândeau nu numai Lovinescu, ci și mulți alți intelectuali de frunte, ca să nu mai vorbesc că printre ei se aflau și unii oameni politici presupuși a fi din tabăra democrată și care nu erau de acord cu regimul instituit de Ion Antonescu. Evident, ca ins sortit exterminării nu puteam gândi la fel, mai ales că eram convins că o victorie germană nu ar fi împiedicat sacrificarea în final a românilor pentru care Hitler nutrea un dispreț total, deși îl aprecia la modul suprem pe mareșal (a se vedea în această privință *Jurnalul* lui Goebbels).

Nu intră în proiectul meu analiza sau simplu judecarea omului politic care a fost în sine sa – și uneori militant deschis dar fără paradă – E. Lovinescu. Nici serviciile la care s-a supus ori i-au fost impuse, precum și aderările lui la ordinea instaurată după 1938 de Carol al II-lea, până în momentul când România s-a văzut dezmembrată. Însemnările din *Agende* sunt edificatoare și dezvăluie un Lovinescu nebănuț, contradictoriu ca în atâtea rânduri. Numai cine nu vrea nu le remarcă. Dacă am făcut aluzie la acest aspect este doar pentru a semnala cititorului că nu sunt în necunoștință de cauză (sau cum spune francezul: „je ne suis pas dupe”); nu mă las purtat de aparențe ori de impulsuri partizane, cum s-a întâmplat cu acei dintre contemporanii lui apropiați care n-au apucat să-i cunoască

Agende și au preferat să se lege în iluzii, creind mitul personajului apolitic, sau cel mult „antifascist”. Asta nu mă împiedică să-i aduc lui Lovinescu prinosul de recunoștință pe care îl merită și să deosebesc în antisemitismul său nota particulară care transformă păcatul în virtute.

Unic în felul său, antisemitismul lui Lovinescu nu e totuși singular. L-am considerat în contextul mai larg al unei anumite părți a antisemitismului românesc propriu intelectualității, preponderent interbelic dar și cu resfrângeri în epoca actuală. Nu accept sofisme puse uneori în circulație, care pretind că la noi se poate vorbi numai de antisemiți, nu și de antisemitism. Unde sunt antisemiți există și antisemitism (pentru

în ciuda credinței că voi șoca – tema atacată pretându-se la astfel de reacții – nu ezit să pun toate cărțile pe masă. Adevărul se cere abordat frontal. Dar nuanțat, cu subtilitate, fără aprehensiuni și prejudecăți și mai ales fără obsesii marcate de o hipersensibilitate care la evrei este explicabilă, însă duce adesea la un reducionism ce trebuie evitat. Nu pot să trec sub tăcere tendința multor evrei de a vedea antisemitism și acolo unde el nu există. Sau de a-i acorda ca factor cauzal un rol prioritar acolo unde în realitate intervenția lui se situează pe un plan secundar, adesea prea puțin semnificativ.

Apoi, mai trebuie luat în considerare că iudeofobia din timpurile noastre nu seamănă întocmai cu cea din trecut. Astăzi

George Radu Bogdan

Problema antisemitismului lui E. LOVINESCU

Este surprinzător ce ființă secretă a putut fi Lovinescu. Agendele literare, considerate în ansamblul celor șase volume publicate, ne-o arată cu o sinceritate totală, dar această sinceritate continuă pentru cel ce le citește a fi adesea greu de pătruns. Ele dezvăluie întâi de toate un temperament și încă unul extrem de dinamic, cu ieșiri intempestive, ba chiar brutale uneori deși nu violente altcum decât verbal. Apare de neînțeles cum omul acesta a fost socotit de către mulți un ins placid, un personaj marcat de indiferență. Superficialitate în a-l judeca, înclinare spre mit și legendă, nevoie de a-l fixa într-o formulă? Fapt e că Agendele contrazic asemenea tendințe. Sunt categorice în a creiona profilul temperamental al lui Lovinescu: pe o seamă de vizitatori ai săi îi repede, pe alții îi dă pur și simplu afară și pe numeroși aspiranți întru ale literaturii nu se sfiește să-i „execute”, ca să folosesc un termen care revine adesea sub pana lui.

asta nu e nici măcar nevoie de prezența evreilor). Singură în discuție e proporția iudeofobilor și virulența care decurge din ea.

Antisemiții cei mai periculoși nu sunt neapărat cei declarați, cei zgomotoși. În cazul lor știi cu cine ai de-a face și la ce să te aștepti. Cei mai periculoși (mă refer la situațiile de la noi) sunt antisemiții deghizați, antisemiții tăcuți, care nu se pronunță și nu se agită ci se manifestă printr-un consens unanim, instinctiv și nedeclarat, acționând cu perfidie, cu rafinament și cu o distrugătoare eficacitate. Ei lezează în modul cel mai grav interesul național, contravin valorilor sale culturale și iubirii de țară. Cântăriți cu maximă, strictă, obiectivitate, ei se dovedesc cei mai mari dușmani ai românilor, perpetuând până în zilele noastre efectele nocive ale comunismului de tip stalinist și neo-stalinist. Da că nu dau aici exemple concrete e pentru că mă refer la situații ce nu au legătură cu Lovinescu.

mai mult ca oricând acuza de antisemitism este fie interpretată cu rea credință ca expresie pasămite a naționalismului evreiesc, și socotită calomnie; fie născătoare de antisemitism în cugetul celui ce se simte jignit și prejudiciat pe nedrept, printr-o calificare gratuită de iudeofobie, aplicată în virtutea amintitului exces de suspiciune caracteristic anumitor evrei. Lovinescu oferă cel mai convingător exemplu de antisemitism anulat chiar de germenii oponenți pe care îi conține, izvorâți dintr-un primat al rațiunii luminate. Merită să-i urmărim traiectoria, plină de episoade anecdotice imprevizibile care îi sporesc interesul, potențându-i impactul percutant.

În cele ce am de spus pornesc de la o experiență personală pe care, fără a fi singura, o socotesc a fi cea mai reprezentativă prin caracterul ei, dat fiind că sunt neîndoielnic unicul interlocutor al lui Lovinescu cu care acesta s-a confruntat atât de sincer, de

direct, și de paradoxal în problema antisemitismului propriu. Faptele sunt legate de vizita făcută într-o marți 3 februarie a anului 1942, la dorința exprimată de Nina Cassian de a-i face cunoștință cu reputatul critic ajuns la apogeul carierei. Intenționa să-i supună spre lectură niște poezii. În însemnările din *Agendă* el o numește, preferând s-o invoce metaforic, prin sintagma „fecioara ebrei”. Despre ceea ce i-a prezentat scriitoarea în devenire notează a fi simple „poezele”, precizând lapidar: „ele neutre, ea urâtă”. Atât.

Nina Cassian avea pe atunci

și cuvintele de recomandare lecturii celor două volume ale *Antologiei poezilor de azi*, de Pillat și Perpessicius, apărute cu vreo cincisprezece ani în urmă. Mi-am permis să-i amintesc amfitrionului că e foarte probabil ca volumele să se fi epuizat. „Știu – mi-a replicat el – dar le găsește, sunt sigur, la librăria-anticariat a domnului Hasefer!” Rostire după care Nina s-a retras.

Rămas singur cu Lovinescu, am ținut să-l informez că nu există un domn „Hasefer” și că această denumire corespunde cuvântului ebraic „carte”, articulat. Spre

de delicatese „Louvre”, „La flota engleză”... Și nu mai conteneam de câte imi veneau pe limbă. Iar apoi, am continuat – librăria „Hasefer” nici nu e măcar pe Calea Victoriei, a fost mai întâi într-o fundătură, la capătul unui gang, pe strada Eugeniu Carada și, ulterior, după „românizare”, în josul străzii Domnita Anastasia, unde e și acum!

Lovinescu n-a scos nici un cuvânt. Și totuși nu s-a așternut o tăcere penibilă, nici o clipă n-am simțit în el un dușman, într-atât mă copleșise și continua să mă copleșască atmosfera primitoare din casa lui. Eram numai surprins și contrariat, căzut într-o perplexitate fără resentiment, dându-mi seama că omul eminent generos din fața mea uitase pur și simplu că sunt evreu. Sau poate că în dipele acelea nici nu mă socotise ca atare? O ipoteză desigur absurdă pe care *Agendele* n-o îndreptățesc în nici un fel. Și totuși, mă străbătuse gândul pentru că Lovinescu fusese martorul, cu puțini ani în urmă, unei scene neașteptate petrecută în plin regim legionar, cu prilejul unei vizite în particular, la orele cinci după-amiază, către sfârșitul lui decembrie 1940, pe care – nu pot ști de ce – maestrul nu a notat-o. Tocmai îi relatam împrejurările nefaste care mă făcuseră să vreau să emigrez în Palestina. La un moment dat și-a făcut apariția poetul Ion Barbu. În tăcere, cu pas ușor, s-a așezat pe un scaun rezemat de perete, urmărind de la distanță conversația purtată cu Lovinescu. Brusc, s-a ridicat și venind spre mine mi-a înfipt trei degete în creștet, răsucindu-mi capul spre sine așa încât putea să mă privească frontal și drept în ochi, exclamând: „Dumneata, evreu? Nu se poate, e exclus! Te-am examinat și nu prezinți semnalmente antropologice caracteristice rasei. Îți spun eu ce e cu dumneata: de fapt te tragi din Chazar!” Și desprinzându-și degetele de pe creștetul meu l-a răsucit din nou ca să-și revină la poziția inițială și s-a întors fără alte cuvinte la locul său pe scaun. Lovinescu a asistat aparent impasibil, fără să intervină în vreun fel. Nu puteai ști ce gândea. Dar descifrându-i impresia ușor încordată de pe obraz imi devenea limpede că era obișnuit cu ieșirile întempestive ale lui Barbu și se ferea să-l stănească.

Îmi spuneam așadar că poate nu era exclus ca sub impresia acestei scene ascunsă în inconștientul său Lovinescu să-și fi slăbit o clipă autocontrolul, lăsând să-i scape o frază pe care sunt sigur că în secunda următoare a regretat-o. Știa tot așa de bine ca și mine grațuitatea celor rostite. Mi-am luat ded rămas bun, deplin împăcat, dar odată ajuns acasă nefericita frază cu bucluc mi-am notat-o imediat...

S-ar putea crede că sunt

complezent față de Lovinescu și că vreau cu tot dinadinsul să-l absolv de păcate, datorită unui complex simpatetic exagerat. Adevărul e că depășirea de sine – cu toate că alternează cu o sumedenie de mărunte malițiozități antisemite, ironii mușcătoare, imitații verbale în batjocură, profilări tipologice caricaturale, lipsite în fond de importanță – a devenit la maturitate și mai ales la bătrânețe, dacă nu chiar funciară în orice caz repetat prezentă. Ea a făcut loc apariției și dezvoltării unei a doua naturi, actul operator în procesul de transformare fiind adesea cvasi-reflex. În aceeași perioadă (cu toate că nu strict în același an) când îi scapă lui Lovinescu fraza antisemită cu pricina, aflăm în volumul al VI-lea al *Agendelor*, următoarea consemnare purtând data de „joi 7 august”/1941/: „Peneos, magistrat Chișinău: ură antisemită. Moment de jenă; îi fac morală pe urmă. Citește poezii tâmpite; evreii sunt răzbunați”.

Notații într-un spirit asemănător sunt departe de a fi rare. Referința lor concretă acoperă un câmp foarte variat, atât tematic cât și sub raportul psihologilor manifeste. Lovinescu ajută pe unii evrei săraci, moldoveni de prin părțile sale, cu sume modeste de bani. Altor – de astă dată bucureșteni – le certifică merite literare excepționale ca să poată fi exceptați de la expropriere.

Asupra meritelor celor mai mari ale lui Lovinescu în planul comportamentului său social, umanitar și bineînțeles nu în ultimul rând de critic literar, față de evrei și de rolul lor în cultura românească va trebui, măcar în parte, să revin. Nu însă înainte de a recunoaște în ieșirile sale antisemite așa cum se reflectă ele în *Agende* și în modul de a se raporta la evrei, capacitatea acestora de a-l irita și călca pe nervi. Întâmplarea face să fi cunoscut bine câteva din personajele care l-au exasperat și i-au stârnit animozitatea, și dacă regret calificativele la care a recurs, nu pot să nu-i dau dreptate lui Lovinescu în ce privește mânia care l-a cuprins, motivată de tarele celor vizati. E însă de reținut tempoul gradat, marcat de o tot mai fină percepție și subtilă discernere, în care criticul ajunge să-și definească temperamentul și caracterul celor ce cad victimă ascuțimii sale.

Nu se grăbește. Nu pronunță în sine sa verdicte definitive, sagacitatea lui continuând totuși să fie activă. Pot trece și aproape doi ani până ce personajul intrat sub lupă ajunge să fie adoptat, și încă alți câțiva până pătrunde în cercul prietenilor săi de toate vârstele, mai mult sau mai puțin intimi, invitați cu consecvență la masa sa. Dar și atunci spiritul său caustic rămâne treaz, refuzând

orice concesie de natură să-i afecteze independența, libertatea de a-și păstra ținuta rectilinie.

Se poate desigur înșela, nu sunt prea rare situațiile când aprecierile sale binevoitoare dau greș, preferințele dovedindu-se fără un temei real și așteptările demonstrându-se iluzorii, biete promisiuni neîmplinite, de care uneori își dă seama. Horia Liman e un exemplu. În schimb, un B. Fundoianu nu e perceput la adevărata sa valoare, în timp ce Camil Baltazar e supraevaluat. Asemenea ponderi apreciative cu acoperire redusă sunt de înțeles și nu pun în cumpănă marile izbâzi lovinesciene, soldate cu promovarea timpurie a unor Liviu Rebreanu, Ion Barbu, G. Călinescu, sau instituirea revelatorie în câmpul literaturii române a unei Hortensia Papadat Bengescu. Iar dacă e să vorbim de evrei, singură prețuirea lui Isac Peltz (în parte și a lui Ion Călugăru), precum și a lui Ury Benador, e la nivelul unui plafon înalt deplin justificat.

Ceea ce am afirmat în legătură cu energia sugestivă – profund incitantă – conținută în ansamblul *Agendelor literare* și în special în volumul VI, este rezultatul urmăririi, uneori integrale, alteori doar parțiale, a raportului lui Lovinescu cu personaje evreiești ca Ieronim Șerbu (cu „donzela” sa, cum nu conținește s-o alunge în anonim maestrul), Horia Liman, N. Argintescu-Amza, George Adrian, Marius Mircu, Adrian Rogoz, cu care am avut – în funcție de perioadele epocii – un contact mai mult sau mai puțin susținut, dar cărora mi s-a oferit prilejul să le cântăresc firea și caracterul. M-am mărginit să enumăr numai pe cele care au căzut, în proporție diferită, sub incidența notațiilor lui Lovinescu, fie în *Agende*, fie în portretizările din *Memorii*. Palmaresul cunoștințelor mele participante la cenaclul „Sburătorul”, dimpreună cu cele care îl vizitau peste săptămână după orele cinci, evrei sau neevrei, e considerabil mai mare.

Un capitol cu totul deosebit – care include deopotrivă pe evrei și pe cei de altă etnie, cele două categorii neputând fi disjuncte din încrengătura lor pentru că aparțin aceleiași ambianțe specifice „Sburătorului” – este cel al epitetelor și calificărilor cu care Lovinescu își gratulează în *Agende* oaspeții și interlocutorii. Când este vorba de evrei, cuvintele „jidani”, „jifcă”, „ovrei”, „ovreiești”, „ovreicuțe”, vorbesc de la sine, rezonanța lor de obicei peiorativă nu cere vreo explicație, ca și frecvența denumire de „academie judaică” ori de câte ori, mai întotdeauna în interiorul sau în fața librăriei „Alcalay”, criticul stă la tadale cu un grup de intelectuali evrei.

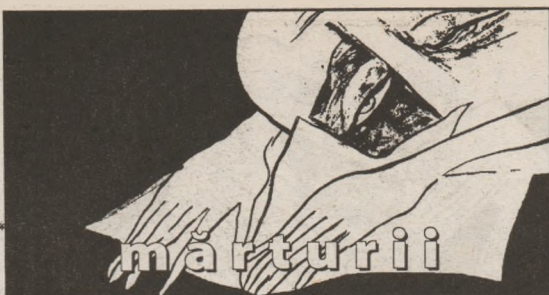
(continuare în pag. 20)

vreo 18 ani, era destul de timidă dar făptura ei respira prospețime. „Fecioria” decurgea în ochii lui Lovinescu din faptul că juna vizitatoare exhiba un profil cavalin, care părea să excludă posibilitatea oricărei atracții fizice. Se înșela. Nu numai că la ora aceea Nina nu mai era nici fecioară, nici străină de tainele rafinate ale eroticii; era chiar îndrăgostită până peste urechi, bucurându-se de voluptățile pe care, îndrăgostit la rândul ei, le trezea iubitul ce avea să-i devină în curând soț.

Pentru Lovinescu toate acestea erau de neconceput. Estetul rămânea deconcertat în fața frumuseții trădate. I-a spus deci vizitatoarei: „Uite ce e domnișoară: sfatul meu este să citești cât mai multă poezie și să iubești”, însoțindu-

stupoarea mea, marele, mult îndrăgitul critic de către evrei, protectorul lor declarat și considerat unanim filosemit, a exclamat: „De unde această cutezanță a periculiului judaic, lăsat până la genunchii în plină Calea Victoriei?!” – Dumneavoastră spuneți asta domnule Lovinescu? – i-am răspuns eu. – Dumneavoastră pe care v-am auzit cu urechile mele declarându-vă filosemit și făcându-vă un titlu de glorie din respectul manifestat evreilor și din elogiarea talentului cu care sunt înzestrați?! Cum e cu puțință? De ce vă scandalizează „Hasefer” și nu vă indignează alte firme neromânești de care centrul Capitalei e plin: „Au bon goût”, „Langer frères”, „Șicul parizian”, „Jeanne d'Arc”, „Maison d'art”, librăria „Le livre d'or”, magazinul

Problema antisemitismului lui E. LOVINESCU

(urmare din pag. 19)

Alta e situația intelectualilor neevrei, foarte adesea cu nume ilustre și de mare autoritate – Mihail Sadoveanu, Ion Barbu, G. Călinescu, Alexandru Rosetti, Ion Petrovici etc. – pe lângă unele mai puțin notorii, ca N. Crevedia sau Vlaicu Bârna, persoane cărora le sunt asociate calificativele „odios”, „bestie”, „imbecil”. Chiar și pe sine însuși Lovinescu ajunge uneori să se invectiveze cu termenul de „odios” („mă simt odios”). Ceea ce vreau să subliniez este că atât în cazul evreilor cât și al neevreilor, apostrofările sunt simple descărcări umorale, expresii efemere, cu caracter strict intim și care trebuie percepute *cum grano salis*, iar nu interpretate ad literam. Cine procedează astfel nu înțelege nimic din structura temperamentală și morală a autorului *Agendelor literare*.

Există în mod evident la E. Lovinescu o obsesie în a ști cine

este evreu și cine nu. A gândi mereu pe aceste două planuri e fără îndoială rezultatul a ceea ce el a explicat, așa cum s-a văzut, a fi influența mediului social fălțiceni, care și-a pus amprenta pe întreaga sa copilărie și parțial adolescență, urmând să sufere ulterior, în anii studenției, la București, și consecințele atmosferei antisemite promovate și întreținute de Nicolae Iorga.

De la un timp încolo însă, curând după primul război mondial, când România devine „România mare”, obsesia semnalată se dezvoltă în paralel cu o conștiință a echității, care la rândul ei nu-l lasă să doarmă. Trăsătura aceasta de caracter – în ciuda contradicțiilor și zbaterilor lăuntrice pe care le comportă – e fundamentală la Lovinescu pentru că omul e profund cinstit și într-o continuă elevație pe scara dobândirii unei atitudini civice de care sokoate să poată fi mândru. Nu puțin a contribuit în cazul său și cultura, vastă și de sorginte occidentală,

pe care și-a însușit-o în confruntare cu principiile gândirii logice și ale comandamentului rațional, liber de prejudecăți. *Agendele literare* – puse în relație cu ceea ce Lovinescu a lăsat să se întrevadă sau să se perceapă neocolit prin modul de a se comporta – demonstrează că procesul nu a fost deloc simplu și că efortul de autoeducare n-a încetat nici o clipă, izbindu-se în repetate rânduri de balastul moștenit și adăugat.

A învins? Ținând seama de momentul când a murit, de conjunctura politică a epocii și de mult prea puținul care se cunoștea în legătură cu ororile petrecute pe frontul de luptă din ținuturile ocupate de nemți sau preponderent de români (v. de curând apăruta carte onestă și curajoasă a lui Cristian Troncotă, de o importanță capitală, *Glorie și tragedii*, editura Nemira, București, 2003, pag. 70-86), pot spune fără ezitare că da! De altfel, în sprijinul afirmației mele vine o circumstanță a cărei

însemnătate e simbolică: ultima însemnare înainte de a muri a lui E. Lovinescu, aflătoare în vol. VI al *Agendelor literare*, menționează la data de „Luni 12 iulie” /1943/ (v. pag. 327): „Sperber vine 8½”.

L-am cunoscut foarte bine pe Alfred Margul Sperber, originar din Storojineț, localitate din cedatul ținut Herța. În ciuda vârstei care ne despărțea (era cu 22 de ani mai mare decât mine), în chiar perioada când îl frecventa pe Lovinescu. Eram prieteni apropiați. Locuia în imediata mea vecinătate, pe strada Maria Rosetti, și prezida la domiciliul meu de pe aceeași stradă un cenaclu literar, frecventat printre alții de George Lesnea, poetul ieșean poposit când și când la București, și de o seamă de tineri încă necunoscuți dar cu preocupări și timide încercări literare. Printre ei Nina Cassian și Vladimir Colin, prilej cu care cei doi au și făcut cunoștință.

Născut pe un teritoriu devenit sovietic, Sperber se simțea – pe drept cuvânt – continuu amenințat, teamă care n-a dispărut nici mai târziu sub regimul comunist, obligându-l să se comporte foarte prudent, având în vedere și cei câțiva ani petrecuți în Statele Unite (fac aceste precizări pentru că William Totok, judecând după aparențe și necunoscând o seamă de situații, l-a nedreptățit grav, declarându-l într-un articol apărut acum câțiva ani un „slugoi” al comunismului. Tocmai pe Sperber, cel care, primul, l-a apreciat și promovat pe Paul Celan! Era desigur un om cu vederi de stânga, plin de generozitate, iluzionat ca mulți alții de utopicul ideal comunist, dar un slugoi n-a fost în nici un

fel, ci un scriitor talentat și demn.

Ciudad. Sperber mi-a făcut multe confidențe, dar nu mi-a mărturisit niciodată că îl vizita pe Lovinescu. A păstrat o discreție totală, neconvenindu-i probabil să facă agitație în jurul numelui său, lucru lesne de înțeles, dat fiind riscul în cauză. Dacă am insistat întrucâtva asupra poetului de limbă germană, am făcut-o pentru că acesta a devenit obiectul unei acțiuni care ni-l arată pe Lovinescu în cea mai nobilă ipostază, făcând legătura între estetismul său nedezmintit dar adesea blamat și scriitorul plin de omenie și devotament, gata să-și înfrunte și boală și tihnă, ba chiar și prudența, pentru a sări în ajutorul unui confrate pe deasupra și evreu, în vremuri de cumplită pierzanie.

Nu voi insista aici, apropo de cele afirmate mai sus, asupra unui capitol amplu cercetat de-a lungul timpului de Gabriela Omăt, mult înainte de a fi apărut inițiativa Monicăi Lovinescu de a publica *Agendele*. Acribia, spiritul critic și probitatea intelectuală cu care a pus în lumină natura relațiilor dintre Lovinescu și Alfred Margul Sperber, rămase o bună bucată de vreme aproape necunoscute, sunt demne de toată lauda. Dânsa a atins și problema antisemitismului lui Lovinescu, pe care nu îl neagă dar îl nuanțează, reducându-l la proporțiile reale. A arătat cu judiciozitate că nu a avut consecințe practice asupra atitudinii binevoitoare pe care Lovinescu a manifestat-o în raporturile cotidiene cu evreii.

George Radu BOGDAN

calendar

15.08.1837 - s-a născut *Neculai Schelitti* (m. 1872)
15.08.1883 - s-a născut *Corneliu Moldovanu* (m. 1952)
15.08.1894 - s-a născut *Ion Chinezu* (m. 1966)
15.08.1908 - s-a născut *Constantin Miu-Lerca* (m. 1985)
15.08.1936 - s-a născut *Adrian Munțiu*
15.08.1937 - s-a născut *Marcel Mihalas* (m. 1987)
15.08.1937 - s-a născut *Constantin Novac*
15.08.1942 - s-a născut *Horst Fassel*
15.08.1948 - s-a născut *Lucian Avramescu*
15.08.1954 - a murit *A. Toma* (n. 1875)

16.08.1903 - s-a născut *Pan Viziurescu* (m. 2000)
16.08.1920 - s-a născut *Virgil Ierunca*
16.08.1921 - s-a născut *Ov.S.Crohmălniceanu* (m. 2000)
16.08.1931 - s-a născut *Ileana Berlogea* (m. 2002)
16.08.1931 - s-a născut *Natalia Cantemir*
16.08.1935 - s-a născut *Ion Gheorghe*
16.08.1936 - s-a născut *Constantin Ionică* (m. 1985)
16.08.1941 - s-a născut *Gavril Ședran*
16.08.1946 - s-a născut *Ioan Adam*

17.08.1868 - s-a născut *Ion Păun-Pincio* (m. 1894)
17.08.1869 - a murit *Damaschin T.Bojincă* (n. 1802)
17.08.1922 - a murit *Mihai Lupescu* (n. 1862)
17.08.1925 - a murit *Ioan Slavici* (n. 1848)
17.08.1952 - a murit *George Magheru* (n. 1892)
17.08.1963 - s-a născut *Ruxandra Cesereanu*

17.08.1964 - a murit *Mihai Ralea* (n. 1896)

18.08.1911 - s-a născut *Mihail Șerban* (m. 1994)
18.08.1931 - s-a născut *Paul Anghel* (m. 1995)
18.08.1937 - s-a născut *Sorin Alexandrescu*
18.08.1957 - a murit *G. Tutoveanu* (n. 1872)
18.08.1984 - a murit *Virgil Mazilescu* (n. 1942)
18.08.2002 - a murit *Laura Fotiade* (n. 1930)

19.08.1909 - s-a născut *Tamara Gane* (m. 1992)
19.08.1914 - s-a născut *Ion Vîtner* (m. 1991)
19.08.1935 - s-a născut *Oltyán Laszló* (m. 1990)
19.08.1935 - s-a născut *Dumitru Radu Popescu*
19.08.1999 - a murit *Mircea Sîntimbrianu* (n. 1926)

20.08.1872 - a murit *Dimitrie Bolintineanu* (n. c.1825)
20.08.1906 - s-a născut *Al. Gheorghiu-Pogonești* (m. 1985)
20.08.1920 - s-a născut *Zoe Dumitrescu-Buşulenga*
20.08.1927 - s-a născut *Ion Ochinciuc*
20.08.1928 - s-a născut *Alexandru Niculescu*
20.08.1940 - s-a născut *Ștefan Dinică*
20.08.1984 - a murit *Al.I.Ștefănescu* (n. 1915)

21.08.1723 - a murit *Dimitrie Cantemir* (n. 1673)
21.08.1914 - s-a născut *Georgeta Răduică* (m. 2002)
21.08.1925 - s-a născut *Toma Caragiu* (m. 1977)
21.08.1933 - s-a născut *Constantin Mohanu*

21.08.1934 - s-a născut *Elvira Sorohan*
21.08.1941 - s-a născut *Anton Grecu*
21.08.1947 - s-a născut *Ioana Diaconescu*
21.08.1972 - a murit *Nichifor Crainic* (n. 1889)
21.08.1982 - a murit *Dorina Rădulescu* (n. 1909)
21.08.1990 - a murit *Al. Cerna-Rădulescu* (n. 1920)
21.08.1991 - a murit *Eugen Jebeleanu* (n. 1911)
21.08.2002 - a murit *Cornelia Mocanu* (n. 1957)

22.08.1887 - a murit *Timotei Cipariu* (n. 1805)
22.08.1890 - a murit *Vasile Alecsandri* (n. 1818)
22.08.1917 - s-a născut *Al. Piru* (m. 1993)
22.08.1921 - s-a născut *Alexandru Popescu*
22.08.1939 - s-a născut *Ion Beldeanu*
22.08.1959 - a murit *D. Iov* (n. 1888)
22.08.1981 - a murit *Sasa Pană* (n. 1902)
22.08.1999 - a murit *Tudor Popescu* (n. 1930)

23.08.1924 - s-a născut *Paul Everac*
23.08.1934 - s-a născut *Corneliu Ștefanache*
23.08.1938 - s-a născut *Dușan Petrovici*
23.08.1943 - s-a născut *Mircea Iorgulescu*
23.08.1948 - s-a născut *Andrei Pleșu*
23.08.1973 - a murit *George Cuișuș* (n. 1923)
23.08.1986 - a murit *Ion Clapoșel* (n. 1892)

Pavel Șuşară a ales

Între Venus din Willendorf și Fata babei

Monica de la *Prima Tv* este o apariție profund eliadescă, adică una în care se poate citi fără echivoc toată demonstrația aceea asupra camuflării sacralului în profan, și se compune, urmuzian, din: priviri imperturbabile, ținută hieratică, de personaj bizantin modelat după canoanele occidentale, și microfon arghezian (mai în clar, unul plin de aluzii!). În mod cert, ea a fost croită pentru o altă funcție mitologică și trebuia să se așeze într-un cu totul alt registru de semnificații. Proiectul ei ține, oarecum, de orizontul matriarhal și de cultul neolitic al fertilității. Dacă totul ar fi fost dus până la capăt, rima ei tipologică s-ar identifica în Venus din Willendorf sau, mă rog, poate și în ceva mai apropiat de reperiile noastre, cum ar fi vreo reprezentare din cultura Gumelnița sau Cîrna – Gîrla Mare, oricum în una dintre acele figurine de lut ale căror însemne steatopige plasează imaginea definitiv în reveria abisală a maternității arhetipale. Numai că la Monica n-a fost să fie așa până la capăt. Deși coapsele și celelalte vecinătăți, acelea care țin strict de atributele reproducerii, par bine

plasate în funcție de toate exigențele mitologice – pentru că nu degeaba, un țigan, invitat pentru un cu totul alt număr și cu somaticul destul de ruinat, a găsit suficiente resurse pentru a o alerger prin studio cu promisiunea fermă „nu plec de aici mîncă-ți-aș, pînă nu-ți dau una peste curu’ ăla (bip!)” – celelalte însemne, cele din registrul superior

și care ar trebui să acopere imperativul conservării, au o expresie destul de sumară, ceea ce te determină să bănuiești că nici realitatea nu este altfel. În această situație tristă a eșecului mitologic, aceea în care atributele specifice nu-și pot manifesta vigoarea pînă la capăt, este limpede că Monica a operat în mod subtil un transfer și o substituție; transferul privește deplasarea accentului de pe act pe ceremonial, adică de pe maternitate ca scop, pe maternitate ca mijloc, în vreme ce substituția se referă la un act al înfierii sui generis, adică la înlocuirea produsului biologic cu unul cultural. Și, în consecință, în loc să nască exemplare eroice, Monica înfiază, seară de seară, cu o voluptate mută și monumentală, o umanitate eșuată, undeva la intersecția tragicului cu grotescul, prin orfelinatelor invizibile și difuze ale României de astăzi. Față de această lume, cutremurătoare și fascinantă în felul ei, Monica își organizează nenumărate trăiri pe care, chiar dacă nu le dezvăluie explicit, le transmite imponderabil prin fixitatea privirilor, prin freazălul nărilor, prin suspendarea respirației pînă la limita conservării funcțiilor vitale și, mai ales, prin țipetele mute, prin experiența implozivă a momentelor paroxistice. Așa cum Tina Turner avea, după propriile-i mărturisiri, cel puțin vreo trei-patru orgasme la fiecare concert, este evident că și Monica traversează clipe de înaltă jubilație în fața spectacolului, pe jumătate sălbatic, pe jumătate masochist, al celor care, asemenea personajului din poveste, își leapădă în public pielea de porc și se preschimbă, pentru cîteva momente, în eroii unor

întîmplări care înalță accidentul, eșecul personal și deriziunea pînă la cotele înalte ale unor cazuri exponențiale. Oricît ar fi de interesantă, de spectaculoasă și, uneori, chiar de fascinantă această lume, de obicei ascunsă, prin propunerea ei ca formă culturală și ca stare firească în sistemul său de referință, Monica se dezvăluie pe sine ca un proiect ratat: în loc de Venus din Willendorf, paradigma absolută a feminității, ea a devenit un fel de fata babei, revelator mecanic al nenumăratelor porcării de mahala și dramele de cartier. ■

CertIFICATELE și revoluționarii

(urmare din pag. 3)

Ne-am strecurat ca umbrele pe lângă ziduri și, în lipsa a ceva mai bun, ne-am adăpostit cum am putut sub un fel de boltă-plafon a clădirii în care se afla o societate medicală balcanică. Eram vizavi de „Gioconda”. A fost o încercare grea. Au fulgerat gloanțele pe lângă noi aproape două ore. Am simțit atunci ce înseamnă tremurul involuntar, mecanic, o dărdăială haotică fără s-o poți opri. De fapt grupul ajuns sub acel plafon nu număra mai mult de 10-12 oameni, cei mai mulți tineri.

Spre orele 5,30 dimineața rafalele s-au rărit și ne-am hotărât să plecăm. Le-am spus tinerilor la plecare, să se strecoare pe lângă ziduri. Ultimul am plecat eu dar nu mi-am urmat propriile sfaturi și rău am făcut. Am luat-o pe mijlocul străzii. Destul ca un glonte să mi-o ia pe urmă, să se izbească la 2-3 metri de un cub de piatră din pavaj și să ricoșeze spre mine, mușcând din picior chiar în zona tendonului. Am văzut ce înseamnă o rănire, ușoară, doar cu senzația de arsură și cu sânge din abundență, care curgea în bocanc. Noroc că glonțul nu mi-a tăiat tendonul fiindcă acolo aș fi rămas. Am ajuns la stația de metrou din Piața Romană și în sfârșit acasă pe la ora 7. Port și acum semnul rănii la piciorul stâng, jos, în zona tendonului. Martori îmi sunt colegii de la Institutul de istorie.

După un ocol atât de lung am ajuns la esența celor ce țin să sublinieze. Nu am solicitat niciodată certificat de revoluționar și nici nu o voi face. Cred și acum că nu se cade să transformi într-o afacere o întâmplare cum a fost a mea. De fapt termenul de revoluționar este folosit impropriu pentru cei care au participat la explozia insurecțională din decembrie '89. Participarea a fost într-adevăr, un act de curaj, dar unul colectiv, un fapt de mulțime și tumult. Poate și un act de conștiință dar a-l negocia ulterior înseamnă a-i anihila semnificația. Sunt, de aceea, într-un tot de acord cu atitudinea adoptată de dl. Ion Caramitru în legătură cu „tema revoluționarilor”. Este desigur normal și chiar necesar ca răniții (cu răni cauzatoare de urmărire), de asemenea copiii sau părinții acestora și cu atât mai mult urmașii celor decedați să se bucure de recompense materiale, laolaltă cu omagiul și recunoștința autorităților și a societății civile. În rest, se puteau concepe modalități decente de recunoaștere a participării la evenimente, eventual o medalie comemorativă sau un volum în care să fie publicate relatări ale participanților (autentici) și în care să fie consemnate numele celor implicați și în primul rând, desigur, ale celor care și-au pierdut atunci viața.

„Certificatele de revoluționari” (cu remunerație), încă o dată legiferate, nu fac decât să știrbească aureola evenimentelor care au dus la căderea comunismului, și așa, aceste evenimente, contestate și criticate, expuse și azi suspiciunilor. Condiția de revoluționar „cu certificat” este cu atât mai mult compromisă și compromițătoare cu cât nu o dată a făcut obiectul traficării. Într-o țară în care atâtea au fost traficate măcar „revoluția” să nu fi fost.

Damian HUREZEANU

Editura AULA

Nicolae Manolescu

Literatura română postbelică (Vol. 1-3) 1.324 p. 270.000 lei

Istoria critică a literaturii române. Vol. 1 432 p. 109.000 lei

Poeți moderni 240 p. 69.000 lei

Despre poezie 208 p. 69.000 lei

Lectura pe înțelesul tuturor 256 p. 69.000 lei

Iulian Boldea

Poezia clasică și romantică 272 p. 79.000 lei

Symbolism, modernism, tradiționalism... 208 p. 69.000 lei

Mircea A. Diaconu Poezia postmodernă 192 p. 69.000 lei

Emil Brumar Poeme alese (1959-1998) 192 p. 79.000 lei

Mircea Ivănescu Poeme alese (1966-1989) 272 p. 79.000 lei

Florin Iaru Poeme alese (1975-1990) 208 p. 69.000 lei

Alexandru Mușina Poeme alese (1975-2000) 224 p. 69.000 lei

Proza secolului XIX (antologie) 400 p. 99.000 lei

Basmul românesc cult (antologie) 112 p. 49.000 lei

Antologia poeziei generației 80 400 p. 99.000 lei

Matei Vișniec

Istoria comunismului povestită pentru ... 176 p. 79.000 lei

Ovidiu Verdes Muzici și faze (roman) 384 p. 99.000 lei

Ioan Groșan

O sută de ani de zile la Porțile Orientului 240 p. 89.000 lei

Epopeea spațială 2084* Planeta Mediocrilor 144 p. 79.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

SEINE & DANUBE

CHRONICA

BENJAMIN FONDANE

1903-1968

1903-1968

Dosar Benjamin Fondane

A apărut al doilea număr al revistei *Seine et Danube*, editată în Franța cu concursul Centrului Cultural Român din Paris. Director: Éric Naulleau. Redactor șef: Dumitru Țepeneag. Ca și primul număr, dedicat lui Cioran, cel de față, dedicat lui Benjamin Fondane, se înscrie în aceeași preocupare tematică a revistei de a releva raporturile culturale franco-române. Eseiști și critici literari români și francezi (Mircea Martin, Ion Pop, Radu I. Petrescu, Ricardo Lida Nirenberg, Michael Finkenthal, Olivier Salazar-Ferrer, Dieter Sclesak, Nicolae Bârna) contribuie, în *Seine et Danube*, la constituirea dosarului Fondane, variat și bogat. Mai semnalăm din sumar reflecțiile despre teatru ale lui George Banu și spiritualele „frappes chirurgicales” executate de D. Țepeneag, care comentează recente apariții editoriale franceze.

teatru

Lăsata secului (II)

Multe imagini, cuvinte, și nu numai, din cartea *De-a dreptul* Victor Rebengiuc, mi-au populat gândurile și mi-au făcut ușor drumul de la mare la munte, pînă la Bușteni, chiar în ziua de Lăsata Secului, unde aveam să-i întâlnesc pe regizorul Yuri Kordonski și pe actorii săi iubiți, Mariana Mihuț și Victor Rebengiuc. De cîțiva ani buni, Catedra UNESCO a Institutului Internațional de Teatru, I.T.I., organizează, vara, la Sinaia și la Bușteni, Întîlnirea Școlilor de teatru. O idee în sine valoroasă și, apoi, un interval benefic pentru toți participanții. Deja acest moment a intrat în conștiința multor școli de teatru din lume, iar profesorii și studenții lor au acceptat și și-au asumat forma aceasta de confruntare. La Marsilia, acum cîțiva ani, la un congres I.T.I., mi-am dat seama că acest forum internațional este foarte atent asupra felului în care tinerii actori exprimă personalitatea școlii pe care au parcurs-o, poartă amprenta unei tradiții, a culturii lor, dar este preocupat și de comunicarea deschisă a artiștilor, de ceea ce îi leagă sau îi desparte azi în lumea aceasta zbuciumată, invadată de conflicte, de fasle valori, de intoleranță și nimicnicie. De-a lungul anilor, am mers și eu la Sinaia ca să văd, punctual, cîteva chestiuni care mă interesau. Acum doi ani, de pildă, am fost special pentru studiul prezentat de Școala de Teatru de la Limoges, condusă atunci de Silviu Purcărete și de Paul Chiribut, un studiu făcut de regizorul și profesorul Radu Penciulescu (invitat la Limoges) pe tema *Antigona*. Un subiect privit din perspectiva celui mai dureros prezent, războiul din Afganistan, unde morții devin prezențe aproape permanente în cetate, iar problema piesei, înmormîntarea lor, este și astăzi

o angoasă, ceva fundamental, o atitudine de viață și de moarte. Tinerii actori au conștientizat profund, din perspectiva prezentului acut, dramatic, unul din motivele tulburătoare ale tragediei antice grecești. Problema Antigonei devenea și în secolul 21 la fel de pregnantă pentru o femeie ce traversează dictatura unor prejudecăți, unor mentalități intangibile, tabu și, pentru unii, devastatoare. Am participat, de asemenea, cîteva zile, la un *work-shop* susținut de regizorul Silviu Purcărete tot pe tema teatrului antic, a textelor care l-au preocupat și s-au transformat în spectacole, într-o etapă majoră a biografiei sale artistice. Anul acesta, de pildă, am prins un studiu făcut de Cătălina Buzoianu cu doi tineri actori portughezi, vorbitori de o limbă franceză impecabilă, pe *Visul* lui Strindberg. O temă cu variațiuni, în care cei doi actori jucau toate personajele piesei. Accentele își concentră forța pe modalități diferite și expresive de rostire, o căutare de antrenare a corpului în vizualizarea sensului cuvintelor, o improvizație dificilă pe relația cuvînt-corp-personaj, cu forme stilistice interesante, în care visul, coșmarul, spațiul, particularitățile personajelor erau recognoscibile. Yuri Kordonski a ținut și el, timp de două săptămîni cursuri și *work-shop-uri*. Din păcate, nu l-am prins la lucru.

Deplasarea mea în trombă spre Sinaia-Bușteni a avut un scop precis, așa cum am anunțat și în numărul trecut al revistei. Studiul

și spectacolul *Conul Leonida față cu reacțiunea*. Regizorul Yuri Kordonski. Actorii Mariana Mihuț și Victor Rebengiuc. M-a interesat mai mult ca orice o altă fațetă a relației regizor-actor, nuanțele, redescoperirile, tonalitățile și inflexiunile unei comunicări speciale, așa cum este cea dintre acești artiști. Tot ce au lucrat împreună, pe texte extrem de diferite, Cehov, Gogol, Galin, fiecare personaj în parte, atmosfera din jurul lui, particulară, identificabilă, aura unui gest, rostirea unui cuvînt, intrarea în scenă sau părăsirea ei, un zîmbet amar, suita unor pași, totul însumează deja un cod care se naște între actori și regizori doar atunci cînd între ei aerul vibrează altfel. Cînd teatrul există mai presus de orice. Cînd durerea sau bucuria celor din jur contează ca omagiu pe care îl aduc însăși ideii de umanitate.

Conul Leonida este un text al

lui Caragiale care, părerea mea, a fost întors pe toate fețele în lumea spectacolului. Și, cred, și-a epuizat, într-o oarecare măsură, sursele originalității sau ale unei inedite decodări. Au fost puse sub lupă teme, detalii, umorul și tipurile de umori, trimiterele istorice, spiritul semi-doct și, altfel, revoluționar al pensionarului Leonida. S-a cercetat teatral, și de aici au ieșit spectacole remarcabile, vîrsta, comportamentul, ticăielile, lumea din ce în ce mai redusă și mai însingurată a bătrîneții. Aici, în dimensiunea aceasta a poposit și Kordonski. Dincolo de comentariile ironice, pamfletare, rezolvate în rezonanțele filmului mut, cu savoarea *gag*-ului binecunoscut. (Mi-aduc aminte cîteva fraze, din cartea prezentată în numărul trecut, ale lui Tudor Rebengiuc, care m-au făcut să zîmbesc în timpul spectacolului: „Tata înțelege patriotismul în genul lui Caragiale. Despre calitățile națiunii, dacă sînt, tăcere totală, să vorbească cei de alt neam, dacă au despre ce zice. Numai defectele merită atenție.”)

Un ceas care bate non-stop. Nu știu dacă îl văd. Îl aud. Tic-tac, tic-tac. Așteptarea. Ca și bătăile unei pendule – aproape nelipsită din interiorul unor bătrînei – Leonida și Efimița își traversează ziua-noaptea, ziua-noaptea. Fără devieri. Cam aceleași discuții sub formă de dialog monologat, aceleași drumuri prin cameră, aceleași gesturi, același program. Toaletele nu se mai schimbă, un soi de

amorțeală, de indiferență față de cum arată, cam aceeași îmbrăcăminte le transportă corpurile din zi în noapte, din noapte în zi. Interesant este cum s-a speculat aici, emoțional, dialogul fără cuvinte, „joaca” dintre Leonida și Efimița. Dedesubturile gesturilor, ascunzăturile unuia față de celălalt (jocul cu stîca de țuică), supremația bărbatului în casă și ironia, lizibilă în ochii consoartei. De fapt, acest spectacol pare să fie un studiu al gesturilor dintre un soț și o soție, un cuplu singur, fără copii lîngă ei, un cuplu care așteaptă parcă doar derularea, aceeași, monotonă, a unui număr de gesturi care desenează existența lor. Ei sînt dependenți de ele ca de oxigen. Este forma activă a traiului lor pasiv.

Asta au făcut Mariana Mihuț, Victor Rebengiuc și Yuri Kordonski. Un studiu comportamental, plecînd de la piesa lui Caragiale mai mult ca de la un pretext pentru a analiza o vîrstă, o lume, un raport uman. Toate astea cu resursele inepuizabile și cu o tehnică impecabilă pe care cei doi mari actori le-au adus din nou, cu mare plăcere, pe scenă. Plăcerea a venit și din timpul petrecut, chiar dacă scurt, cu un regizor care trezește fiecare fibră, știută sau nu, din constituția unor actori atît de vii, de proaspeți, de firești.

Așa am petrecut de Lăsata Secului. Pînă după miezul nopții. Nu s-au tras focuri de armă. Doar de artificii (nu le-am văzut, am auzit doar zarva). Cine știe ce faptă o fi ajuns spre zorii zilei la vreun Leonida, stoarsă de petrecanie, alungînd iluzia revoluțiilor, de orice fel. Alungînd, brutal, iluzia că ceva sparge, spectaculos, monotonia tic-tac-ului unei pendule însingurate.

Marina
CONSTANTINESCU

muzică

Ieșirea la pensie

Ați văzut vreodată cum arată un ospăț de nuntă după ce mirii și nuntașii l-au părăsit? Citindu-i urmele, nu veți afla nicicum ce este dragostea. Tot așa și cu muzica savantă: nimeni nu-și poate explica extincția ei, după ce secole de-a rândul a luminat ca o torță. Și chiar dacă torța arde încă, ea nu mai are pe cine ori ce lumina. E ca un tipăt în pustiu. Mai mult, e zădărnice. Căci ingratitudinea cea mai mare a adevărului este negarea acestuia prin refuz ori prin uitare. Muzica noastră a fost uitată prin scoaterea ei la pensie (înainte de – sau la – termen, nici nu mai contează)

și, ca orice pensionar blazat, iese la plimbare (din ce în ce mai rar), de obicei prin parcuri și rezervații (a se citi: grădini botanice ori zoologice). Cam asta e deschiderea muzicii contemporane. Ivoirea ei în lume este tot mai caducă și, după unii, tot mai indecentă. Caducă, pentru că nu mai deține nici un fel de autoritate, inclusiv cea de schimb și de liberă circulație. Indecentă, căci azi a devenit aproape o impietate, o licență a „bunelor maniere” să te duci la o reuniune de muzică savantă nouă. Or, în acest caz, se mai pune oare problema promovării respectivei

muzici? Despre ce fel de promovare și propagare poate fi vorba atunci cînd majoritatea CD-urilor, bunăoară (altminteri, enorm de puține), sunt promoționale, adică nu se vînd, deci, nu se cumpără; cînd partiturile, atunci cînd au teribilă șansă să fie editate, „beneficiază” doar de cîteva zeci de exemplare tiraj; ori cînd opusurile noastre

sunt restituite, în cel mai fericit caz, în primă și ultimă audiere absolută? Ca să nu mai vorbim de zarva (ca și inexistentă) din jurul lor, mediile – radio, televiziune, presă – afișînd, aidoma surdo-mușilor sau orbilor, un evident handicap de gradul I, cînd se pune în discuție propagarea creației contemporane. Chiar

aceste rînduri, mă tem că au un impact și o aplicabilitate ce tind, volens-nolens către zero. După cîteva duzini de festivaluri organizate, după zeci de turnee ori sute de concerte făcute și asumate, voi risca spunînd că moartea muzicii culte – în actualul ei chip trupesc și sufltesc – este iminentă și, de ce nu, immanentă.

Iar noi, cei ce suntem printre ultimii supraviețuitori ai unei lumi cîndva strălucitoare, nu putem lupta împotriva morții, ascunzînd cadavrele. Așa cum, de pildă, nu putem vedea cu ochii miezul lucrurilor. Limpede nu vedem decît cu inima, iar de știut, știm doar cu mintea.

Liviu DĂNCEANU

**cronica plastică
de Pavel Șușară**

Ambiguitatea Obiectului

Ca element al unui anumit tip de imaginar, dar și ca o componentă a limbajului propriu-zis, ca material din categoria culorii înțeleasă ca pastă, ca substanță, artistul folosește de multe ori obiectul, obiectul oarecare, determinat de o anumită funcție, care poate ulterior, prin preluare integrală, prin citare, prin intervenție sau prin referire polemică, să devină artistic, să se reconstruiască formal, expresiv și moral. Astfel, toate obiectele din această categorie sînt identificabile simultan în două realități: într-o realitate a memoriei, a contextului funcțional, și într-una a gratuității, a jocului formal care le preschimbă funcția în ficțiune. O asemenea stare de ambiguitate, în care gravitatea și ludicul, solemnitatea și ironia sînt prezente în aceeași măsură, în care este posibilă o glisare permanentă în timpul unor identități instabile, cu toate că nu mai este o noutate încă de pe vremea lui Duchamp, are în continuare o putere de seducție care te împiedică să-i ghicești venerabila vîrstă. Dacă la Duchamp obiectul era, însă, de-adevăratelea, folosit ca atare, de multe ori obiectele invocate de către artiști sînt numai carcace, sînt doar ficțiuni care nu trăiesc, la acest nivel, decît prin capacitatea noastră asociativă. Indiferent dacă e roată, cușcă, geamantan de voiaj, șorț pentru sudură, colivie etc., obiectul este în primul rînd spațiul în care se rezolvă tensiunea majoră dintre ceea ce se știe deja și ceea ce se vede acum. Între aceste date ale percepției se naște obiectul artistic, se impune supremația imaginii și se absolutizează gratuitatea formei.

În spațiul artei românești, performanța absolută în ceea ce privește manipularea obiectului, cu întreaga lui aură de expresii și de virtualități, continuă să rămînă și, poate, va rămîne pentru încă multă vreme, Ion Bitzan. Rememorarea prezenței sale în acest mecanism al remodelării subtile a realului este, măcar din cînd în cînd, absolut necesară, pentru că gestul lui nu este doar unul exclusiv creator, ci și unul implicit pedagogic, un adevărat reper în ceea ce privește capacitatea de activare a potențialului ignorat din lucrurile pe care, de atîtea ori, ne amăgim că le cunoaștem și că le stăpînim.

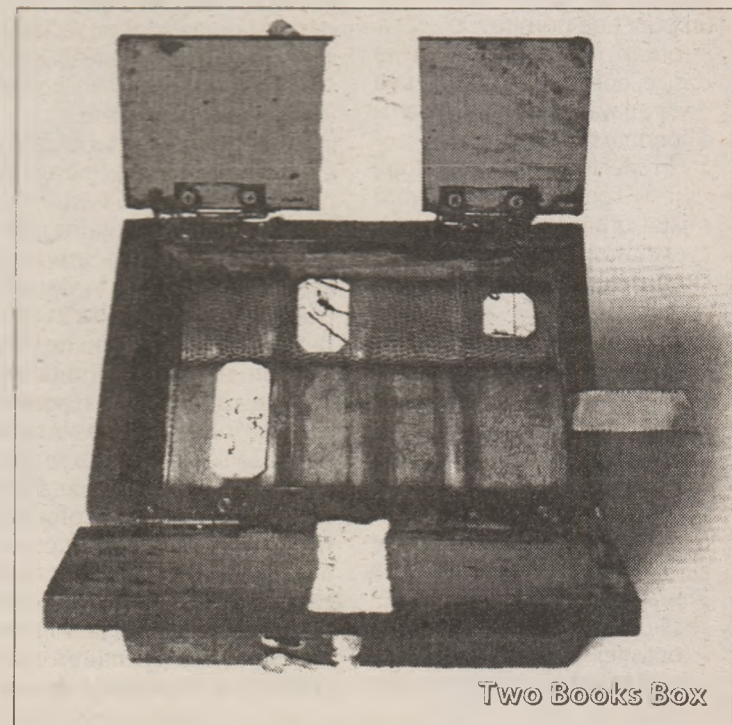
În această perspectivă, mai importante decît lucrările înseși, în general știute bine și prețuite în consecință, sînt mecanismele și resorturile adînci ale fascinației pe care arta și personalitatea lui Bitzan o exercită asupra conștiinței publice și asupra privitorului, în particular. În pofida faptului că artistul și-a delimitat foarte net universul și și-a restrîns reveriile la cîteva categorii de obiecte-reper, senzația de bogăție, de materie inepuizabilă și de acțiune formativă

infinită se impune, dincolo de interesele imediate și chiar de nivelul de instrucție, tuturor categoriilor de spectatori. Pentru că Bitzan, spre deosebire de majoritatea confrăților săi, contrar aparenței de noutate radicală, oferă privitorului, cu o savantă intuiție psihologică, exact ceea ce acesta, la un prim nivel, poate accepta fără protest și poate înțelege fără efort. El își amăgește interlocutorul că arta este tocmai ceea ce acesta bănuia demult, adică o copie limpede a realității, un act mimetic desăvîrșit, o dublare a naturii printr-o imagine de o fidelitate care, la un moment dat, poate genera confuzii. Tocmai acest mecanism al imitației și această consecință ultimă care este *confuzia* sînt, la urma urmelor, factorii psihologici pe care se construiește arta lui Bitzan. Însă artistul deplasează net zonele de interes și perturbă cu desăvîrșire toate reperele. El separă natura neutră, anonimă și indiferentă în sine, care secole de-a rîndul a fost sursă directă pentru contemplația și pentru acțiunea artistică, de formele artificiale, de produsele culturii și ale civilizației. Și în loc ca actul mimetic, după cum ar fi fost de așteptat, să se exercite în relație cu natura, cu lumea așa zis obiectivă, el se manifestă exclusiv, profund și iremediabil față de

formele constituite ale culturii. Din act de fidelitate, de supunere și de celebrare, *imitația* devine un gest de sfidare, de reconsiderare și de posesiune. Dacă *mimesisul* clasic adăuga naturii un sens și instaura o anumită ordine, *mimesisul* lui Bitzan perturbă pînă la anihilare modelul, îl golește de toate sensurile originare și îl resemantizează într-un alt sistem de codificații. Fila de manuscris, pagina de incunabul, insectarul, laboratorul alchimic sau al omului de știință pozitivist, inventarul de buduar și tot ceea ce universul artificial oferă în ansamblu și în amănunt se preschimbă, printr-o halucinantă construcție mimetică, în opusul desăvîrșit al originalelor: în iluzie pură, în gratuitate absolută, în joc dramatic cu absurdul și cu fatalitatea. Confuzia inițială, oscilațiile percepției și continua glisare între obiectul real și ficțiunea imaginii, sprijinite și întreținute de artist printr-o manualitate și printr-o capacitate de adaptare la spiritul formei și la somațiile materiei cu totul ieșite din comun, se transformă, finalmente, în ambiguă trăire estetică și în vibrație metafizică adîncă. Fără să fi fost un om cultivat în accepțiunea academică a cuvîntului, adică fără o cultură narativă solidă și sistematizată, dar cu o profundă cultură vizuală și cu un instinct

infailibil al livrescului, Bitzan a intuit că una dintre cele mai eficiente modalități de a provoca interrogații filosofice și vibrații estetice este bruscare ontologică, dizlocarea obiectului din funcția, din natura și chiar din existența sa. Operînd exclusiv cu semne și cu structuri preexistente, deja sistematizate în arhiva noastră mentală și

semnificate în orizontul cunoașterii, artistul explorează, în principal, patru căi de acreditare a formei și tot atîtea strategii de manipulare a privitorului; prima cale este aceea a *imitației directe* (cazul paginii scrise, al cărții, al bibliotecii, al insectarului etc.) prin care imaginea devine autonomă față de obiectul inițial, a cărui esență este acum uzurpată. Cea de-a doua cale ar putea fi numită a *imitației analogice* și ea presupune invocarea unei realități prin substituții sprijinite pe analogii formale: un dovlecel uscat, de pildă, se substituie drugului de salam într-o compoziție care comentează ironic imaginea vitrinei de magazin alimentar. Celei de-a treia căi i s-ar potrivi denumirea de *construcție metonimică* și ea se referă, în special, la instalațiile complexe de genul CÎNTĂRII CÎNTĂRIILOR în care epica și personajele unei narații preexistente sînt introduse metonimic prin repere plastice minimale, însă perfect definitorii pentru întregul acțiunii: de pildă pantofii bărbatului și ai femeii, ca substitut al personajului. Și, în sfîrșit, cea de-a patra cale este aceea a *construcției în sine*, indiferentă față de modele și irepetabilă ca structură. Aceste construcții, fără a se raporta la realități deja cunoscute, sugerează plauzibil universuri condensate, stochează și aglutinează obiecte, forme, substanțe, densități și tonuri diferite fără o altă justificare decît aceea a unei conviețuiri legitime sau aleatorii. În aceste cutii, valize, dulapuri și în tot felul de alte recipiente, mai mult sau mai puțin identificabile, se adună toată tandrețea, ironia, patetismul, bogăția și disperarea mocnită a unei conștiințe neobosite și profunde. Neobosite prin puterea de a lupta cu neantul și profunde prin inocență, prin bucurie și prin împăcarea subînțeleasă cu ideea zădărniciiei.

Two Books Box

Un eseu de George Banu

Zholdak, un suprarealist neîmblânzit

Nu cunosc parcursul lui Andriy Zholdak, dar, încă de la primele spectacole văzute, am avut sentimentul că mă aflu în fața unei lumi în plin proces de fisiune și a unui artist ce-și asumă riscuri enorme. De unde vine? Nu știu decât puține lucruri despre el... Aparținând culturii ucrainene, fost elev al lui Anatoli Vasilev, marcat de un soi de credință animistă care trimite la unele curente orientale, Zholdak e aidoma unui meteorit a cărui cădere peste un text, de preferință reputat, produce crevase, îl fisurează, îl dezorganizează. Zholdak nu citește operele în sensul obișnuit al cuvântului, nu se integrează unei tradiții și nu propune o abordare critică: el tratează ca pe niște materiale de construcție față de care își îngăduie libertăți fără de margini. Acest impact violent produce veritabile deflagrații.

Referirea la o piesă anume are, la Zholdak, același rol ca și titlurile date tablourilor suprarealiste, titluri care – afirma Barthes – îndeplinesc exclusiv o funcție de „ancorare”. Se spune că Magritte își aduna prietenii ca să caute împreună titlul unui tablou deja terminat. Scopul era de a mări distanța dintre cele două, menținând totodată o anumită tensiune între ele. În același spirit, Zholdak mizează pe conflictul dintre „ancorarea” produsă de titlul unor piese – *Hamlet*, *Pescărușul*, *Othello* – și spectacolul eliberat de responsabilitățile implicate de tratarea acestora. Textele vechi sau autorii cunoscuți presupun întotdeauna un prealabil admis căruia Zholdak îi contestă orice autoritate. El îl agrează, îl deturneză, îl face tândări, dar, în același timp, pentru a instaura un climat de fricțiune care irită sau seduce are nevoie de un text. Altfel, s-ar vedea lipsit tocmai de ceea ce are nevoie de un text. Altfel, s-ar vedea lipsit tocmai de ceea ce are nevoie de un text. Altfel, s-ar vedea lipsit tocmai de ceea ce are nevoie de un text.

În spectacolele sale, cu totul ieșite din comun, Zholdak dezvoltă o estetică a *șuvoiului de imagini*. Izvorând fără întrerupere, niciodată supuse vreunei selecții, ele se succed, țâșnesc pe neașteptate, variază, refractare celui mai elementar principiu de economie. Puterea de a le genera nu diminuează nici o clipă. Aceste imagini surprind prin năvala lor masivă, inepuizabilă, constantă. Abundența lor poate deveni uneori agasantă căci, așa cum abuzul de metafore face ca textul unui scriitor să pară „împănătat ca o tartă cu prune” – ca să-l cităm pe Lawrence Durrell – tot astfel spectacolul sfârșește prin a fi lipsit de orice arhitectură.

Puțin îi pasă însă de asta lui Zholdak, dușman declarat al oricărei ordini care ar putea îndigui șuvoiul. Nestăvilită, zbuciumată, impetuoasă, dinamica lui se dovedește incompatibilă cu structurarea unui ansamblu al imaginilor. Ceea ce contează este doar succesiunea, fluiditatea și mișcarea lor interioară. Iată de ce reprezentațiile lui Zholdak ar putea dura la infinit: nimic din desfășurarea lor nu reclamă sau nu anunță încheierea care ar urma firesc unei dezvoltări. Zholdak lucrează prin acumulare.

Această energie debordantă e totuși odihnitoare, în măsura în care ne îngăduie să păstrăm o oarecare independență în raport cu spectacolul și să ni-l asumăm ca pe un act continuu în mișcare. Nu e nici o nenorocire dacă unele detalii ne scapă; asta nu ne face să ratăm esența. Confruntat cu înălțuirea neîntreruptă a imaginilor, spectatorul are de ales între a refuza să se implice și a se lăsa târât de val. Examinarea detaliilor nu-și află aici rostul. E totul sau nimic. Teatrul lui Zholdak poate fi nu numai respins, ci și temut, căci el ne atrage într-o experiență vizuală fără repere și fără limite. O experiență care, pentru a fi trăită, pretinde un soi de uitare de sine,

o renunțare la orice prudență și la orice măsură de protecție. Cui îi e frică de o asemenea călătorie ar face mai bine să se retragă.

Această puzderie de imagini, imagini în hățișul cărora suntem invitați să ne pierdem, trebuie percepute în actualitatea clipei. Ele nu trimit la un program dinainte stabilit, nu se înscriu într-o progresie de o neabătută coerență. Ceea ce ele ne oferă este starea de euforie resimțită atunci când ne lăsăm purtați la voia întâmplării și, în același timp, senzația reconfortantă dată de prezența unei excepționale forțe creatoare. Forță care, aflată într-o permanentă erupție, acționează. E ceva ce poate să nu ne placă defel sau, dimpotrivă, ceva ce ne cucerește, ne captivează.

Zholdak nu-și construiește imaginile – imagini atât de personale! – cu ajutorul tehnologiilor moderne, al virtualului ori al sistemelor numerice. Imaginile lui prind în vârtejul lor trupuri, folosesc elemente (pământ, apă) sau materii (laptele mai ales), uluindu-ne cu forța concretei lor. Materiale și derutante, ele nu se bazează pe descoperiri de ultimă oră, ci pe resursele străvechi și artisanale ale teatrului. Puternicul lor efect poetic se

datorează permanentei deturnări de la întrebuintarea știută, consacrată a resurselor scenei. Zholdak procedează ca un „autor de platou”.

Zholdak nu pune în scenă, el semnează *spectacole de autor*, pe care nu intenționează, deocamdată, să le prezinte ca atare, deși totul confirmă acest lucru. E limpede însă că, treptat, semnătura sa capătă tot mai multă greutate. Am descoperit-o în *Taras Bulba* de Gogol, unde scena nu contenea să creeze mișcări de grup, să „exulte”, grație „teatrului naturii” care, uneori, îl evoca pe Tarkovski și relația, tipic rusească, cu „duhul pământului”. Au urmat *Hamlet*, la Kiev, *Othello*, la Sibiu, iar limbajul lui Zholdak s-a îmbogățit continuu, surprinzându-ne prin forța de necontrolat a acestui inepuizabil zăcămant din adâncuri. Creația lui Zholdak e vulcanică.

Spectacolul său genial, *O lună la țară*, pune în lumină apropieri evidente cu *Privirea surdului* al lui Wilson, pe care Zholdak afirmă că nu-l cunoaște. N-are a face, filiația e vizibilă și înrudită flagrantă. Mi-am dat seama de asta pe când mă aflam sub vraja hipnotică a acestui spectacol ale cărui secvențe se succedau după logica proprie visului. La capătul fiecăreia, un soi

de pleoapă sau, dacă vreți, de diafragmă, se închidea pregătind trecerea la următoarea, într-o mișcare onirică ale cărei efecte le resimțeam vertiginos. Mișcare ce te poartă pe căi neștiute, instituie relații bizare și schimbă deseori tonalitatea. Secvențele spectacolului erau una mai melancolică, alta mai puțin melancolică, una mai luminoasă, alta mai întunecată. Ritmul lent, lungit, ritm fantasmatic! Am avut atunci impresia că Zholdak îți permite spectatorului de astăzi să re trăiască aventura *Privirii surdului*, pe care Aragon a numit-o „cel mai frumos teatru din lume”. În sala Casei Sindicatelor de la Sibiu, urmărind spectacolul lui Zholdak, ghemuit în fotoliul meu, m-am lăsat cuprins până la ameteală de fascinația acestei aventuri. Blestemam pauzele care întrerupeau brutal fluiditatea operei scenice. Și, ca orice om rob visului, pierdut în mulțimea din foaier, nu așteptam decât să-l reiau. N-am mai avut atunci nici o îndoială că Zholdak reușise de data asta să se apropie mai mult ca oricând de ceea ce constituie esența identității sale, iar acest spectacol, atât de diferit de celelalte, mi-a apărut ca fiind rodul scrierii automate teoretizate de Breton. La Zholdak, scrierea automată se descoperă în act, derutantă și captivantă, așa cum fusese ea la începuturile lui Wilson. Zholdak e singurul suprarealist din zilele noastre.

Fără să o formuleze explicit, Zholdak recunoaște că practică scrierea automată căci, spune el, unor momente de totală lipsă de inspirație le urmează altele de activitate intensă, impuse de o putere din afara lui. De aceea nu se neliniștește, știe că trebuie să le aștepte, iar când ele vin, „șuvoiul” se dezlănțuie, val după val. Aici se vede înrudită lui cu suprarealiștii căci, în ciuda referințelor sale tibetane care amintesc de Vasilev, nimic nu ne îndreptățește să-i afiliem teatrul unei experiențe sacre. E un teatru izvorât din pulsuni capabile să depășească cenzura raționalului și să descătușeze subconștientul artistic, un teatru în care, ca și în vis, timpul și spațiul se întrepătrund potrivit unei logici arbitrare, un teatru unde imaginile apar și dispar fără nici o premeditare, unde artistul își interzice să aleagă între frumos și urât. Zholdak declară că, atunci când lucrează, se află într-o stare de extremă luciditate, acea luciditate nocturnă grație căreia, în vise, totul e foarte clar. Vise însoțite uneori, din păcate, de prezența prea agresivă a sunetului. Viselor tăcute ale lui Wilson, el le opune visele lui zgomotoase. Dincolo însă de orice deosebire, cei doi artiști aparțin aceleiași familii. Nu ne rămâne decât să

sperăm că activitatea onirică își va păstra la Zholdak spontaneitatea care la Wilson s-a pierdut.

Zholdak adoptă logica asociativă a suprarealiștilor și, din momentul în care admitem această absență a oricărei îngrădiri, spectacolele lui ne apar ca niște opere în mișcare, roade ale universului unui artist care asumă artificii și deplina libertate. „Creez ca și cum abia m-aș fi născut. Nu țin seama de ceea ce a fost desemnat până acum ca fiind teatru.” El nu vrea să apeleze la energiile fizice, la zbulucul corporal, ci revelează, în mod nemijlocit, apariții și cristalizări onirice; fuge de profunzime și cultivă suprafața pe care, ca pe o pânză uriașă, se desfășoară un univers de forme, autonom și indiferent la oricare altă logică în afara celei proprii lui. Atitudine de plastician.

Ceea ce la Wilson se organizează în jurul siluetei, a singularității corpului, la Zholdak devine triumf al coralității, căci regizorul îi place să pună în mișcare ansambluri, să umple scena cu lume, pentru a o cufunda apoi în clăbuc de săpun sau în noroi, în lapte sau în apă. Slavul din el se simte atras de colectivitate, tocmai pentru a o putea manipula mai bine. Pe scena deseori suprapopulată, Zholdak impune o senzualitate care se agită și se revărsă dincolo de contururile respectate cu sfințenie de marele desenator Wilson. Experiența visului nu-l împiedică pe Zholdak să-și afirme vocația de colorist, vocație împlinită prin tot ceea ce implică nesupunerea la un program, la o lege, la o moștenire. La el, ba totul dă pe

dinafară, ba totul redevine calm, căci Zholdak știe că nimeni altul să exploateze această alternanță, să opună coralității singurătatea a două trupuri sau materialității evanescența umbrelor insesizabile. Iată un teatru al unei neasemuite libertăți, dar ale cărui limite se pare că începe să le întrezărească el însuși, din moment ce se declară interesat pe viitor de lucrul cu „supramarioneta”. Trimitere la „arta teatrului” a lui Craig, ca și la ordinea pe care Wilson a impus-o universului său! O apropiere încă și mai explicită se va impune în viitor?

Există în teatrul lui Zholdak și o altă cale, despre care, din păcate, nu știu mai nimic. E aceea din *Trei surori*, unde strigătele

disperate. „La Moscova! La Moscova!” ale surorilor aflate în Gulag răsună aidoma apelurilor rămase fără răspuns ale acelor deținuți politici al căror cimitir a fost Siberia stalinistă. Ea se continuă, recent, cu *Ozi din viața lui Ivan Denisovici*, unde regăsim experiența concentraționară cu tot ceea ce aceasta comportă ca distrugere a ființei. Regret nespun că nu am văzut aceste spectacole care ne dezvăluie un alt Zholdak, artist marcat de teroarea exercitată de-a lungul secolului trecut de puterea totalitară sovietică. Zholdak nu poate uita cumplitul martiriu. S-ar părea că astăzi regizorul șovăie între cele două căi. Pe care dintre ele o va urma? Totul ne lasă să credem că, o dată cu trecerea timpului, traumatismul istoric va ceda locul libertății onirice.

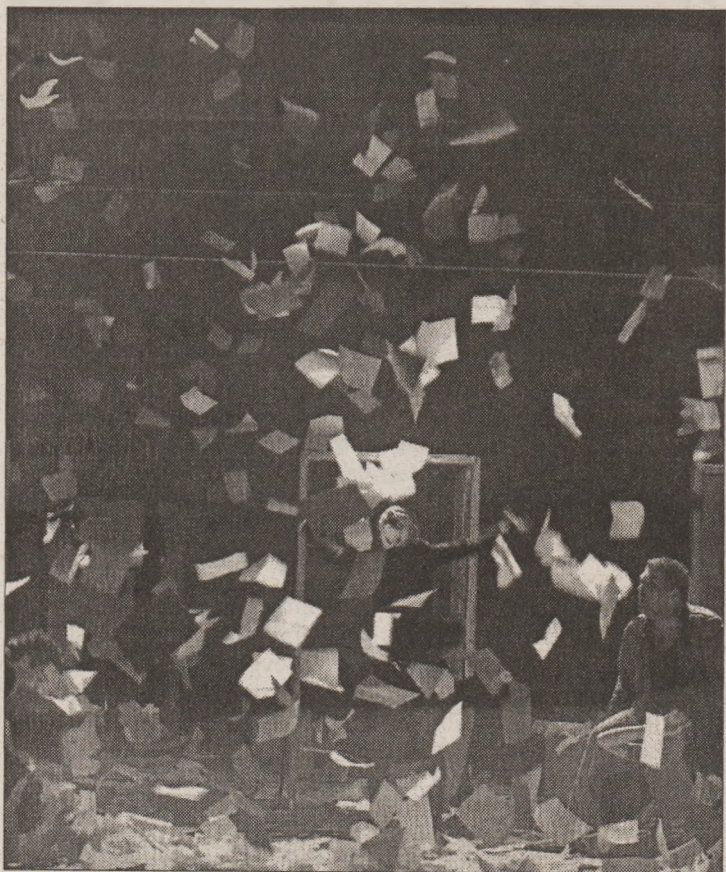
Zholdak procedează ca un artist deplin. El instaurează pe scenă „haosul” unui baroc în care regnurile uman și animal comunică, în care granițele sunt desființate, în care ceea ce contează e doar eferescența poetică. Creează ceva misterios, ceva ilizibil, ceva ce pe unii îi revoltă tot atât de mult pe cât îi seduce pe alții. Reacție de o extremă ambivalență, produsă de acest teatru situat dincolo de norme.

Zholdak vrea să fie prezent în spectacolele lui, prezent cu tot ceea ce îl constituie, fără restricție, nici selecție. El personalizează la maximum creația și, dacă ne exasperează, e tocmai din pricina acestei subiectivități pe care unii o socotesc străină teatrului. Zholdak însă nu capitulează și vrea să-și impună subiectivitatea mânuind „cuțitul care trebuie să spintece orice compromis și să refuze orice interdicție”. Numai așa, spune el, poate fi revelat „suprasecretul”. Căruia logica rațională îi interzice accesul la scenă. De aceea, conclud

pe Othello, de pretutindeni – din plafonul scenei, din culise, din balcoane – e aruncată scrisoarea falsificată de lăgo ce pentru soțul trădat dovedește vinovăția Desdemonei. Întreaga sală e acoperită de hârtiile azvârlite cu o frenezie de neînchipuit. Gelozia întunecă mințile maurului și cuprinde lumea: teatru! materializează domnia ei paranoică. O vedem, de asemenea, pe Desdemona nemaivând decât un picior: „De ce?” l-am întrebat odată pe Zholdak. „Pentru că ea spune că bănuiala lui Othello a rănit-o”. Soluție care, la urma urmei, amintește „literalizarea” scenică proprie discursului textual practicat de mișcările de avangardă din anii '60-'70, mi-am spus eu, mulțumindu-mă cu răspunsul primit (așa lucra Grotowski sau Manea). Un an mai târziu, Zholdak îmi dezvăluia întâmplarea care îi sugerase soluția: „La țară, am fost cândva martor la cearta cea mai îngrozitoare pe care am văzut-o vreodată între o fată și maică-sa și, la un moment dat, mama, la capătul puterilor, a strigat: «Nu ești fiica tatălui tău!» Atunci s-a lăsat tăcerea, fata a început să plângă încet și, privind-o, am avut impresia că i se amputase un braț. Nu i-l mai vedeam.” Fecunoaștem ceva din Magritte în această viziune. Dar mult mai sălbatic, căci Zholdak este un suprarealist neîmblânzit.

Traducerea din limba franceză
Delia VOICU

(Ilustrațiile reprezintă scene
din spectacole.)

EDITURA POLIROM

■ Claudia Golea
Vară în Siam

■ Cristian Grosu, Liviu Avram
Jurnalismul de investigație

■ Alessandro Baricco
Fără sînge

■ Richard Brautigan
În zahăr de pepene

www.polirom.ro

În atelierul următor (ochii îmi erau deja împăienjeniți, obosisem) i-am ajuns în fine din urmă pe chefiul din timpul zilei: aici descălecase Vasiliok Piatov și Kindiaev, Goșa, designerul Rașid. M-au instalat pe un taburet, mi-au dat să mănânc pelmeni de magazin, cenușii, lipiți unul de altul, dar fierbinți în supă lor care frigea și ea (îmi prindeau bine). Vasiliok glumea. Goșa se contrazicea cu el.

Era comic: fierbeau pelmenii într-un ceainic mare. Taburetul era ocupat. Am vrut să stau pe dușumea ca Vasiliok, dar jos era curent. Rinichii au început să geamă, m-am ridicat, am căutat – în sfârșit, m-am așezat pe o boccea cu rufe. Și stătea jos bătrînul ca un bătrîn. Obosisem. (Era pauza mea. Legitimă, sînt mai bătrîn decît ei cu zece-cincisprezece ani.) Iar între timp Ciubik polemiza cu înverșunare. Ciubik e de-al nostru. Ca întotdeauna. Turnătorul erudit dădea energic din mîini, descriindu-ne periferia Parisului, ultimele zile ale lui Nicolas de Staël. Prin fumegarea albăstruie, prin fum și prin cearta vocilor vanitoase, nu puteam să nu apreciez nescăta lui forță vorbărească. Dar și ceilalți vorbeau. Ședeau pe scaune. Pe taburete. Pe dușumea. Parisul... Expozițiile americane... Buldoze-riștii... Șelkov... Șemiakin... O sută de mii... Două sute de mii... (Noi, la timpul nostru, puneam jaloane, creștături în diamant „Novî mir”... Editare în Franța... Gallimard... Ardis... zăpadă de pe culmile uitate.) „E scriitor bun” – a spus cineva dintr-o dată. Am auzit bine, se pare că vorbeau despre mine.

La bucătărie, trebuie să spui mereu așa ceva despre un underist, ca să se bucure și el un pic. Pomană, au aruncat o vorbă, doar nu le pare rău de-o vorbă, dacă toată viața ai trăit ca un proscris. (După părerea lor, ca un proscris. Eu gîndesc altfel.) Cineva mi-a dat o țigară. A apărut lîngă mine și o femeie, înaltă, cu șolduri. A pus ochii pe mine. Dacă despre un underist se vorbește în gura mare, asta le impresionează pe femei: femeia e deschisă ca natura, ca stepa, e uscată și, în acest sens cîmpenesc, așteaptă întotdeauna (dar dacă?) pe un bărbat cît de cît în carne și oase, cît de cît promițător – un adevărat ochi receptiv, ager. Cu apartament. Cu metri p. calzi aproape de metrou. Nici măcar cu gîndul nu m-am legănat în stepa ei (eu nu-s Vik Vikici, sînt căminist.). Atunci ea a venit mai aproape, se ținea ca o gospodină, mîini plinuțe și, aplecîndu-se, m-a presat puțin cu șoldul cald. Eram pe taburet, am simțit: stătea lîngă mine.

Nu m-am întors – am prelungit numai momentul (consumînd greutatea ei caldă). Tărăgănam, dar mi se oferea întreaga nemărginire a lumii nebărbătești. „Larisa?” – vrînd să-i ghicesc numele, am

întrebat-o fără să mă întorc. (Și deja nu mă mai feresc de trupul ei ce mă încălzește.) „Lida”, a precizat, rîzînd. Dar așa a fost mereu: cînd am fost luat cu asalt, nu m-am lăsat. Am așteptat. Femeia se va abate. (Ea se abat, eu merg în linie dreaptă.) Cîrînd m-a și părăsit; un exemplar zburător. Deja-i cu altcineva. Cu un peisagist. L-a abordat. Cu aceeași alintare de gospodină. Cu aceeași căldură a șoldului.

Din celălalt colț, de pe taburete, cineva a întrebat:

– ... Dar bătrînul, bețivul acesta, cine-i?

– Îl cunoaște Vasiliok.

– A-a!...

Poate că era vorba despre mine. Sînt deja cam bătrîn pentru ei, am trecut de cincizeci de ani, am pantofii stricați și umblu din sindrofie în sindrofie în căutare de băutură. Bețivan. (Umblă după un turnător mărunț, imaginîndu-și că-și va salva biografia pentru veacuri. Și că anelele kaghebiste sînt singurele ce vor sta alături de Tacit.)

Gîndul iarăși și iarăși pătrundea cu pași moi ca să-mi facă pe neașteptate mîinile de vată și inima gata să ierte. Doar durerea nu e în secole, în veacurile lungi, ci în eul meu scurt, *hic et nunc*. Ce folos că va fi cu un ins defăimat mai mult sau mai puțin, cînd ei în ane sînt zeci de mii? Omuleții nu vor descifra în veacul vecilor aceste liste pestrițe, kilometrice. Cum a spus un chinez: numai să uităm.

A început sughitul; mă enervasem. Unul dintre cei tineri și puternici, un bărbos tipic (pesemne sculptor, ei au mîini zdrăvenel!), s-a repezit imediat la mine.

– Du-te. Du-te... Borăști și pe urmă te întorci. Mă împingea afară pe ușă cu tot atîta scîrbă cîtă milă. De-al nostru.

Am intrat afară la aer curat; la intrare, într-adevăr mi s-a întors stomacul pe dos. Asta-i bine. Noapte. Stele. Și bofîtura de la picioare n-o vedeam – era de-acum tîrziu.

Trebuie. Nu mai e loc de dat înapoi. Două decenii și ceva am țâcănit la claviatura mașinii de scris. Să renunț la eul meu, la textele mele (acum mă agățam și de texte) numai pentru că și el e om?... Da, să renunți, mi-am spus deodată. Da, e om. Beția îmi trecea. Beția ieșea parcă bucăți din mine. Dar bucățile (straturile) rămase erau încă uriașe.

A ieșit Ciub.

– A-a! Ești aici? Și m-a lăudat fiindcă l-am așteptat: Bra-avo!

Și mi-a arătat o sticlă plină, același onorariu al meu. Pe trupul sticlei au sclipit șerpișorii reflexelor.

Am pornit mai departe.

Ciubik nu mă pierduse, eu nu-l pierdusem. Ciubik se străduia – eu la fel. Deodată mă deprinsesem cu el. Mergeam unul lîngă altul. Așa-i viața. Treburile noastre, atît de diferite, nu puteau deveni una

Avanpremieră editorială

VLADIMIR MAKANIN

Underground sau Un erou al timpului nostru

Vladimir Makanin (n. 1937) – prozator și scenarist rus contemporan. A debutat cu romanul *Linia dreaptă* (1965). Dintre operele mai importante, amintim nuvelele: *Antiliderul* (1980), *Voci*, *Precursorul* (1982), *Unde se întîlnia cerul cu dealurile* (1984), *Pierderea*, *Unul și una*, *Rămas în urmă* (1987), *Portița* (1991). Pentru romanul *Undergorund sau Un erou al timpului nostru* (1999) a fost distins cu Premiul „Russian Booker” și a fost tradus în peste zece țări.

Romanul *Undergorund sau Un erou al timpului nostru* este în primul rînd o radiografie psihologică a derutei sociale și morale postsovietice. Figura centrală este un scriitor de underground încă din epoca brejnevistă. Acum însă acesta nu mai vrea nici să scrie, nici să publice; își găsește o ocupație modestă, învecinată cu statutul de boschetar: în schimb unei simbrii modice, păzește apartamentele locatarilor plecați temporar. Toposul acțiunii este un fost cămin muncitoresc, de fapt un complex uriaș de clădiri, în care viețile și destinele sînt clădite una peste cealaltă, la periferia metropolei moscovite. Giganticul cămin este, în realitate, Rusia anilor '90, iar coridorul ce pare infinit este, de fapt, viața fiecăruia. Fostul cămin este și locul de intersecție (și de relatare) a unor vieți mai mult sau mai puțin tragice. Dar, dincolo de toate acestea, referința sa principală este Literatura Rusă (cu majuscule), față de care autorul adoptă originale atitudini intertextuale. Încă din titlu sîntem trimiși la însemnările din subterană ale lui Dostoievski și la romanul lui Lermontov *Un erou al timpului nostru*. De altfel, din prefața celui din urmă se citează: „Eroul... este un portret, dar nu al unui singur om; e un portret alcătuit din toate vicile generației noastre, în deplina lor evoluție”. Cercul intertextual se lărgeste mereu. O linie narativă secundară zugrăvește destinul fratelui personajului principal, pictor talentat în tinerețe, a cărui viață a fost distrusă de KGB prin internarea forțată într-o clinică de psihiatrie, unde a fost tratat de o „disidență” pe care nici n-a avut-o; regăsim aici sugestii din *Maestrul* și *Margareta* lui Bulgakov. La fel, moartea unui „om mic”, care face infarct din pricina unei banale perechi de pantaloni, seamănă foarte bine cu destinul celebrului Akaki Akakievici din *Mantaua lui Gogol*.

Un roman dens, masiv, al cărui principal sens „ideologic” este acela că omul „obidit și umilit” are dreptul să nu se vîndă discursului și (non)valorilor epocii. Romanul va apărea în colecția „Biblioteca Polirom”, coordonată de Denisa Comănescu.

singură, însă coincisese totuși, se îmbinaseră, iar într-o treabă comună, prelungită, tovarășul de drum îți este, vrei-nu vrei, aproape rudă.

– Bea, frate – turnătorul, ager din instinct, mă mai și ironiza. Nimerea fără să țintească. Nedîndu-și seama că vorba frate are un sens.

Am supt o înghițitură care mi-a dat puteri. Dar parcă nu doar mie. Și Ciub, după fiecare contact al meu cu sticla, se înveselea. Iar străzile erau posomorîte. De vreo zece ori, de-a lungul acestei treceri pe jumătate întunecate, de-a lungul acestui segment (nu cel mai lung) a rătăcirilor și chefurilor de partea cealaltă a Tagankăi,

m-am gîndit să anulez grava întreprindere. Ezitam. Și de fiecare dată reveneam la motivul inițial: n-am cum să dau înapoi; va distruge ce-i al meu, acel ceva dădăcit și îngrijit de toată viața mea, care-i mai mult decît eul.

Ne-a oprit un milițian. În întuneric, am simțit că m-a înșfăcat cineva de umăr și, dintr-o smucitură, m-a

răsucit cu fața. Imediat am încetat să mă clatin, mi-am îndreptat trupul, nedorind să mă pomenesc la miliție. Nu mai eram beat tare și mă dătinam doar așa, din flască obișnuință nocturnă (și în parte pentru Ciubik). Milițianul m-a întors cu fața spre el. Mă privea. Iar celălalt stătea cu ochii în patru deoparte. Gata de orice. În mîna lăsată în jos ținea bastonul.

Și cu ce pasiune, care-i răzbătea în voce, cu ce grijă subită Ciubik s-a repezit imediat la mine și la gaborul care mă înșfacase: stop, stop, locotenente!... Ciub nu le putea permite nici să mă salte, nici să mă tragă deoparte, nici nu se putea gândi la una ca asta, eram prada lui. El, după cum am aflat mai târziu, se pregătea să mai înregistreze cu mine cel puțin încă o casetă, nouăzeci de minute.

– Bine-bine, locotenente. Sîntem amici. Ne plimbăm. Totu-i bine, locotenente!... a spus Ciubik, repezindu-se spre noi. Și ce iute a zărit în întuneric steluțele celuiilalt.

Acum și eu stăteam drept ca lumînarea în fața locotenentului, chiar cu o oarecare exagerare – pasămite, sînt treaz și voinic! Privește-mă! Voiam să merg, voiam să-mi continui drumul, nu voiam să rămîn fără Ciubik, fără prada mea.

Ciub avea cu el o explicație scurtă și energică. Eu stăteam deoparte. Dar ascultam cu atenție. Să fii remarcat de miliție – e un început rău pentru orice treabă; mai rău nu se poate. M-am simțit mai ușurat cînd nici Ciubik nu a vrut să se dea de gol. Nici coperte, nici un fel de legitimație – nu le-a arătat, nimic: pasămite, îmi pare rău, dar n-am buletinul la mine.

– Petrovici, mi s-a adresat el. Ai buletinul la tine?

Am ezitat. Dacă rostesc două cuvinte cu voce groasă, de om beat, ar putea să mă salte, dacă vocea mi-ar fi prea trează, ar intra la bănuială Ciubik; am tăcut, medie de aur, nu mă trăda.

Însă asta era cea mai proastă soluție pe care o puteam inventa: reacționînd la tăcere, milițianul s-a apropiat deodată de mine și mi-a pipăit repede cu palmele pieptul, pantalonii. Ca să vezi. Chiar și genunchii mi i-a pipăit, plimbîndu-și palmele pe ei, dar pînă la ciorapi și pantofi nu a ajuns. Eu încremenisem.

– E curat, i-a spus el celuiilalt, dîndu-i să înțeleagă că m-a percheziționat complet.

Dar celălalt a venit mai aproape, mi-a întors pe dos buzunarele de la pantaloni și a scos de acolo niște hîrtii ferfenite. Și cinci sute de ruble.

– Parcă ăștia-s bani. Nici de amendă nu am! am rostit eu încet, în timp ce el lumina bancnota cu lanterna.

Milițianul a apreciat asta (vocea

mea). Pasămite, nu-i beat chiar de tot.

Mi-a înapoiat bancnota. Dar tot învîrtea în mîini hîrtioarele mele care n-aveau nici o importanță: chitanța pentru lumina din apartamentul pe care-l păzeam, un bilet la trenul electric. Poate că-l făcuse pe neașteptate suspicios vocea mea înceată și trează. Greu de spus. Un lucru era clar: mă studiază. Imediat o să mă întrebe.

Iar Ciub și cu locotenentul fumau de-acum; Ciub îl tratase pe celălalt cu o țigară bună luată de la Carol. Miroase a fum. Discutau – noaptea, pasămite, se face rece, dar în general e o toamnă ca toate toamnele.

– Unde lucrezi?

Am tăcut.

Ciubik mi-a sărit în ajutor. Sînd alături de milițianul celălalt, i-a strigat celui de lîngă mine de la distanța de trei pași:

– L-au disponibilizat. Se jenează să spună... Au fost dați afară cinci sute dintr-un foc!

Gaborul a zîmbit strîmb:

– Ne restructu-urăm! M-daaa.

Acum nu mai găsești de lucru așa de ușor.

Și deodată, luîndu-și un aer neutru-amical, și-a dus mîna la cozoroc. (El, care cu un minut mai înainte avusese de gînd să-mi dea la cap.) Ominune. Se pregătea să-mi dea la cap numai așa, ca să se încălzească. Și pentru ca la întrebările lui, omul (eu) să răspundă mai repede, mai vioi. Simțeam că ocheste și mă mutam de pe un picior pe altul, schimbînd distanța dintre noi. Întotdeauna ți-e milă de cap. N-are decît să mă pocnească, dar să nu ochască – iată pantomima care se jucase, timp de un minut sau două, între noi, în semiîntunericul spălăcit. Dar acum se răzgîndise: Mi-a înapoiat bancnota; și a salutat. Se înțimplă. Nu căuta logica. (Gîndește-te cum să scapi de logică.)

Am rămas iarăși doar noi doi, doi tovarăși de drum credincioși, cam beți. Mergeam. Mulțumit, Ciub fluiera.

Prin întuneric apăreau, la sînga și la dreapta, slab iluminate, blocuri de patru etaje. Ce raion o fi?

– Dă-mi să beau, i-am spus lui Ciubik. Mai avea o sticlă de rezervă.

– Ai timp.

– Nu fi cărpănos. Nu-mi scoate sufletul... Dă-mi!

De-abia acum aveam chef de băut. Cuțitul nu mi l-au găsit (și nu m-au săltat cu tot cu cuțit), ceea ce era o minune sau, poate, un semn. Cu rezerva că, totuși, cu această minune și cu acest semn eu nu umblam cu tertipuri și nu amestecam cerul în treburile mele pămîntești, din underground. Dumnezeu e Dumnezeu, e sus. Dumnezeu mă iubește oricum așa fi. Dar semne nu-mi dă, n-are nici un motiv să se încurce cu

fleacuri. Semnele și priceperea nesigură de a le citi sînt problemele oamenilor. (Doar un semn că merg pe făgașul meu. Eu ca eu.)

Am început să trag de sticla lui Ciubik, o scenă obișnuită, doi beți în mijlocul străzii, mîinile mele sînt mai puternice ca ale lui – Ciub nu mi-o dădea, rîdea. Și pesemne voia (plănuise) să ne așezăm undeva, să ne oprim; să ne așezăm și să mă descoase agale și, în sfîrșit, să mă lase pe bietul de mine să sug sticla pînă la fund. După care eu, probabil, aveam să mă decuplez, n-aveam să mai fiu în stare să merg. Firește, n-avea de gînd să mă care, beat, prin tot orașul. (Dar nici nu putea să mă părăsească oriunde.) În asemenea cazuri, nu se alege o intersecție sau un gang, ci un loc mai liniștit, mai izolat. Să scapi de tovarășul de băutură, dar el să nu se împleticească în urma ta pe stradă, să strige și să te înjure din urmă, să facă scandal. Nu, nu, într-un loc liniștit. [...]

Ciubisov a pornit-o întins spre blocul cel mai apropiat. Planul era simplu și putea fi citit de oricare

– O să ne îmbătă-ăăăm! a spus el exagerînd puțin. Ia te uită ce grozav, ce bine e aici.

Nimerisem un loc și mai bun (și mai călduros) decît presupuneam în timp ce lipăiam greoi în sus, pe urmele lui Ciubik. Acest semietaj de sub acoperiș, de deasupra etajului patru, era ticsit de vechituri și parcă pregătit anume pentru noi. Peste tot sînt puse paturi vechi, demontate (plasele zornăiau încet-încet). Niște lăzi. Pînă de păianjen. Un cărucior pentru copii. Și, desigur, nimeni nu vine aici noaptea. Blocul doarme.

Lumina (pe toată scara un singur bec debil) ardea la trei, iar aici, la noi, pătrundeau doar răsfrîngeri. Puteam vorbi fără să șoptim. Kaghebiștii se pricep să aleagă și să găsească noaptea un asemenea loc, priceperea și experiența, ce să fie, dacă nu ele! Acum n-am mai putut rezista: am oftat în întuneric. Uite-așa. Deja e lîngă mine.

Ne-am așezat pe o suprafață netedă, furniruită. Putea să fie ușa de la un dulap mare, străvechi. (Ca o jumătate de masă de ping-pong.)

E timpul. Am eliberat, am slobozit

ceva cînd am mers prin curțile întunecate, cînd am rătăcit și ne-am împiedicat de traverse (și el și eu am căzut cîte o dată)?

Sedeam alături. Eu mi-am ațînat capul în jos, ca un neghiob beat; și mîinile mi le-am lăsat în jos, spre ciorapi, spre pantofi – în așteptarea relaxată a băuturii alcoolice (oricare, mai bine votcă, desfund-o mai repede). Mîna mea dreaptă, lăsată în jos, a luat cuțitul. Dar nu l-am deschis. Precut, am așteptat.

– Bine. Ciubik a scos sticla din buzunar; s-a apucat să scoată capăcelul de metal.

L-a împins cu unghia. Neizbutind, și-a căutat în buzunar legătura cu chei, a proptit una și, dintr-o mișcare, a smuls repede capăcelul alb al sticlei de votcă. Ținea sticla pregătită. Iar eu deschisesem deja cuțitul. Mi-am întins mîna dreaptă în direcția lui. Mai rămînea să mă apropii. M-am prefăcut că mă întind după sticlă:

– Așteaptă... a spus el.

– Ce să aștept?

– Povestește. Despre scriitori povestește-mi. Povestești interesant... Pesemne că deschisese reportofonul. În întuneric, fiecare putea să facă ce vrea.

El voia ca eu să beau acum înghițitură după înghițitură, să mă timpesc fără grabă, să-i povestesc. (Se temea că am să beau deodată o jumătate de sticlă.)

M-am întins.

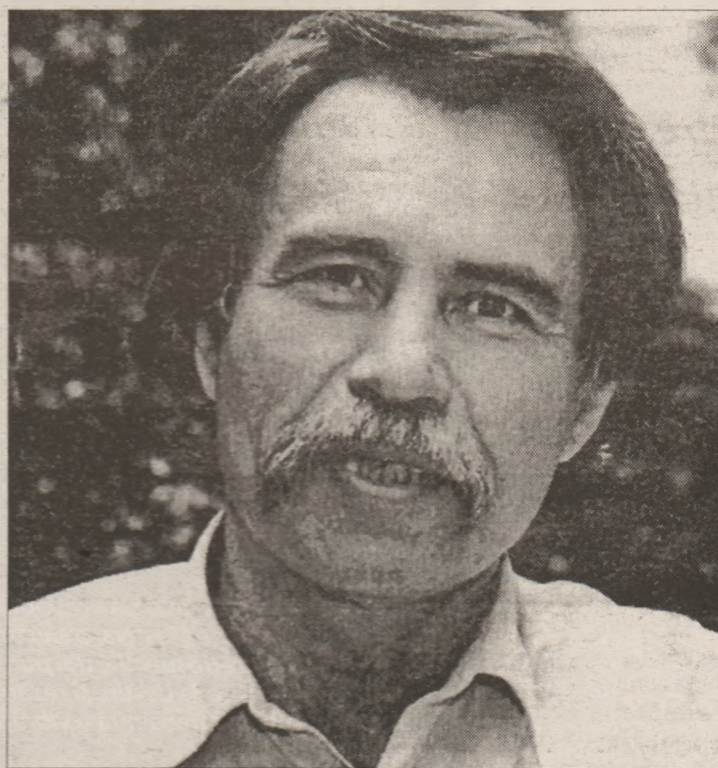
– Ți-am spus să ai răbdare!... A tras sticla în întuneric.

Dar eu mă apropiasem suficient, mă lipisem de el (n-ar avea timp să mă împingă). Și de îndată, cu o mișcare simplă (după omoplatul lui, ca într-un loc cunoscut) i-am înfipt cuțitul, simțind cu vîrfurile golul surpător al inimii omenești. A chițcăit ca un șobolan într-un colț. „Ma-mma-aa”, a mai îngînat. Apoi s-a zbatut un pic, dar fără să scoată un sunet. Pur și simplu, se cutremura din tot trupul. Am scos casetele, le-am pus la mine în buzunar. Ce reportofon mic. Am luat tot, am verificat. Am stat cîva timp în întuneric. Sticla se rostogolise undeva, sub lăzi, sub căruciorul de copii. Nu m-am apucat s-o caut. Doar nu mă atinsesem de ea. Nu voiam votcă.

Nu voiam să trag nici o dușcă. Totul s-a petrecut dintr-o dată. (Ca un măr copt, prăbușit la pămînt.) Sentimentul datoriei împlinite, nimic mai mult. Am coborît scara încet.

Prezentare și traducere de
Emil IORDACHE

Romanul este în curs de apariție la Editura Polirom, în „Biblioteca Polirom”, colecție coordonată de Denisa Comănescu.

ins căruia i s-a înțimplat, împiedicîndu-se, să caute noaptea un adăpost. În blocurile astea (de pe vremea lui Hrușciiov), la etajul ultim, la al șaselea (mai bine zis, deasupra etajului șase), este încă o jumătate de etaj, unde nu mai există ieșire sus, doar o scăriță subțire de fier se sprijină de acoperișul încuiat. Acolo, lîngă scară, poți într-adevăr căpăta, găsi un loc unde să stai jos și să bei relaxat.

Urcam etaj după etaj. Bețivii își știu cuiburile. E greu de mers, picioarele nu mă ascultă.

– Uite. Am ajuns.

Eu răsuflam din greu.

În sfîrșit durerea mea comprimată și mînia mea, dar în locul furiei (așteptate) s-a eliberat un sentiment nedefinit și, din păcate, veșted. Ca o slăbiciune. Ca un gol. (Drumul a fost prea lung.) Cu efort, îmi repetam: e timpul, deja e timpul, cuțitul e rabatabil, scoate cuțitul... Iar Ciubik, luîndu-mi-o înaintea, verifica reportofonul (grijiu, a făcut în primul rînd o ascultare). Amîndoi ne pregăteam. El a apăsat încet butonul de derulare înaintea-înapoi. N-a pornit aparatul, n-avea rost să strice banda degeaba. Dar a verificat dacă funcționează. Înaintea-înapoi. Nu s-a blocat, nu s-a stricat

Animosos Cautelo

Acum trăiesc deasupra unui pin și-asculț răsul
greierilor care vorbesc propria mea limbă.
Când umbra i-acoperă seamănă cu norii
ce trec fără grabă de parc-ar vrea
să facă proorocii. Îmi vine să râd.
Istoria s-a înfundat în tomberoanele stelelor,
nu mai are nici gură, nici pântec. În murmurul surd
resturile memoriei și un șuvoi imens de
imagini și idei. Toată Alexandria
a fost brusc luminată de duhul meu și al altor
scriitori. Au fost unii care au râs și s-au cutremurat,
alții au plâns și alții au adus ofrande zeilor
la ceasul acelei năprasnice revărsări de flăcări:
limbi șerpești răsucite spre cer, tânguirile
paginilor ce-și încheiau în acele clipe
aventura. Iar eu am rămas ținut pe scaunul meu,
din cauza greutății n-am putut măcar
să alerg după o găleată cu apă.
Luni în șir am tot încercat apoi să mă reîntorc la scris,
mai apoi m-am hotărât: o înghițitură de cianură.
Fără cărțile mele nimic nu mai avea sens.

Efrito Cacasipulos

Nu mai are nici o importanță acum
faptul că am fost scriitor. Numele meu nu
nu mai există nicăieri
pe nici un pergament. Dacă zeii suferă de amnezie
din când în când ne vor lovi alte nenorociri, la fel de
mari.
S-a spus că din vina mea ar fi izbucnit dansul flăcărilor.
Eram biciuitorul moravurilor, operele mele – chintesență
de înțelepciune. Până și Eratostene
m-a hărțuit luni în șir. Mă aștepta în fața casei, mă ocăra,
plângând,
îmi repeta că biblioteca era un "locus amoenus",
nu un templu. Vorbe fără rost
pe care nu reușeam să le-nțeleg. Mi s-a spus
că s-a-necat în Nil. Eu în schimb
am sfârșit nebun, tot încercând să rescriu
fiecare operă capitol cu capitol.
Până la urmă întinericul mi-a încheșat mintea
și iată-mă aici, umbră care geme, accident
al unui timp fără de timp.

Casibulo Deondenes

Ce vacarm. Câte unul ieșea cu tomuri multe, dar
se prăbușea în prag străpuns de o săgeată.
Câți morți cu mâinile-nclăștate pe suluri,
învăluți în fumul pergamentelor.
Și trosnetul roșetic ce-nvenină aerul
zile la rând. Nu se mai putea respira.
Poeții se tânguiră până la ultima suflare
apoi se lăsă tăcerea grea ca o piatră de mormânt.
Apa a salvat restul. Iar eu m-am strecurat,
șacal rămas în viață, scormonind cenușa,
să mai scot la iveală câte-o piatră.
Nenorocirea glăsuia cu o trufie
oarbă și întristătoare. În zorii
zilei a șaptea mi-am tăiat venele.
Nici nu existasem vreodată. Fără cărțile mele
nu mai eram nimic. Aici, acum aștept
să îmi vorbească cineva despre Ta-ku,
dar nu știe nimeni cine este. Suntem unul și-același?
S-a transformat la răndu-i în umbra unui nor.
Sau altu-i numele care-l veghează?

Poeme de Dante Maffia

Dante Maffia este, fără doar și poate, o
voce distinctă în peisajul literaturii ita-
liene contemporane. A debutat în 1974
cu volumul de versuri *Il leone non man-
gia l'erba* (Leul nu mănâncă iarbă), volum pri-
mit cu entuziasm de critică (să amintim doar că
Palazzeschi, semnatarul prefeței, a văzut atunci
în tânărul autor un exponent al renașterii spiri-
tuale a Calabriei). A urmat volumul *Favole
impudiche* (Povești impudice), din 1977, după
care cărțile lui Dante Maffia s-au succedat într-un
ritm rapid, confirmând vocația și profesionalis-
mul unui scriitor dintre cei mai interesați.
Pe lângă excelentul volum din 1980 *Passegiate
romane* (Plimbări romane) merită menționate
și cele două romane ale sale *La regina dei gatti*
(Regina pisicilor) și *Il romanzo di Tommaso
Campanella* (Romanul lui Tommaso
Campanella), în care, pe lângă apetitul pentru
jocurile intertextuale, atrage atenția simpli-
tatea stilului, mereu auster și elegant.
Dante Maffia desfășoară, în același timp, o
intensă activitate în publicistica literară, sem-
nând articole, cronici și recenzii în reviste de
prestigiu din Italia, precum *Nuova Antologia*,
Misure critiche, *Il Veltro*, *Poesis* etc. A fost o
perioadă corespondent al revistei *La Nacion*
din Buenos Aires, iar actualmente este redactor
al *Studiilor de italianistică din Africa Australă*.
Versurile din grupajul de față au fost selectate
din cel mai recent volum al autorului,
Biblioteca din Alexandria (Lepisma, 2003).
Întocmai ca în *Divina Comedie* (mai exact ca în
Infernul imaginat cu secole în urmă de un alt
Dante), poetul face să răzbată până la noi
glasurile unor personaje reale sau închipuite,
martore la incendiul Bibliotecii din Alexandria.
Ceea ce ne atrage atenția (dincolo de uriașa
deschidere intertextuală) este contrastul dintre
tonul sobru, echilibrat, cu rare accente de
patetism și fundalul apocaliptic al acestei
"reprezentatii".
În plus, la fel ca în *Antologia orașelului Spoon-
River* a lui Edgar Lee Masters, traiectul unor
existențe, privit retrospectiv, din punctul în
care se convertește în destin, și rezumat cu sim-
plitate, reușește să transmită o vibrație pro-
fundă.
Însă elementul cel mai provocator, din perspec-
tiva cititorului zilelor noastre, rămâne, fără
doar și poate prezența halucinantă, a toposului
de sorginte borgesiană, al Bibliotecii (motiv
care facilitează accesul în labirintul... intertex-
tualității). Fie chiar și devorată de flăcări (la
acest punct putem sesiza similitudini și cu
Cartea iad a lui Carlo Frabetti), Biblioteca din
Alexandria continuă să existe (ca altădată
Biblioteca Babel), ab aeterno.

Zacosio Bifrantos

Văd. Eu văd. Flăcările strigă,
Unduindu-se nestingherite până la ultimul etaj.
Pofta Nimicului și a Absenței
zornăie în frenezia unui dans
care cuprinde pajști și fântâni.
M-a consolată timp de câteva zile-o fată
recitând din memorie versuri de-ale mele.
Au ucis-o după trei seri,
Lovind-o în pântec și la sân.
Cine-a dorit toate-acestea? Ce secrete
se-ascund în mersul stelelor
de pot să se întâmple asemenea orori?
Masacrul fu cumplit, însă Stădiopulos
A găsit spectacolul sublim. A scris despre
cum versurile poezilor se destrămau în ceruri
spre gloria eternă a lui Ta-ku.
Acesta ar fi fost imnul suprem pentru
cel mai mare poet. Zeii își amintiră
de-acest biet țap lipsit de suflet. Eu
mor de-atunci, în fiecare clipă, secol după secol,
ars pe rug. E răzbunarea mea.

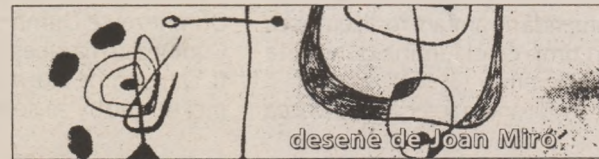
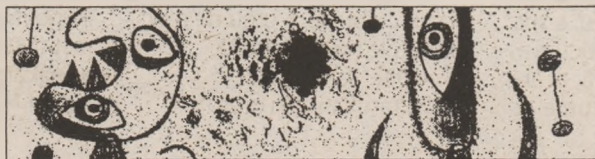
Tescandilo Ulivocos

E-adevărat, îmi zămislisem din nimic
personajele, sufletul, gesturile și
gândurile lor, vraja întâlnirilor.
Închipuirea devenită realitate, cutremurarea vieții
ce-ncearcă să dezvăluie miezul lucrurilor.
Învățații mă considerau
scrib al luminii, cel ce știa să scoată
din întineric talmeș-balmeșul omenească,
uitat din cine știe ce greșală
sub văluri lungi de umbre. Delectam
și învățam (pe alții). Și iată farul incandescent
și-nșelător al devenirii prin distrugere.
Viitorul a mai pierdut o verigă,
dar nu mă dau bătut, vreau să aflu
încotro mi-au purtat flăcările
pergamentele și dacă vorbele-mi s-au depărtat
de suflet.

Inesuro Assandalos

Raftul meu era cel mai bogat
Din Bibliotecă. O sută nouăzeci de opere.
Toată viața mi-am petrecut-o pe un scaun,
muncindu-mi mintea. Condeii aluneca repede,
asemenea pescărușilor în zbor,
gata să prindă prada. Povești
ce se nășteau chiar din adâncurile ființei
îmi întindeau capcane sau îmi cereau
un strop de duiosie, vrând să devină
ogindă a lumii, suflet ce viețuiește.
Azi mulți istorisesc aceleași lucruri
pe care le spusese eu, odată. Cine-ar putea
să-mi recunoască-nțietatea? Mi-ar fi plăcut
atâta să-mi aud numele rostit
din când în când de cineva care, doar
pomenindu-mă, mi-ar fi dat viață.
Însă n-am existat. Chiar pentru nimeni.
E drept că scriitorii sunt slugile-anonime
ale cuvântului; aș fi putut măcar
să m-amăgesc, dar focul a vărsat
venin, zile la rând și mi-a șters urma.

Prezentare și traducere de **Catrinel POPA**

desene de Joan Miró

Lumina zilei

Romain Gary sau inventarea de sine

● La 90 de ani de la nașterea lui Romain Gary (1914-1980), Myriam Anissimov a publicat la Ed. Denoël o biografie ce a avut cronici ample în presa culturală franceză din această primăvară. Căci *Romain Gary, le caméléon* e povestirea comprehensivă, dar fără complezență, a unui destin romanesc și portretul unui personaj fascinant, alcătuit cu minuțiozitate din adevărurile lui succesive și contradictorii. Întreprinderea biografiei nu a fost ușoară, căci Gary era mitoman, avea un simț ascuțit al farsei și voia să impună o anumită idee despre sine, ștergându-și urmele și propunându-și să obțină maximum de la viață: onoruri, glorie, femei superbe, bani. Le-a avut. Dar, de fapt, el era un depresiv, suferea de o nemulțumire cronică, de o iremediabilă nevroză ce-l împiedica să fie fericit, deși devenise din timpul vieții o legendă. Născut la Vilnius (și nu la Moscova, cum pretindea), Romain Kacew e fiul unui negustor evreu ce își abandonează în 1925 soția și fiul și va muri în 1943 într-un lagăr de concentrare. Mama sa, Mina, despre care Gary afirmă că fusese actriță, pleacă împreună cu Roman prin Europa și după lungi peregrinări se stabilesc la Nisa. Nonconformistă, inteligentă, plină de fantezie, Mina are un cult pentru băiatul ei pe care-l socotește genial. Pentru ea, Roman, devenit Romain, vrea să ajungă cu orice preț un om important. Myriam Anissimov urmărește pas cu pas această construire de sine a tânărului emigrant ce îmbrățișează cultura, limba franceză și pe șeful mitic al Franței, De Gaulle, pentru toată viața, devenind un adevărat patriot. („Patriotismul – spunea el – e iubirea pentru a trăi; naționalismul e ura față de alții”). Aviator-erou în timpul războiului, în Anglia, apoi diplomat la Sofia, la Berna și în California, Romain Gary a avut două pasiuni devoratoare: literatura și femeile. A debutat în 1945, cu un roman, *Education européenne*, ce a avut un considerabil succes, apoi a publicat mult, obținând în 1956 Premiul Goncourt pentru *Les Racines du ciel*, iar în 1960, *La Promesse de l'aube*, a cărui eroină de neuitat e mama sa, Mina, l-a dus pe culmea carierei literare, deși cărțile publicate sînt inegale ca valoare. Au însă

● Scriitorul britanic Graham Swift (n. 1949) își compune romanele prin monolog interior și din perspectiva confesiunilor mai multor personaje-naratori, ducând mai departe lecția lui Faulkner, James Joyce și Virginia Woolf. Romanele care i-au adus celebritate și premii începînd din 1980 – *Proprietarul magazinului de dulciuri*, *Shuttlecock*, *Pămîntul apelor* (tradus și la noi, la Ed. Univers, în 1997), *Departee de lumea aceasta*, *De-a pururi*, *Ultima comandă* (Booker Prize 1996, tradus la Univers în 1999), *Ultimul turneu*, *Lecția de înot* – se înscriu în tendința postmodernă a dialogului trecut – prezent prin confesiuni paralele ce par a se adresa direct cititorului. Tradus recent la Gallimard, cel mai nou roman al lui Graham Swift, *Lumina zilei* pare la prima vedere o poveste de serie B: viața lui George Webb, fost polițist ajuns detectiv particular specializat în probleme conjugale, ia o altă turnură în ziua cînd Sarah Nash îl angajează să-i urmărească soțul infidel. Atrasă către o crimă, urmărirea se transformă într-o căutare existențială și metafizică ce îl confruntă pe Webb cu propriul trecut – eșecul profesional, adulterul tatălui său, depărtarea de soție și relația dificilă cu propria fiică. Cu ecouri ironice din filmele lui Hitchcock, romanul e un fel de cameră cu ecouri ce aduce la lumină ratările și greșelile unei vieți.

lovitură de anvergură, sub pseudonimul Emil Ajar – un necunoscut ce intrigă lumea literară. În 1974, *Gros Cailin* și în 1976 – *La vie devant soi*, care obține Premiul Goncourt, cunosc un enorm succes, toată lumea fiind intrigată de misteriosul autor. Gary continuă farsa, dîndu-i lui Ajar și un „corp”, în persoana unui văr al său, Paul Pavlowitch. „Marea biografie Gary”, cum e numită de critici, ar fi o carte de tradus și la noi.

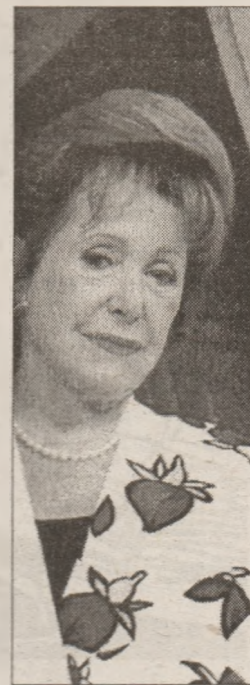
● Născut în 1901 în provincia Siciuan, artistul chinez Sanyu a venit la Paris la începutul anilor '20 ai secolului trecut pentru a studia artele plastice. La Academia de la Grande Chaumière a descoperit și explorat arta nudului și portretul, din această perioadă datînd un mare număr de desene. În cursul anilor '30 s-a consacrat picturii în ulei. Un reputat negustor de artă francez a mizat pe acest „Matisse chinez”, achiziționînd peste o sută de pînze și 600 de desene semnate Sanyu, care au ajuns să aibă o cotă bună pe piața de artă. Pînă la 13 septembrie, la Muzeul Guimet, e deschisă o mare retrospectivă a acestui artist singular, de o forță și o originalitate impresionantă. În imagine, *Nud* de Sanyu (1950).

Redescoperirea unui artist

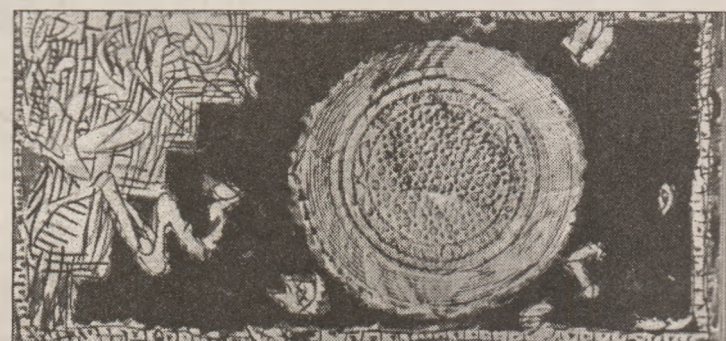
O povestitoare

● Celebra (inclusiv la noi) autoare de romane polițiste Mary Higgins Clark a împlinit 75 de ani. În tinerețe a lucrat ca secretară și stewardesă. Rămasă văduvă cu cinci copii în 1964, a trebuit să-și întrețină familia scriind scenarii pentru radio și s-a făcut cunoscută după publicarea unei biografii a lui George Washington. Apoi a trecut la alt gen cerut de piață: romanul de suspense, devenind o bună și eficientă profesionistă, cu satisfacții pe măsură: cărțile sale s-au tradus în peste 30 de limbi și s-au vîndut în o sută de milioane de exemplare! Pînă acum, căci bogata bunică a numeroși nepoți e încă activă. Socotind-o potrivită pentru numărul său dublu, de vacanță, revista „Lire” i-a adresat „Chestionarul lui Proust”, din care aflăm că scriitorii preferați ai doamnei Higgins Clark sînt Dickens, Jane Austen și Victor Hugo, dintre compozitori – Mozart, iar dintre pictori – Monet. Cît despre epitaf, ea și-l dorește astfel: „A fost o bună povestitoare, cu mult umor și o persoană gentilă.”

Galaxia Alechinsky

● Pictorul și graficianul belgian Pierre Alechinsky (n. 1927) amestecă totul: desen, pictură, umor truculent, reverie, poezie. Cu ocazia celei de a cincea donații făcute Muzeului de Artă Modernă din Paris, Galeria de artă grafică a Centrului Pompidou expune o sută de desene ale lui, dintre care 30 inedite. Acest parcurs, ce acoperă o jumătate de secol de creație, pune în lumină toate explorările artistului. Între ele, „suporturile” folosite sînt o dactilogramă a lui Butor, un plan al orașului Lyon, amprenta unui capac de canal, precum și numeroase manuscrise îmbogățite cu desene. În imagine, *Scut urban*, grafică din 1986.

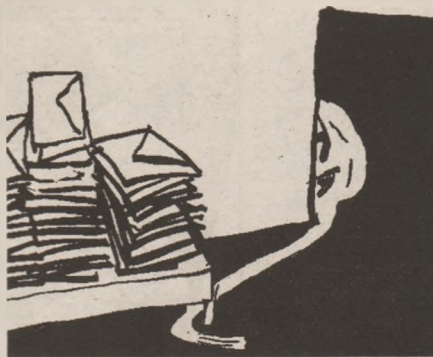

post-restaurant de Constanța Buzea

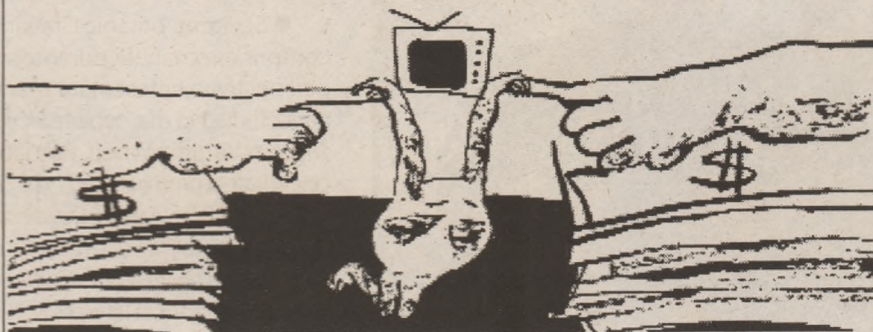
hiar dacă are o experiență de traducător întinsă pe nu mai puțin de 14 volume și semnează în 1989 o carte de proză scurtă, debutul în poezie și-l face abia acum, când Cartea Românească îi tipărește *Dreptul la singurătate*. Talentul doamnei Alina Beiu-Deșliu este evident și se manifestă cu frăgezimea și puritatea unui limbaj ales, vârsta oprindu-i se parcă pentru totdeauna puțin după trecerea primilor nori peste soarele adolescenței. Cât bine muzical poate aduce poeziei acest fenomen de umbră a marilor speranțe! Nuanțele, jocul cu sine și cu aproapele în mai multe dimensiuni, lăuntru ca peisaj dominând natura lucrurilor, gustul fin pentru expresii misterioase, cu sunet bun, împotriva verbiajului, orientarea fără greș în esențial, cu pas plastic și muzical atingând armonii proprii zborului, puțină nebulă în viziuni lăsate în suspensie, din utopii rezervate să-și murmure utile, ca-n vis, nostalgii, un jurnal de septembrie, miraje de susținere pentru sufletul tuturor lucrurilor de forma literei D volatilizat în ecou, capcane artiste de stări originale, imagini elaborate, sentințe, revelații, lecții generoase – toate acestea mă lasă să cred că timpul poetic al doamnei se va prelungi în experiențe remarcabile. Rămân încântată în contemplare „*deasupra deșertului/ dulce dumbravă de dafini*”, „*decorul decadent/ decembrie desenând decolorate duminici*”. Și mărturisirea de confirmare a ceea ce cred că am descifrat, „*pentru mine versuri noi nu sunt/ întregul înțeles e încă departe/ lungi sfășieri – fiecare cu noaptea lui -/ dar dincolo de toate*”, poemul rămâne nescris. Decorul cu îngeri „*așternându-se caligrafic pe case/ Apoi orizontul cu arbori în dinți*” și „*omul din lună*” vizibil, vibrant, seară de seară peste oraș. Altundeva, „*prin muzică/ noaptea se arată mai lungă*” decât este, în vreme ce greierii covârșesc strălucirea clopotelor. Este o întoarcere discret-glorioasă la poezie, lucru care-mi lasă speranța că toate experiențele cu orice preț nebunești, demonice, maladive ale multora, se vor estompa, nu vor mai circula făcând din lume un haos ci vor fi trimise la muzeul idolilor sfărâmați și fără nici o atingere cu arta. Ce mult îmi place să decupez aici sintagma „*Frigul/ E textul*” -, și să transcriu un poem, deschizând la întâmplare cartea, „*Lilieci au ros jumătate de drum/ Toamna țesală cu ploaie, cu vânt/ Căinii cu blănuri amare, de fum/ Adormiți între trandafiri și pământ/ Mari*

păsări de pradă așteaptă/ nehotărâte, lângă umbra exactă/ A spațiului vulnerabil care/ există înăuntrul senzației de ură/ Ca un pantof de bal înhămat la trăsură”. (Alina Beiu-Deșliu) ☐ Vedeți, stimate domn, textul de mai sus acoperă buna dvs. speranță că voi reacționa luminos citind *Dreptul la singurătate*. Recenzia pe care i-o faceți este conformă sentimentelor frumoase pe care textul și ființa prietenoasă a poetei vi le-au inspirat. Gestul colegial merită remarcat, lăsându-i misterul intact. Cât despre îndemnul meu de-acum aproape un an de-a vă lăsa un răgaz în care, repet, să înțelegeți, lucrând, că nu doriți să tipăriți pur și simplu o culegere de versuri întâmplătoare, ci o carte unitară tematic și o promisiune artistică pe care să se poată conta”, constat că răgazul pe care vi l-ați lăsat a fost destul de scurt. Sunt cazuri, cum e și al dvs., când textele rămân pentru totdeauna tributare contextului. Acesta din urmă rămânând inflexibil, constant rebel sentimental, neschimbat în gesturi și atitudini, în erezie și trufie, autorul lor servind acelorași impuneri tenace ale iluziei, credința lui amestecându-se cu rebeliunea slăbiciunilor, Dumnezeu lui părându-i-se îngăduitor la infinit, talentul, dacă îmi este îngăduit

s-o spun, fiind dispus să-și frângă flamura în bătlăii de mică anvergură, în confruntări cu miză minimă, calitatea textelor va rămâne aceeași de-acum într-o mie de ani. M-au impresionat cuvintele prefătorului plachetei dvs. *Joc de nenoroc*, apărută anul acesta la Ed. Fime, dl. acad. Constantin Bălăcescu-Stolnici, mai tolerant, mai blând, citindu-vă cartea în altă cheie, atent la un mesaj pe care eu l-aș fi visat rezolvându-se poate cu mai mult efort artistic: „*Dreptul de a interoga divinitatea, de a pune întrebări incomode, i se pare un drept câștigat prin suferință și înscris în chiar carnea sa, ca un adevărat lov modern. Din tristeți și suferințe împletite, din lacrimi și doruri nerăspălită, autorul pune întrebări, leagă răspunsuri, dezleagă semne, ca un adevărat profet-poet de tip Solon*”. Apreciind efortul autorului, domnia-sa îi citește cartea cu inimă blândă și bucuroasă. Rostul poeziei fiind și acela de a-l încuraja pe cititor să înfrunte viața „*într-un alt joc de nenoroc*”, cu observația respectuoasă că și inimile oamenilor sunt diferite înzestrate, mă înclin. (Valeriu Cușner) ■

cronica tv

Desfătări telespectatorice

Nu cred să existe mai mare desfătare sufletească, pentru un telespectator fidel, decât să te așezi într-un fotoliu comod spre a vedea o transmisiune *live* („direct”) sună prea sud-est-european și dur când omul, oricât ar fi el de român, se află, nu-i așa?, în *week-end*..), cu o bere potrivit de rece alături și cu sentimentul liniștitor că în bucătărie, la doi pași, cineva te iubește și, la un moment dat, vei auzi chiar dovada: -Tatiiii! Pușoooo! Mai lasă dracului (pardon? – d.h.) *teveul* și vină la masă, dragule...

„*Tati*”, „*Pușor*” – mare înălțare sufletească... Îți ștergi pe furis o lacrimă cu batista smulsă din colții maidanezului salvat de la eutanasiere și emancipat și, cu sentimentul de mai sus convertit în optimism și împlinire, te bucuri cu voce tare:

-Iacă-tă: am casă, masă, televizor și-o nevastă iubitoare care mă cheamă la mâncarea nici prea caldă nici prea rece...

Pur și simplu te simți un fel de Zmeul-Zmeilor. Constați că pe micul ecran nu scrie „*revizie tehnică*” în zona canalului care te interesează, nucleul societății – familia – funcționează perfect, la un telejurnal Primul ministru a anunțat hotărârea Guvernului de a crește nivelul de trai al pensionarilor cu 10%, iar maidanezul, declarat colegilor și prietenilor „câine de rasă din zona Bermudelor”, nu a ros decât căptușeala unei singure perechi de pantofi... Și toate acestea coroborate cu niște producții de cereale – reale, se subliniază în reportajul tv – cum n-au mai fost de vreo 20 de ani... Așa că totul e *oke!*

Te cuibărești și mai comod în fotoliu, fiindcă tocmai se transmite meciul de la Craiova, care e captivant, mai ales că Farul constănțean, după câteva clipiri de tatonare peste... marea gazonului, joacă o „*miuță*”, studenții olteni fiind plecați la un picnic pentru a se înfrupta cu cârnăciori oltenești zăpăciți în sos de praz și prăjiți în zgură de Hunedoara, după o rețetă a lui Mircea Rednic. Ca un pasionat telespectator ce ești, speră că luaseră cu ei și un televizor portabil unde o oltencuță îndurerată se tânguie, demnă și realistă totuși, la Etno Tv, probând că folclorul autentic e pe mâini bune:

Credeai neică că-i mai bine,
Să pleci neică de la mine...

-Ce om fără suflet! Oftezi cu compasiune.
De fapt, la ce să te aștepti de la un

ins-ligament din primul vers? Însă imediat te reechilibrează moral gândul că *neicuțul* o fi văzut reportajul tv de la marele combinat-ruină „*Siderca*” de la Călărași și-i pe-acolo și el să facă-un ban pe fier vechi pentru a se vindeca de nepăsarea față de leliță la o clinică din străinătate, medicul său de familie fiind recalificat funcționar public – după cum umblă zvonul prin mass-media, bazat pe realitate...

-Hei! Heeeei!, te impacientezi brusc. Ce naiba faceți acolo? Ce e cu imaginea asta neclară? Iar vă faceți de cap, măi, aștia de la „*cablu*”?... A, mă scuzați: e domnul Stolojan, spune ceva despre Violeta Cataramă și de-aceea imaginea e cam cețoasă... Măi, ce televizor inteligent am – bravo!

Ia să schimb pe alt post, gândești cu satisfacția celui împlinit în toate; acolo, vreo câteva personaje-personalități din lumea medicinei sportive joacă în direct alba-neagra cu niște analize... preolimpice într-un laborator. Foarte bine!, îți spui. Este chiar recomandabil ca olimpicii să fie nițelș speriați cu incertitudini premergător competiției, altfel se infatuează și ne trezim fără medalii... *K-așa-i, românii!* dacă nu-l ții din scurt, dacă nu-l mai și sperii din când în când, îți face gura drămbă și creierul câlți, după care, acum, la ora vâjnoșilor cai-putere rasa Mercedes, Cielo, Laguna, Audi, Mazda etc. etc. ș.a.m.d., mai compromite și toată herghelia pe hipodromul șoselei cu rasa Trabant... Și privești la televizor desfătându-te că acest fenomen degradant este stopat la timp de doi specialiști ai SPP-ului în domeniu, care îl sperie cu un toc de bătaie pe sfidătorul „*trabantist*”, încât îl lasă pe loc repaus la marginea șoselei cu nevasta lui cu tot. Și ce dacă-i de la CNA? Da' ei; de câte ori ne bagă seceța-n salivă tocmai când e roș să vedem și noi o pornografie, o trivialitate, un moment erotic?

-Coryntinaaaa! strigi deodată precipitat. Hai, iubito, să-l vezi pe Haralampy la Etno Tv... E invitat de Carmen Stimeriu...

-Lasă-mă, dragă-n pace, că mi se arde ceapa! ...Că nu-știu-de-unde îi adună și aia pe toți...

-Pe toți ce? strig la ea.

Mă duc în bucătărie, îi vâjâi niște palme de-o fac să se autoinvite la doamna Stimeriu. Păi, ce? În casa asta cântă Etno sau cocoșul?

Fi-r-ar a naibii de desfătare estivală!...

Dumitru HURUBĂ

voci din public

Stimată redacție,

Cred, că este de prisos, să vă scriu despre interesul, pe care-l port ziarului dvs. din moment ce-l cumpăr și-l citesc și pot spune cu mâna pe inimă că-mi place. Articolul mic despre Wagner însă mă determină să vă scriu și să declar, că sunt de acord cu prima parte, dar nu și cu concluzia, care mi se pare intolerantă.

Când s-a deschis Institutul Goethe din București, am fost printre primii care am beneficiat de biblioteca bine înzestrată. Am găsit printre altele caietele filozofice a lui Wagner și scrierile sale antisemite. Nu vreau să detaliez, dar așa ceva există doar în *Mein Kampf*. Poate chiar „bietul” Hitler a copiat de aici, când era la închisoarea din Landsberg, când se presupune că ar fi scris *Mein Kampf*, dacă a scris-o el? Mă îngrozise ura viscerală de care este încărcată cartea lui Wagner, fără argumente, fără trimiteri la izvoare, ci pur și simplu ceva subiectiv și inexplicabil pentru o minte lucidă.

Bineînțeles, că și eu sunt de părerea lui Solti, că „nu mă interesează cine a fost Wagner, eu îl interpretez”. Sau Marcel Reich-Ranicki care spune, că în partitura lui Tristan „totul este spus despre dragoste”. Sau Thomas Mann care-l venera și cu toate acestea, în exil, a scris un articol în care și-a exprimat admirația față de Wagner, totuși fusese nevoit să recunoască că *Parsifal* abundă de naționalism. Părerii și părerii și eu ascult cu multă emoție o partitură wagneriană, cu toate, că am pierdut nenumărate rude apropiate la Auschwitz, deci nu pot face această legătură. Dar nu toată lumea poate gândi așa. Rabinul Neumann de la Timișoara este o persoană foarte cultă și totuși a luat această hotărâre. Este așa de greu s-o respectăm? Evreii timișoreni au suferit foarte mult din cauza antisemitismului, ei au dăruit această sinagogă unei Filarmonici cu condiția știută și acceptată, de ce oare Președintele Filarmonicii acceptă și apoi protestează? Nu cred, că este un gest tocmai lăudabil. Dar cel care a scris articolul pentru care motiv nu semnează și angajează toată redacția! Am destule nedumeriri. Când am citit articolele antisemite scrise de Wagner, m-am gândit, oare ce l-a determinat să scrie atât de urât despre evrei? I-am găsit scuze prin purtarea poate necorespunzătoare față de el a lui Mayerbeer, poate și a lui Mendelsohn. Dar cel mai bun prieten al său Nietzsche îi reproșa atitudinea antisemită și pe undeva scrie că motivul rupturii dintre ei a fost tocmai antisemitismul lui. Mai mult

de atât, a ajuns să-i nege chiar opera, preferându-l pe Bizet cu *Carmen*. Wagner a avut o viață plină de contradicții mai ales privind caracterul lui.

Descendenții săi nu numai că l-au invitat pe Hitler la Bayreuth, dar au fost marii lui admiratori, este adevărat, că nu cu toți, ci mai ales Winifried, dacă nu mă înșel una din surori, fusese bună prietenă cu Hitler care era un intim al familiei, mulți din familie împărtășeau vederile sale.

După 121 ani de la moartea sa, încă pot fi oameni și de altă părere, un singur lucru este important să respectăm părerile oricui, mai ales atunci când sunt și explicate.

Sper, că știți ce a pățit Thomas Mann din partea lui Pfizner atunci când articolul, despre care am pomenit, a apărut în Elveția. Acesta fusese unul din motivele principale de retragerea cetățeniei sale germane, promotor fiind acest Pfizner care nu o dată fusese tolerat în casa soților Mann din Poschingerstrasse din München. Dar așa sunt oamenii, el atunci avea nevoie să se pună bine cu naștiții.

Eu îi înțeleg pe evrei care nu tolerează muzica lui Wagner, dar nu pot fi supărată pe o părere, deși eu sunt cu totul de altă părere. Aceasta este motivația scrierii mele, știu că antisemitismul este o problemă foarte complexă, iar poziția evreilor la fel. Ei au intoleranță față de antisemitism, argumentul lor este extrem de puternic și de aceea trebuie să fie înțeles. Adomo a spus că după Auschwitz nu se mai poate scrie poezie și totuși Nelly Sachs a făcut-o, a scris o poezie despre iertare și a primit Premiul Nobel împreună cu Agnon.

Sufletul evreiesc este foarte complicat și greu poate fi caracterizat,

tocmai din cauza complexității sale. Citiți cartea scrisă de Gerlinde Koelbl *Portrete evreiești* și veți afla cât de complexă este problema evreiască, dar veți afla numai în parte, pentru că sunt mii de alte cărți care vorbesc inepuizabil despre acest aspect.

Am aflat multe lucruri despre acest subiect, citind cărți de la Institutul Goethe și de departe de a epuiza subiectul. Este foarte bine să nu absolutizezi un subiect, o temă sau o idee, noi oamenii însă suntem tentați de multe ori s-o facem. Se exagerează în privința evreilor comuniști și se micșorează sau se cosmetizează trecutul legionar, nici una nici cealaltă nu folosește la nimic bun.

O mică tendință în această privință se poate observa și în scrierile unora care apar în paginile revistei dvs. Este o părere cu care nu sunt de acord, n-aș putea să spun că o respect prea mult, în orice caz într-atât că nu fac o problemă și o iau ca atare, poate un pic mi-e milă de ei.

În privința articolului nu doresc nici o rectificare și nu doresc să aflu nici pe autorul ei, despre care oricum mi-am făcut o părere.

Am scris toate acestea că am simțit o îndatorire față de comunitatea din care fac parte și care are grijă de membrii săi, nu ca alții.

Cu respect, Ferbalz Hedwig, București.

N.R.: Vă respectăm părerea, dovadă că o facem publică. Am dori ca și dv. să respectați părerea noastră, chiar dacă n-o împărtășiți. Orice ar fi, a-l interzice astăzi pe Wagner nu are nici o justificare. De altfel, în Israel, Wagner este prezent în programele de concert.

Nu știu dacă Paradisul e o bibliotecă, dar îmi doresc ca biblioteca mea să fie un Paradis. Este cea mai importantă lecție pe care am învățat-o de la profesori în timpul facultății. Pentru mine, Facultatea de Litere a însemnat locul întâlnirii cu destinul.

Robert Coravu
absolvent promoția 1997

Director adjunct, Biblioteca Centrală Universitară

**NUMELE
MARI
SE SCRIU
CU LITERE**

la microscop

de Cristian Teodorescu

Dumnezeu, ministrul țăranilor

Nu e an, de vreo opt, nouă încoace să nu ne trezim luați de ape. Cei mai năpăstuiți de soartă sunt țărani. Din săraci, viitura apelor îi lasă și mai săraci. Și în acest an, pe unii i-a scăpat Dumnezeu de toate grijile. I-a luat la el. La un post de televiziune, câțiva țărani bătrâni regretau că au scăpat cu viață. Nu mai au de nici unele și nici putere să dreagă ce le-au stricat apele. Mi se strânge inima când îi văd și mă simt vinovat.

Toți îi jumolim pe țărani. Și ei au ajuns să creadă că asta li se cuvine. Să umble cârpiți, să mănânce pe sponci și să se uite la domnii de la oraș cu ochii condamnaților pe viață.

Și mai aud câte un dobitoc, cam la a doua generație încălțată la barieră, cât sunt țărani noștri de puturoși, de primitivi, nu ca țărani unguri, nu ca țărani cehi, mă simt și mai vinovat.

Noi avem probleme înalte, în presă. N-avem timp de sărăcia țăranilor. Asta nu e o noutate. Că oamenii ăștia trăiesc parcă în alt timp, într-un soi de rezervații ale sărăciei, ce să le facem?! Preferăm să nu ne gândim la ei, ca să ne menajăm sensibilitatea de orașeni. Prin satele lor amărâte, înșirate de-o parte și de alta a drumurilor naționale, apăsăm pe accelerator: 80, 100 la oră, ca și cum satele astea n-ar exista. Dacă mergem însă cu mașina în străinătate, încetinim în sate, chiar și în cătune. Nu din respect, stați liniștiți. De frica radarelor și a Poliției. La noi acasă știm că nu pune nimeni radar, să-i apere pe țărani din satele amărâte. Iar poliștii ce să caute acolo? Nu e rost de nimic.

Dacă vine însă o inundație, atunci ne năpustim în satele nefericiților să luăm primii imagini *de la fața locului*, să înregistrăm declarații. („Moșule, dacă nu plângi în fața camerei, nu-ți dau ăștia ajutoare!”) Îi stoarcem și de lacrimi, să ne iasă reportajul cât mai convingător. Nu e prea greu să-l faci pe un om epuizat și disperat să plângă în fața cameramanului. Nu mi-e rușine de țăranul care, chipurile, se pretează la așa ceva. Mi-e rușine de confrății mei care fac asemenea promisiuni, profitând de disperarea acestor oameni.

În Parlament, subiectul inundațiilor nu interesează pe nimeni pentru că toți se știu cu musca pe căciulă. An de an, de vreo trei legislaturi încoace inundațiile se întâmplă cam în aceleași județe. Nu că plouă dinadins acolo mai mult decât în alte părți ale țării.

Am vorbit cu trei hidrotehniști înainte de a scrie acest microscop. Toți trei mi-au spus același lucru. Despăduririle ticăloase, lipsa lucrărilor de hidroameliorații – adică diguri, adânciri de albie ale râurilor în zonele expuse, supraînălțarea malurilor la „coturile” râurilor, șanțurile de pe marginea drumurilor în localități și altele.

Se taie pădurile în dușmănie, în zonele accesibile, „adică pe lângă localități. Ceea ce are ca efect că cel mai nevinovat pârâiaș se transformă într-o urgie, fiindcă nu-l mai împiedică nimic să meargă îngroșându-se la vale. Chiar nu se știe în țara asta cine taie pădurile? Avem tot soiul de poliții, inclusiv poliția mediului – suntem europeni de n-avem loc, dacă e vorba de așa ceva! Dar să zicem că polițiile astea sunt mai nepricepute. Avem vreo nouă servicii de informații, începând cu SRI-ul. Astea despre ce informează? Că băieții de la SPP au ajuns să se creadă bătașii nației, de l-au învinețit și pe un secretar de stat care a făcut greșeala să umble în Trabant, ca orice sărăntoc, pe drumurile patriei? Informațiile astea le-a produs presa, nu cine a plătit pentru asta.

E nevoie ca tot presa să spună cine cheleşte pădurile din România, încât se trezesc amărății luați de ape când plouă?

E nevoie ca presa să facă diguri de hârtie în calea apelor, fiindcă prefectii au alte treburile. Iar dacă tot e vorba de calamități care se repetă anual, poate că inventează tot presa miniștri ai apelor care să-și dea demisia. Măcar unul, care să ia asupra lui nesimțirea fără margini a tuturor miniștrilor care s-au perindat pe la ape, defilând iresponsabil cu tot soiul de comunicate rușinoase, de parcă ar fi miniștrii constatării calamităților naturale care se repetă în România.

De ce să mă simt eu vinovat în locul lor? De ce nu se face nimic pentru a-i apăra pe țărani de inundații? Că sunt mai proști sau fiindcă amărății ăștia s-au învățat că de soarta lor se ocupă numai blunul Dumnezeu? ■

Curiozitatea maladivă și stările de boală

Într-o *Jurnalul literar* fondat de George Călinescu și tizul său care apare acum degeaba sub egida Ministerului Culturii și Cultelor, distanța este la fel de mare ca și aceea dintre Aristarc-ul care îl camufla subtil pe fondator și cel care îl deconspiră astăzi penibil pe Nicolae Florescu. Publicație prolixă *Jurnalul literar*, serie nouă, iulie-august, 2004, este un amestec de aspirații maximaliste, cu vagi pusee abisalo-metafizice, și stereotipii etico-politice la ordinea zilei. Un aer de cenaclu, cu scriitori de ocazie și filosofi amatori, plutește imperturbabil peste imensele pagini îmbâcsite de text pînă la sațietate și, cu excepția a cîtorva nume, Gh. Grigurcu, Bujor Nedelcovici, Gh. Glodeanu și tînăra Liliana Corobca, aproape nimic nu mai poate fi reținut. În rest, clientela de cămin cultural, poeme de pension gen „*Mimăm aducerile-aminte / Cînd vrem de fapt să ocolim / Solemnnele angajamente / Și detumatul lor destin // Mimăm aducerile-aminte / Cînd vrem de fapt să nu mai știm / Că din statuile ecvestre / Doar căii azi ne mai convin // Biografiile nescrise / Contra prezentului ne-asmuț / Fantomele au măști de carne / Și profetesc despre trecut // Suim orgolioase trepte / Dar semenii ne văd căzînd / Panașul s-a-nnegrit de zgură / În aripi zborul scurt s-a frînt*” (Doina Alexandru, *Tranzit*).

Înșă performanța absolută a beției de cuvinte se regăsește, asta e!, taman acolo unde te-ai aștepta mai puțin: la mentorul publicației însuși, la continuatorul lui Călinescu, la refondatorul *Jurnalului*. ...adică la... Nicolae Florescu – Aristarc în carne și oase. Mai întîi, într-un text perfect opac despre Aristide Burileanu, Florescu vorbește enorm și reușește performanța de a nu spune nimic. Iată mostra: „*Calofilismul stilistic*, observă cu mare acuitate N. F., *ca și înclinarea spre ironia fină și dezvăluirile șocante, privind mediul social aristocratic, în care se urmăresc cu o curiozitate maladivă stările de boală și condiția limită a existenței, preocupă permanent dezbaterile de sorginte intelectuală pe care le propune Burileanu, interesat în aceeași măsură să descifreze simbolistica scrierii și sugestiile ei mitizante*”. După ce-și face mîna la vedere pe Burileanu și iscălește în clar, ceva mai la vale, pe la poalele cearceafului de celuloză, Florescu se maschează în Aristarc și, cu un curaj nebun, pune *Punctul* pe i cu titlul *LICEANISME* și cu subtitlul *1. Delațiunea ca „minima moralia”*.

Așa cum este lesne de presupus, *liceanisme* vine de la Liiceanu, iar *minima moralia* îl privește fatalmente pe Andrei Pleșu. Pomind de la denunțul public de obscurantist, iraționalist și totalitarist pe care misteriosul și ilizibilul Adrian Marino îl face lui Andrei Pleșu, denunț care, prin anii '50 ai secolului trecut ar fi însemnat, cu siguranță, o plimbare forțată a inculpatului pe la Canal, N.F. se străduie din răspuțeri, în fraze confuze, cu multe subordonate și fără nici o idee, să-i denunțe la rîndu-i, sarcastic și ironic, pe Liiceanu și pe Andrei Pleșu drept... nu se știe ce pentru că nu se înțelege nimic,

dar, oricum, drept ceva în spiritul lui Marino și care ar trebui, într-un fel sau altul, extirpat. Iar această bombăneală, plină de epitețe, aluzii, trimiteri, ghilimete, insulte și alte asemenea instrumente lingvistico-analitice, așezată cuviincios și creștinește sub meditațiile ortodoxe ale ÎPS Nicolae Corneanu, încheie

sportul, în general, și fotbalul, în particular, într-o zonă definitorie și emblematică pentru însăși existența noastră adevărată și profundă. Astfel, sportul, în speță fotbalul, a încetat să mai fie pentru Ungureanu o simplă masă musculară în plină animație pe un teren neutru și indiferent, și a devenit, subit, un

în mîna și cu privirile în mare. Ba se mai vorbește și de zeci de morți în marea viteză a finisajelor, ceea ce ne trimite iarăși în lumea cristalină a legendei, în plin scenariu al Meșterului Manole, adică acolo unde măreția și trăinicia nu au nevoie de rigoare, ci de sacrificii.

Dacă partea diurnă era să fie ratată la mustață, și ea chiar a fost salvată în ultima clipă, dacă jumătatea aristotelică a Greciei și-a demonstrat încă o dată impasul, o explicație trebuia căutată pe undeva, și ea chiar a fost găsită în seara deschiderii. Vinovatul este, fără nici o îndoială, Platon. Și nici nu e de mirare, pentru că pe Aristotel s-a fundamentat într-o mult mai mare măsură catolicismul. Noi, răsăriteni, cu Platon. Și așa se face că, în vreme ce presiunea pe finalizarea stadioanelor, a spațiilor de cazare, de joc etc., etc. era tot mai mare, organizatorii făceau ample investigații mitologice pentru spectacolul inaugurării. Și aici s-au scos! Au reînviat zeii și eroii prin tencuirea unor atleți cu ceva alb ca să semene cu statuile, au pus în mișcare o amplă recuzită cosmogonică, dar cu instrumentele simple și naive ale presocraticilor, au creat diorame ca la Antipa, au folosit cursul scurt de mitologie, parcă unul extras din repovestirile lui Alexandru Mitru, au stocat miloane de litri de apă ca să sugereze... apa și au creat cel mai impozant ceremonial kitsch pe care și-l putea cineva imagina.

Dar, pînă la urmă, cred că a meritat. Spiritul lui Zorba se poartă pe deasupra insulelor ca pașii lui Iisus peste ape. Pentru o ficțiune zdravănă, poți să dai dracului orice realitate. Fie și pe aceea a Jocurilor Olimpice care s-au întors, în sfârșit, *acasă*.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cecuri la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. RO87BRDE445-SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445-SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare - Groupe Société Générale, Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

ochiul magic

derizoriu și laș încă una dintre multele publicații, coborîte eroic din ovulele cu efect întîrziat ale Cântării României, în care celuloza este martirizată lent și pădurile pîng sfîșietor.

Sportul, între definiție și simptom

În revista 22, nr. 753, 10-16 august 2004, Ovidiu Șimonca scrie un text mai amplu, pe o pagină întreagă, despre Traian Ungureanu, mai exact despre cartea acestuia *Manifestul fotbalist*, Humanitas, 2004. Spre deosebire de noul Aristarc de mai sus, înșan și bilbîit, Șimonca analizează cu pricepere, cu rigoare și cu maximă responsabilitate profesională prezența uneia dintre cele mai spectaculoase și mai profunde apariții din gazetăria românească de după 1990. Personalitate complexă, cu un enorm spirit de aventură intelectuală și cu un instinct moral greu de clasificat, din pricina simplă că existențele solitare nu fac parte din grupuri sau din clase, Traian Ungureanu și-a ales ca obiect de observație, de studiu și de analiză, spațiul cel mai compromis mediatic, cel mai vulgarizat prin uz și cel mai puțin susceptibil să ar putea furniza material care să depășească performanțele jurnalistice ale lui Chirilă, Topescu sau Ioanițoiaia, și anume *sportul*. Ba, dimpotrivă, acesta părea a fi pe deplin reprezentat doar de agramatisme și cacofonii ale unui produs tipic cum ar fi, de pildă, Ilie Dobre. În aceste condiții de-a dreptul imposibile, în care stilistica personajului din sport părea definitiv partajată între academismul plebeu al lui Mircea Sandu, expresionismul grotesc al lui Mitică Dragomir și reprezentarea rudimentar-naivă a lui Gigi Becali - exemplele extreme, cel de arolac parțial recuperat, gen Pițurcă, sau cel de retor scuturat din cînd în cînd de frisoanele iluminării, gen Cornel Dinu, rămîn irelevante -, Traian Ungureanu a avut vigoarea morală și energia mentală de a reapeza

simptom al sănătății noastre morale, un reper al sistemului nostru etic, purtătorul viu al unei stilistici și o ipostază determinată a idealității înseși. Dacă nu prea am trecut cu bine aceste examene majore la care ne-au supus, metonimic, diferitele competiții sportive, nu înseamnă că Traian Ungureanu l-a jignit sau l-a depreciat pe Hagi, de exemplu, ci înseamnă ceva cu mult mai grav și mai îngrijorător: înseamnă că acel segment din viața noastră cotidiană și sufletească, acel gen de aspirație trează sau de visare aburită, pe care Hagi le întrupa printr-un complicat și subtil mecanism al delegării colective, funcționau prost, meschin, derizoriu sau deloc.

În rest, toate par la locul lor. Și Gigi Becali promite un stadion feeric.

Jocurile Olimpice nu prea mai au casă

Și pentru că tot veni vorba de sport, Jocurile Olimpice au început și sunt acum în plină desfășurare. În principiu, această ediție ar trebui să fie una cu totul specială, și ea chiar așa este, numai că din cu totul alte motive decît ar fi presupus *acel în principiu*. Ar fi trebuit să fie speciale pentru că, după cum s-a tot spus pînă acum în nenumărate comentarii, Jocurile s-au întors *acasă*, dar, la o privire ceva mai riguroasă și lipsită de orice patetism mitologic, se poate observa cu ochiul liber că ele nu prea mai au un *acasă* indiscutabil. În cea mai pură tradiție balcanico-ortodoxo-contemplativă, dacă îmi este permisă o asemenea asociere, era nesigură pînă în ultima clipă începerea lor la data fixată, și asta din motivul banal că se intrase într-o asemenea criză de timp cu amenajările, construcțiile și cu pregătirile infrastructurii, în general, încît doar eforturile non stop și premiile maxime, ca la vînațoarea de bandiți din Vestul Sălbatic, au mai zdruncinat oarecum încremenirea cu mistria